

Therese Karlsen Alexander

Hvilke erfaringer har fosterforeldre med veiledning og oppfølging gjennom insentivpakken?

-en kvalitativ studie av fosterforeldres opplevelse av tett oppfølging og veiledning

“...men så er det jo den kjærligheten og den kampviljen. Du kan gå gjennom ild og vann for disse ungene, ikke sant.”

Masteroppgave i barn og unges psykiske helse og barnevern

Veileder: Anita Skårstad Storhaug

Desember 2022

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Therese Karlsen Alexander

Hvilke erfaringer har fosterforeldre med veiledning og oppfølging gjennom insentivpakken?

-en kvalitativ studie av fosterforeldres opplevelse av tett oppfølging og veiledning

“...men så er det jo den kjærligheten og den kampviljen. Du kan gå gjennom ild og vann for disse ungene, ikke sant.”

Masteroppgave i barn og unges psykiske helse og barnevern
Veileder: Anita Skårstad Storhaug
Desember 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Gjennom denne masteroppgaven søker jeg å bidra til økt kunnskap om og forståelse for fosterforeldres behov for oppfølging og veiledning. Jeg har intervjuet fosterforeldre som mottar oppfølging og veiledning gjennom Bufetat sitt prosjekt "insentivpakke fosterhjem". Dette er fosterfamilier med antatt forhøyet risiko for utilsiktede flyttinger. Mitt fokus har vært fosterforeldrenes erfaringer med oppfølgingen og veiledningen, med mål om å få større innsikt i hvilke faktorer ved insentivpakken som har opplevdes nyttig for fosterforeldrene. Da spesielt med tanke på å sikre at de klarer å stå i oppdraget sitt slik at barna unngår utilsiktede flyttinger.

Min analyse av de kvalitative intervjuene er gjennomført som en tematisk analyse som beskrevet av Braun og Clarke (2006). Resultatene viser at opplæring, veiledning (herunder opplevd anerkjennelse og tilgjengelighet), tett oppfølging og gode rammebetingelser er viktige faktorer for å at fosterforeldre skal klare å stå i oppdraget. Resultatene viser også et tydelig behov for tettere oppfølging og veiledning enn det lovkravet tilsier, samt at tett veiledning kan bidra til å forhindre utilsiktede flyttinger. I diskusjonen drøftes resultatene opp mot tidligere forskning og teoretiske perspektiver som er presentert i oppgaven.

En økt forståelse av forebyggende faktorer ved utilsiktede flyttinger kan bli et viktig verktøy i videreutviklingen og eventuelt oppgraderingen av fosterhjemsoppfølgingen i Norge. Dette for å sikre økt kvalitet i fosterhjemsomsorgen for både barna, fosterforeldrene og barneverntjenesten som skal følge opp, noe som er spesielt aktuelt med den nylig iverksatte barnevernsreformen som gav kommunene økt ansvar for fosterhjemsfeltet.

Nøkkelord: fosterforeldre, oppfølging, veiledning, utilsiktet flytting/brudd, tematisk analyse

Abstract

Through this master's thesis, I seek to contribute to increased knowledge about and understanding of foster parents' need for follow-up and guidance. I have interviewed foster parents who receive follow-up and guidance through Bufetat's project "incentive package for foster homes". These are foster families with a presumed increased risk of relocation. My focus has been the foster parents' experiences with follow-up and guidance, with the aim of gaining greater insight into which factors of the incentive package have been found to be useful for the foster parents. More specifically which factors ensure that they are able to fulfill their mission so that the children avoid unintentional relocations.

My analysis of the qualitative interviews has been carried out as a thematic analysis as described by Braun and Clarke (2006). The results show that training, guidance (including perceived recognition and availability), close follow-up and satisfying framework conditions are important factors for foster parents to be able to fulfill their mission. The results also show a clear need for closer follow-up and guidance than required by law, and that close guidance can help prevent unintended relocations. In the discussion, results are discussed against previous research and theoretical perspectives presented in the thesis.

An increased understanding of preventive factors regarding relocations can become an important tool in the further development and eventual upgrading of foster care follow-up in Norway. This to ensure increased quality in foster home care for both the children, the foster parents and the child welfare service, which is particularly relevant with the recently implemented child welfare reform which gave the municipalities increased responsibility for foster care.

Keywords: Foster care, follow up, guidance, placement breakdown/unintended relocations, thematic analysis

Forord

I forbindelse med min masteroppgave har jeg flere personer jeg ønsker å takke. Først og fremst vil jeg benytte anledningen til å takke alle informantene som velvillig stilte opp til intervju og delte sine personlige erfaringer, refleksjoner og meninger med meg. Jeg vil også rette en takk til Bufetat og RKBU Midt-Norge for informasjon, deltagelse og hjelp til å finne informanter.

Min veileder, Anita Skårstad Storhaug, RKBU Midt-Norge, fortjener en stor takk for oppmuntring, gode råd og tilbakemeldinger. Du har vært påkoblet, effektiv og tilgjengelig gjennom hele prosessen, noe jeg setter stor pris på!

Ikke minst så ønsker jeg å takke mine kollegaer for støtte og gode innspill, da spesielt Bente Thronæs som har vært min "medsammensvorne" gjennom disse to årene. Jeg hadde vel neppe klart dette om du ikke hadde vært ved min side gjennom hele prosessen.

En siste takk går til familien min; min mann og mine barn for støtte og forståelse for en tidvis sliten og fraværende kone og mor.

Til slutt ønsker jeg å berømme den jobben fosterforeldre gjør for å romme og gi omsorg til de barna som trenger det mest, dere utgjør en forskjell! Jeg håper at myndighetene snart tar grep for å gi både dere og ansatte i barneverntjenesten bedre arbeidsvilkår, slik at vi sammen kan hjelpe barna.

Therese Karlsen Alexander

Trondheim, November 2022

Innholdsfortegnelse:

Sammendrag	1
Abstract	2
Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
1 Innledning	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema	6
1.2 Lovverk og rammer for fosterhjemsomsorgen i Norge	7
1.3 Innholdet i insentivpakken	10
1.4 Studiens formål og problemstilling	12
1.5 Oppgavens oppbygning	13
2 Teori og tidligere forskning	14
2.1 Fosterforeldrenes rolle og behov	14
2.2 Fosterbarns utfordringer og behov	16
2.3 Brudd i fosterhjem	18
2.4 Veiledning	20
2.4.1 Mestring, mestringstro og mestringskompetanse	21
2.4.2 Anerkjennelse	22
4 Metode	24
4.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt	24
4.2 Valg av metode	24
4.3 Rekruttering og utvalg	25
4.4 Gjennomføring av intervjuene	26
4.5 Transkripsjon	28
4.6 Forskningens kvalitet	28
4.7 Etske betraktninger	29
4.8 Tematisk analyse	30
4.8.1 Bli kjent med datamaterialet	30
4.8.2 Lag de første kodene	31
4.8.3 Let etter tema	31
4.8.4 Gå kritisk gjennom tema	32
4.8.5 Definer og gi temaene navn	32
4.8.6 Skriv rapporten	33
5 Resultater og drøfting av resultater	34
5.1 Opplæring	34
5.2 Veiledning	36
5.2.1 Anerkjennelse og bekreftelse	38
5.2.2 Tilgjengelighet	40

5.3 Oppfølging	41
5.4 Rammebetingelser	43
5.5 Insentivpakken vs. kommunal oppfølging	44
6 Diskusjon	46
7 Oppsummering/konklusjon	52
7.1 Videre forskningsbehov og implikasjoner for praksis	52
7.2 Studiens begrensninger	53
Referanseliste	54
Vedlegg	61
Tabeller:	
Tabell 1: PICO-skjema	14

1 Innledning

Temaet for denne masteroppgaven er oppfølging og veiledning av fosterforeldre, innenfor rammen av Bufetats insentivpakke. Mitt fokus har vært på fosterforeldrenes erfaringer med oppfølgingen og veiledningen. Målet er å få større innsikt i hvilke faktorer ved insentivpakken som har opplevdes nyttig for fosterforeldrene, og da spesielt med tanke på å sikre at de klarer å stå i oppdraget sitt slik at barna unngår utilsiktede flyttinger.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I januar 2021 deltok jeg på et webinar om fosterhjemsveiledning. Der ble arbeidet med insentivpakken presentert gjennom innlegg fra Bufetat (Barne-, ungdoms- og familieetaten) og RKBU (Regionalt kunnskapssenter for barn og unges psykiske helse). RKBU, ved Veronika Paulsen, presenterte foreløpige funn fra deres forprosjekt og prosjektgruppen i Bufetat informerte om datamaterialet som allerede var innsamlet, og oppmuntret deltakerne til å vurdere dette for masteroppgaver eller andre relevante prosjekter.

Jeg hadde på dette tidspunktet nettopp startet på de to siste delemnene i masterutdanningen min, og var allerede i en prosess med å finne ut hva jeg ønsket å skrive om. Da denne muligheten ble presentert vekket det umiddelbart min interesse, fordi temaet er midt i kjernen av min arbeidshverdag. Jeg tok så kontakt med Bufetat for å få relevant kontaktinformasjon, og fikk etter hvert kontakt med prosjektansvarlig på RKBU. Der ble jeg invitert inn i den pågående prosjektgruppen, hvor en større evaluering av insentivpakken var påbegynt etter avsluttet forprosjekt.

Som en del av barnevernsreformen, som trådte i kraft den 1. januar 2022, har den kommunale barneverntjenesten fått økt ansvar for fosterhjemsarbeidet, noe som frem til årsskiftet var et samarbeid mellom stat og kommune. I følge Bufdir (2022) bor i overkant av 9000 norske barn i fosterhjem (ved utgangen av 2020), og ca. 2700 av disse bor i familier de kjenner fra før. Det er i tillegg mellom 500 og 600 barn som bor i beredskapshjem til enhver tid. Antall barn i fosterhjem økte sterkt fra midt på 1990-tallet og fram til 2015. Økningen gjaldt både familie- og nettverksplasseringer og plasseringer utenfor nettverk (Drange et al., 2021). I følge Bufdir (2022) ble det vedtatt omsorgsovertakelse for 751 barn i fylkesnemnda i løpet av 2020, og antall nye barn og unge under omsorg av barnevernet er fra 2013 til 2020 redusert med 58%. Denne nedgangen gjelder primært barn i førskolealder, og mulige forklaringer kan være høyere prioritering av tidlig innsats og hjelpetiltak med tanke på å styrke foreldreferdigheter. En annen forklaring kan være satsning på slekts- og nettverksarbeid som resulterer i frivillige og kanskje mer midlertidige løsninger (Bufdir, 2022).

Fosterhjemsomsorgen er en viktig del av barneverntjenestens arbeid og helt nødvendig for å ivareta de barna som har de vanskeligste oppvekstvilkårene. Flere studier viser at brudd i fosterhjem er en stor utfordring i fosterhjemsomsorgen (Vanderfaeillie et al., 2018). En sammenstilling av internasjonal forskning viser at 20-50 % av fosterhjemsplasseringer ender med brudd eller utilsiktede flyttinger, samt at barn og unge som har opplevd brudd i fosterhjem har større sannsynlighet for å oppleve det på nytt (Backe-Hansen et al., 2013). Statistikk fra SSB, i samarbeid med Barne-, ungdoms-,

og familiedirektoratet (Bufdir, 2020), viser at halvparten av alle norske barn som bor i fosterhjem har opplevd minst en flytting etter at de kom i fosterhjem, samt at innad i denne gruppen flytter barna i snitt 1,6 ganger i løpet av det første året. Fosterforeldre er utsatt for en krevende omsorgsbyrde og har som følge av det et stort behov for opplæring, støtte og veiledning. Mangel på opplæring, kursing og god nok støtte og oppfølging, selv etter gjennomført opplæringsprogram, er en av de vanligste årsakene til brudd i fosterhjem (Murray et al., 2011). Sett i lys av denne forskningen opplever jeg det som svært relevant å sette fokus på det fosterforeldrene selv opplever som nyttig i sin oppfølging fra insentivpakken. Dette med mål om at denne kunnskapen kan anvendes for å bedre fosterhjemsomsorgen, med tanke på å unngå brudd og utilsiktede flyttinger for barna.

Jeg jobber som kontaktperson/saksbehandler på en byomfattende enhet i Barne- og familietjenesten i Trondheim Kommune som heter Omsorgsenheten. Der har jeg blant annet ansvar for oppfølging av barn som har flyttet ut fra hjemmet sitt, da enten i beredskapshjem, fosterhjem eller på institusjon. Mine arbeidsoppgaver består hovedsakelig av oppfølging av ungdom som bor i fosterhjem, veiledning av deres fosterforeldre, kontakt med biologisk familie og tilrettelegging av samvær. I tillegg har jeg koordineringsansvar for ansvarsgrupper med aktuelle samarbeidspartnere som skole, Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), Barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) og spesialisthelsetjenesten. De ungdommene jeg blir kjent med gjennom jobben min har opplevd mye vondt og flere av dem viser store smerteuttrykk, noe det kan være vanskelige å romme for en fosterfamilie. Disse ungdommene opplever stadig nye vonde ting, i form av rettsprosesser, vanskelige samvær, men også brudd i relasjoner og nye flyttinger. Dette kan være flyttinger fra beredskapshjem til fosterhjem, fra fosterhjem til et nytt fosterhjem eller beredskapshjem, eller fra fosterhjem til institusjon. Flere av disse flyttingene regnes som utilsiktede flyttinger, og skyldes at det ble for vanskelig å bo sammen, kanskje både for ungdommen og for fosterforeldrene, og ungdommen må flytte til en ny omsorgsbasis. Min erfaring er at jo flere brudd og flyttinger en ungdom har gått gjennom, dess vanskeligere blir det å stole på voksne, føle seg trygg, og ta imot hjelp. En viktig del av min jobb er derfor å sikre gode relasjoner og utviklingsforhold i fosterhjemmet for ungdommene, samt sørge for at fosterhjemmene får den veiledningen og oppfølgingen de trenger for å forebygge og forhindre brudd i fosterhjem. Mer kunnskap om hva fosterforeldre opplever som nyttig i en slik oppfølging og veiledning for å forebygge brudd, er derfor viktig for å kunne gjøre en best mulig jobb for barna som bor i fosterhjem.

1.2 Lovverk og rammer for fosterhjemsomsorgen i Norge

Fosterhjem omfatter både hjem der barn er plassert av barneverntjenesten, jf. barnevernloven § 4-22 bokstav a, samt private hjem der foreldrene selv har plassert sine barn, jf bokstav b. Et fosterhjem defineres slik av barnevernloven § 4-22 første ledd: *“Med fosterhjem menes i denne lov*

- a) *private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd,*
- b) *private hjem som skal godkjennes i henhold til § 4-7.”*

Og barnevernloven § 4-22 andre ledd beskriver hvem som kan bli fosterforeldre:
“Til fosterforeldre skal det velges personer som har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem, og som kan løse oppfostringsoppgavene i samsvar med de forutsetningene som er lagt til grunn om oppholdets varighet m.m., jf. § 4-15.”

Plasseringer utenfor hjemmet, både i form av hjelpetiltak og omsorgsovertakelser er i prinsippet midlertidige og innebærer at barna skal flytte hjem igjen så snart det er forsvarlig (Lov om barneverntjenester § 4-21). Det finnes ulike typer fosterhjem, og hovedtypene er kommunale fosterhjem i og utenfor slekt og nettverk, og spesialiserte fosterhjem (tidligere kalt statlige familiehjem). I tillegg brukes også fosterhjem etter atferdsplasseringer jamfør § 4-27 og beredskapshjem. Fosterbarn har ulike behov og vansker og trenger dermed ulike typer fosterhjem, med ulik type oppfølging fra barneverntjenesten. De spesialiserte fosterhjemmene skal i utgangspunktet ta imot barn og ungdom som har så store utfordringer at de vanskelig kan rommes av et ordinært fosterhjem. I de spesialiserte fosterhjemmene er en av de voksne i hjemmet engasjert av Bufetat på heltid, og det er ønskelig at vedkommende har relevant utdanning. Kommunale fosterhjem kan forsterkes, både faglig og økonomisk, og dermed tidvis ha rammebetingelser som samsvarer med de spesialiserte familiehjemmene som har fosterhjemsarbeidet som heltidsarbeid (Drange et al, 2021).

Barneverntjenesten i Norge beskrives ofte som familieorientert, på grunn av et sterkt fokus på frivillighet og forebyggende arbeid, samt barnesentrert, med sin sterke vektlegging av tiltak som er til barnets beste (Pösö et al., 2013). Etter en families første kontakt med barneverntjenesten tar det gjennomsnittlig 3 år med hjelpetiltak i hjemmet før barn plasseres utenfor hjemmet (Christiansen og Anderssen, 2010). I de tilfellene barneverntjenesten vurderer det som nødvendig å plassere et barn utenfor hjemmet regnes det som et samfunnsmessig inngrep med store konsekvenser for både enkeltmennesker og deres familier. Å flytte et barn ut av familien bryter med barnevernlovens biologiske prinsipp og en allmenn norm om at barn og foreldre hører sammen, samt at foreldre har både rett og plikt til å ta seg av sine barns daglige omsorg (Cooper et al. 2003; Stang, 2007). Samtidig er det i noen tilfeller nødvendig for å ivareta barnets beste, som også er et førende prinsipp for det norske barnevernets praksis. En flytting i regi av barneverntjenesten er som regel en altomgripende endring, da de fleste barna blir flyttet til en ny familie på et nytt sted. Dette til tross for at Forskrift om fosterhjem § 4, 2.ledd sier at *“Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem”*.

Stortingsmelding 17 (2015-2016) legger tydelige føringer for fosterhjemsomsorgen:
“For å gi barn i fosterhjem gode utviklingsmuligheter, må barnet bo i et trygt og stabilt fosterhjem som ivaretar barnets behov. Å sørge for fosterhjem tilpasset barns ulike behov krever et tilstrekkelig antall differensierte og tilgjengelige fosterhjem. Det forutsetter også en god utredning av barnets ressurser og behov. I tillegg må fosterforeldrene få systematisk og jevnlig oppfølging, samt forutsigbare rammevilkår. Barneverntjenesten skal jevnlig følge med på barnets situasjon, gi fosterforeldre nødvendig råd og veiledning, og gi barnet mulighet til medvirkning og legge til rette for samtaler med barnet. Barneverntjenesten skal også følge opp fosterbarns foreldre. Kommunene skal føre tilsyn med barns situasjon i fosterhjemmet. Dette skal til sammen gi grunnlaget for forsvarlige tjenester til barnets beste og ivareta barnas rettssikkerhet.”

Forskrift om fosterhjem § 3 sier noe om de generelle kravene til fosterforeldre:
"Fosterforeldre må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. Fosterforeldre må ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse.

Fosterforeldre må ha god vandel og må legge frem uttømmende og utvidet politiattest, jf. barnevernloven § 6-10 tredje ledd.

Fosterforeldre skal gjennomføre opplæring før barnet flytter inn. Opplæringen skal være i tråd med nasjonale faglige anbefalinger."

Bufetat tilbyr PRIDE-opplæring med mål om å forberede fosterforeldre til oppgaven. Opplæringen er omfattende og har som mål å gi deltakerne en forståelse av hvordan det er å være fosterhjem, hvilke situasjoner som kan oppstå, samt få en forståelse for alle de ulike partene i en fosterhjems plassering, som for eksempel skole, barneverntjeneste, barnets familie eller andre pårørende. Opplæringen tar også for seg fosterforeldrenes tap i livet og hvordan de har håndtert det, både individuelt og som par/familie. Dette for å både kunne avdekke eventuelle tap som fortsatt preger familien, men også for å få en pekepinn på hvordan familien vil kunne takle den motgangen som i stor grad følger et fosterhjemsoppdrag (Bufdir, 2021).

Barnevernloven § 4-16 regulerer barneverntjenestens løpende og helhetlige ansvar for oppfølgingen av barn etter en omsorgsovertakelse. Det er barneverntjenesten i omsorgskommunen som har ansvar for å følge opp og føre kontroll med barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. forskrift om fosterhjem § 7. For å kunne ivareta dette ansvaret må barneverntjenesten besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig, og minimum fire ganger i året, jf. forskriften § 7 tredje ledd. Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal også sørge for at fosterforeldrene får nødvendig råd og veiledning mens barnet bor i fosterhjemmet, jf. forskriften § 7 andre ledd, samt inngå avtale med fosterforeldrene om barneverntjenestens og fosterforeldrenes forpliktelser, jf. forskriften § 6. Selv om loven og forskriftene regulerer minimumskravet for oppfølging, er det i stor grad opp til kommunene selv å definere innholdet i oppfølgingen. Små kommuner jobber ofte etter en generalistmodell, mens større kommuner har ofte en mer spesialisert modell med konsulenter som jobber kun med fosterhjemsoppfølging. Oppfølgingen vil derfor preges av kommunenes størrelse og valg av modell, ressurser, kompetanse, sosioøkonomiske forhold, prioriteringer, med mer. Helsetilsynet påpekte i sitt landsomfattende tilsyn som ble gjennomført i 2013-2014 at mange kommuner ikke oppfyller lovkravet om fire fosterhjemsbesøk i året. Tilsynet påpekte også at fosterbarna ikke ble snakket med og at det ikke ble lagt til rette for barnas medvirkning i forhold til utvidelse av samvær. Tilsynet ytret også bekymring for at fosterhjem som sto i fare for brudd ikke fikk god nok oppfølging (Helsetilsynet, 2015).

En saksbehandler har mange ulike oppgaver knyttet til oppfølgingen av barn i fosterhjem og deres fosterfamilier. Oppfølgingen innebærer både praktiske, administrative og rettslige oppgaver knyttet til både barnet, fosterhjemmet og det biologiske nettverket. Fosterhjemsomsorgen er et travelt og krevende arbeidsfelt som er preget av organisasjonelle utfordringer som høyt arbeidspress, ansvar for mange barn, høy turnover, samt vanskeligheter med å kunne tilby gode tiltak for barna og deres familier (Chipungu og Bent-Goodley, 2004). Det har lenge vært bekymring for høy turnover i barneverntjenesten (Johansen, 2014). KS viser i sin statistikk at turnover, definert som

“ikke lengre ansatt innenfor det aktuelle tjenesteområdet”, fra 2019-2020 var på 20,9 % på barnevernsfeltet. Drange et al. (2021) sin gjennomgang viser at rundt 30 % av ansatte i barnevernet er registrert i annen virksomhet året etter når vi ser på tall for 2015-18. Bufdir gjennomførte i 2022 en kvantitativ spørreundersøkelse der over 3000 ansatte i barnevernets 1- og 2. linjetjeneste deltok. Blant hovedfunnene i undersøkelsen var høy turnover på over halvparten av arbeidsplassene til de ansatte, 40 % vil lete aktivt etter ny jobb, og 80-90 % svarte at lav lønn og høyt arbeidspress er viktige grunner til at folk slutter (Bufdir, 2022). Høy turnover påvirker barneverntjenestens muligheter til å følge opp plasserte barn og deres fosterhjem på en god nok måte, da oppfølgingens og veiledningens kvalitet er avhengig av saksbehandlernes kompetanse og erfaring. Høy turnover medfører også flere skifter av saksbehandlere, noe som påvirker barneverntjenestens mulighet til kontinuitet i sitt arbeid, samt gjør at fosterforeldrene og barna stadig må forholde seg til nye folk.

Barnevernsreformen har gitt kommunene helhetlig økonomisk ansvar for ordinære fosterhjem gjennom økt rammetilskudd, og målet med reformen var bedre samhandling mellom stat og kommune, samt færre omsorgsovertakelser (Stortingsmelding 17, 2015-2016; Prop. 73 L 2016-2017). Kommunene har i tillegg fått økt faglig ansvar, blant annet gjennom helhetlig ansvar for oppfølging og veiledning av fosterhjem. Formålet med disse endringene er at de skal gi et bedre barnevern, gjennom å gi flest mulig barn tilpasset hjelp innenfor de ressursene barnevernet og kommunen til enhver tid disponerer. Endringene er også ment å gi kommunene sterkere incentiver til å jobbe forebyggende. De vedtatte endringene som følge av reformen, innebærer at både spesialiserte fosterhjem og institusjonsplasser blir veldig dyre tiltak for kommunen, noe som vil tvinge kommunene til å prioritere kommunale fosterhjem, samt slekt og nettverksplasseringer. Kommunen vil dessuten få ansvaret for å forhandle kjøp av fosterhjem fra ideelle og private aktører, samt å følge opp disse.

Trondheim Kommune har utviklet en barnevernsstrategi (Trondheim Kommune, 2022), som favner flere av målene med barnevernsreformen. Barnevernsstrategien har som mål at flest mulig barn skal vokse opp i sin familie og i sitt nærmiljø, samt å utvikle tiltak for å hindre utilsiktede hasteflyttinger. I den sammenhengen er Paulsen og Ytrelands (2022) funn fra insentivpakkens forprosjekt, samt resultatene fra min masteroppgave, spesielt interessante, og kan bidra i kommunens helhetlige ansvar for oppfølging av fosterforeldre. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

1.3 Innholdet i insentivpakken

I dette kapitlet skal jeg beskrive insentivpakken, for å gi en oversikt over den veiledningen og oppfølgingen de intervjuede fosterfamiliene har mottatt. Informasjonen jeg viser til her er hentet fra webinarer jeg refererte til innledningsvis, samt fra et brev til kommunale barneverntjenester i region Midt-Norge fra Bufetat, datert den 22.03.2018 (Bufetat, 2018, vedlegg 3).

Bufetat, som er den statlige barnevernmyndigheten i Norge, har i region Midt-Norge gjennomført et samarbeidsprosjekt med lokale kommuner rundt oppfølging av fosterhjem. Prosjektet benevnes som *insentivpakker* og inkluderer veiledning og annen oppfølging fra Bufetat sine ansatte til utvalgte fosterhjem. Målet med prosjektet er å

forebygge utilsiktede brudd i fosterhjem. Begrunnelsen for samarbeidsprosjektet er at Bufetat ser at mange av henvisningene ("bestillinger" av nye fosterhjem) som kommer til fosterhjemstjenesten skyldes brudd i fosterhjem. Tilbudet om insentivpakke gis til fosterhjem der det bor barn og ungdom som tidligere har opplevd brudd i fosterhjem og /eller hvor det av ulike årsaker vurderes som høy risiko for brudd.

Bufetat baserer insentivpakkens tilbud på kommunens kartlegging av barnets særskilte behov samt fosterhjemstjenestens kartlegging av fosterhjemmets behov for å kunne ivareta barnet. Omfanget av og innholdet i den individuelle opplæringen, veiledningen og oppfølgingen avklares i samarbeid mellom barneverntjenesten, fosterhjemstjenesten og det aktuelle tiltaket. Veiledningstilbudet har en høyere intensitet i starten og avtar etter behov, og reduseres da gjerne gradvis fra ukentlig til månedlig. Veiledningen kan foregå enten i fosterhjemmet og/eller i tiltakets lokaler, alt etter hva man finner mest hensiktsmessig. Insentivpakken skal alltid gi barnet og familien tilbud om familieråd og/eller nettverksmøter for å styrke barnets medvirkning og familienettverkets involvering i barnet sin situasjon. Oppfølgingen kan bestå av deltakelse i ulike samarbeids- og ansvarsgruppemøter, og samarbeid opp mot de ulike instansene.

Familiene som mottar insentivpakken skal på lik linje med ordinære fosterhjem tilbys det generelle første-års gruppeveiledningstilbudet fra Bufetat, med oppstart i løpet av de første 6 måneder etter plassering. Oppstarten av gruppeveiledningen skal tilpasses den individuelle opplæringen og veiledningen som gis gjennom insentivpakken. Det skal utarbeides en beredskapsplan for de plasseringene hvor dette vurderes å være et behov. Denne planen skal beskrive hvordan kommunen og veiledningstilbudet skal ivareta hjemmets behov for støtte og veiledning dersom kritiske eller krevende situasjoner og/eller perioder oppstår. Veiledningen og oppfølgingen som gis gjennom insentivpakken skal evalueres sammen med fosterforeldrene hver tredje måned og tiltakets varighet er på to år.

Veiledningen skal ha en individuell tilnærming, med fokus på det særskilte barnets utfordringer og hvordan fosterforeldrene best mulig kan møte og ivareta disse behovene. Tiltaket skal også bistå fosterhjemmene opp mot offentlige etater og andre aktuelle samarbeidspartnere, både via dialog og møtevirksomhet, for eksempel i skolemøter eller ansvarsgruppemøter. I enkelte tilfeller kan det også være behov for bistand med parterapi eller annen støtte. Frikjøp i en eller annen grad er et krav, slik at fosterforeldrene har kapasitet til å følge opp veiledningen og annet samarbeid.

Veilederne i insentivpakken har vanligvis lang erfaring med veiledning av fosterhjem og er som regel ansatt i stillinger der de veileder spesialiserte fosterhjem eller beredskapshjem i tillegg til insentivpakken. Veilederne har solid veiledningskompetanse og som regel grunnutdanning i helse og sosialfag, gjerne som barnevernspedagoger eller sosionomer. I veiledningen benytter konsulentene seg av veiledningsverktøy som Trygg base, Circle of Security (COS) og Traumebevisst omsorg (TBO).

Paulsen og Ytreland publiserte i 2022 en artikkel basert på evalueringen av forprosjektet til insentivpakke fosterhjem. Evalueringen er basert på intervjuer av fosterforeldre, kontaktpersoner i barnevernet, veiledere i insentivpakke fosterhjem og rådgivere i Bufetat, og resultatene pekte tydelig på et behov for mer støtte og veiledning for fosterfamiliene enn lovkravet tilsier, og det som fosterforeldrene vanligvis mottar. Både

veiledning og praktisk støtte oppleves som avgjørende for at fosterforeldrene skal klare stå i oppdraget som fosterforeldre. Artikkelen viser til at evalueringen " *tydeliggjør et behov for egne veiledere som følger opp fosterforeldre, og at det bør skilles mellom rollen som kontaktperson og rollen som veileder*", samt at " *en slik ansvarsfordeling fremstår nødvendig for å sikre at fosterforeldre får reell veiledning og anerkjennelse, i tillegg til praktisk støtte*" (Paulsen og Ytreland, 2022, s. 20).

Fra insentivpakke-prosjektet startet i 2018 og frem til mai 2020 har 55 familier mottatt tiltaket. Insentivpakken er avsluttet i 17 saker, og av disse er " *to avsluttet fordi det har vart i to år (tidsrammen for tiltaket), syv er avsluttet som følge av oppsigelse av avtale (utilsiktet flytting), seks er avsluttet som følge av god utvikling (ikke lenger behov), og to er avsluttet som følge av tilbakeføring til foreldre eller planlagt flytting*" (Paulsen og Ytreland, 2022, s. 27).

Insentivpakken er nå i slutfasen og ingen nye fosterfamilier vil få tilbud om opplæringen, men de familiene som hadde startet opp i 2021 har fått tilbud om en videreføring ut 2022. Målet med insentivpakken er å bistå fosterforeldrene gjennom individuelt tilpasset veiledning med fokus på å kjenne egne og barnets uttrykk. Håpet er at veiledningen vil gi fosterfamiliene verktøy til å håndtere vanskelig situasjoner som dukker opp, slik at disse kan møtes på en god måte, også etter at insentivpakken er avsluttet.

1.4 Studiens formål og problemstilling

Ut i fra egen yrkesbakgrunn og arbeidsfelt finner jeg det svært interessant og nyttig å søke større kunnskap om fosterhjemsfeltet, og da særlig hva fosterforeldre trenger for å kunne gjøre en god jobb. Selv om de fosterforeldrene jeg har intervjuet har fått ekstra tett veiledning og oppfølging fra insentivpakken, som er et tidsavgrenset forsterkningstiltak, er det også relevant for fosterhjemsfeltet generelt, fordi det gir viktig kunnskap om hva fosterforeldre opplever som nyttig for å forebygge brudd.

Jeg ønsker derfor å utforske hva fosterforeldre selv opplever som nyttig, da spesielt knyttet til veiledningen og oppfølgingen de mottar som er en del av insentivpakken til Bufetat. Dette som et bidrag til å styrke fosterhjemsoppfølgingen samt redusere utilsiktede flyttinger for fosterbarn. Hovedgrunnen til at jeg ønsker å utforske nettopp fosterforeldrenes perspektiv er at det er de som står i oppdraget og som derfor i stor grad er de som sitter på nøkkelen i forhold til hva de selv har behov for. Jeg anerkjenner den store utfordringen det kan være for en familie å ta imot et fosterbarn og ønsker derfor å bidra til å styrke måten barneverntjenesten ivaretar disse familiene.

Denne studien vil belyse faktorer som er viktige for en vellykket fosterhjems plassering, sett fra fosterforeldrenes side, og hva fosterforeldrene opplever som nyttig for å klare å stå i oppdraget. Vellykkede fosterhjems plassering vil også være hensiktsmessig i forhold til barneverns- og fosterhjemsarbeidet generelt, da dette frigjør ressurser til andre oppgaver. I tillegg er god fosterhjemsomsorg lønnsomt i et samfunnsøkonomisk perspektiv, både med tanke på hva flyttingene koster, men ikke minst med tanke på den psykiske helsen til

barna og i hvilken grad de vil kunne bidra i samfunnet i et mer langsiktig perspektiv. Med barnevernreformen, hvor kommunene får et større ansvar for fosterhjemsomsorgen, som utgangspunkt, håper jeg at mitt valg av problemstilling kan bidra til nyttig kunnskap for både egen kommune og andre barneverntjenester.

Min problemstilling er derfor:

Hvilke erfaringer har fosterforeldre med veiledning og oppfølging gjennom insentivpakken?

Og som underproblemstilling:

Hvordan kan oppfølging og veiledning slik den gjennomføres i insentivpakken bidra til at fosterforeldre klarer å stå i rollen?

1.5 Oppgavens oppbygning

Videre i oppgaven vil jeg gjennomgå relevant teori og tidligere forskning. Jeg har konsentrert meg om fosterforeldres rolle og behov, fosterbarns utfordringer og behov, samt brudd i fosterhjem. Jeg gjør også rede for begrepene veiledning, mestring (inkludert mestringstro og mestringskompetanse) og anerkjennelse. Deretter beskriver jeg valg av metode og hvordan jeg har gått frem i analysen. Dernest går jeg gjennom mine resultater og drøfter dem kort før jeg går over til diskusjonen. Til slutt oppsummerer jeg kort og kommer med implikasjoner for videre forskning og praksis.

2 Teori og tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for teori og tidligere forskning som er sentral for å belyse min empiri og problemstilling. Litteraturen som ligger til grunn for denne oppgaven er søkt opp ved hjelp av de tre søkemotorene PsychINFO, MEDLINE, PubMed. Disse sidene er en referanse- og siteringsdatabase for samfunnsvitenskapelige fag. Jeg søkte etter fagfelleverderte artikler med mål om å sikre kvaliteten på forskningen. Søket ble foretatt både på norsk og engelsk for å inkludere både norske, skandinaviske og internasjonale forskningsartikler. I tillegg har det blitt brukt bøker og artikler som er tilgjengelige via BIBSYS nett.

For å belyse problemstillingen har jeg brukt søkeordene fremstilt i dette picoskjemaet (tabell 1):

Pasienter/ Populasjon/Problem	Intervensjon/ Eksposisjon	Parents	Outcome
Hvem?	Hva?	Hvem?	Resultat?
Fosterhjem ----- Foster care Foster home Foster home care [MeSH]* Fostering Kinship care	Bufetats intensivpakke ----- Child care Child welfare Child protective services Child protective services [MeSH] Child welfare agency Child welfare agencies	Fosterforeldre ----- Adult foster care Foster parents	Suksessfaktorer ----- - Success factor Success factors Successful Successfully

* MeSH er et akronym for Medical Subject Headings produsert av National Library of Medicine som gir et kontrollert vokabular som hjelper forskere i søkeprosessen. Informasjon er organisert på en hierarkisk måte kalt MeSH Tree Structures og brukes til indeksering, katalogisering og søking av biomedisinsk og helse relatert informasjon. MeSH inkluderer emneoverskriftene som vises i MEDLINE/PubMed, NLM-katalogen og andre NLM-databaser (National Library of Medicine, 2022).

2.1 Fosterforeldrenes rolle og behov

Fosterhjem er i mange land den foretrukne omsorgsbasen for barn som må flytte utenfor hjemmet. Fosterfamilie tar da på seg ansvaret for å gi barnet omsorg på oppdrag fra det offentlige. Rollen som fosterforelder og omsorgsgiver innebærer forventninger om å ta vare på barnet, forstå barnets bakgrunn, samt hjelpe barnet i sin utvikling både fysisk, mentalt og kognitivt (De Maeyer et al., 2015).

I følge Havik (2013) er fosterforeldrenes oppgave å gi omsorg og utviklingsstøtte til fosterbarnet, hjelpe barnet med å bearbeide sorg og eventuelle traumer, samt integrere barnet i sin familie. Fosterforeldrenes oppgave kan også beskrives som å etablere tillitsfulle relasjoner, samt å skape en trygg base for fosterbarna, med støtte fra det profesjonelle hjelpeapparatet. Dette kan fosterforeldrene gjøre gjennom å være tilgjengelige og sensitive, godta barnet, fremme tilhørighet i familien, samt gi barnet støttende omsorg (Schofield og Beek, 2008 og 2014).

Systematisk forskning på fosterhjemsopplæring har vært begrenset (Festinger og Baker, 2013; Rork og McNeil, 2011), men det finnes noe forskning som antyder at opplæring av fosterforeldre gir bedre forutsetninger for god fosterhjemsomsorg, samt å unngå brudd (Dorsey et al., 2008; Solomon et al., 2016; Whenan et al., 2009). Fullført fosterhjemsopplæring forbindes med flere positive effekter, slik som bedre foreldreferdigheter (Akin et al., 2017), velvære og økt fornøydhets med egen rolle (Randle et al., 2017), økt villighet til samarbeid med biologiske foreldre (Solomon et al., 2016; Whenan et al., 2009), samt færre vansker med utfordrende atferd hos barna (Solomon et al. 2017). Dette sammenfaller i stor grad med Kaasbøll et al. (2018, s. 26) sine resultater som sier at opplæringsprogram for fosterforeldre bidrar til økt kunnskap, bedre foreldreferdigheter og mindre atferdsvansker hos fosterbarna. Oppsummert viser disse funnene at fosterhjemsopplæring har positiv effekt, men samtidig viser annen forskning at fosterforeldre føler at de ikke har fått nok opplæring til tross for sin deltakelse (Kaasbøll et al., 2019).

Kaasbøll et al. (2019) sin artikkel søker å lage en oversikt over allerede eksisterende litteratur for å skape økt forståelse for fosterforeldres behov, både blant barnevernsarbeidere, men også på politisk nivå. Artikkelen viser at lite forskning har blitt gjennomført på fosterforeldres perspektiv og deres fornøydhets med opplæringen. Dette er overraskende med tanke på at utilsiktede flyttinger er en stor utfordring i fosterhjemsomsorgen (Vanderfaillie et al., 2018), og antyder at god fosterhjemsopplæring bør være et fokusområde. Studien viser også at flere av de gjennomgåtte artiklene diskuterte et behov for opplæring etter at barnet hadde flyttet inn, da den teoretiske opplæringen i forkant viste seg å være vanskelig å implementere i hverdagen. Spesialisert opplæring for barn med spesielle behov, mer fokus på psykiske vansker, samt mer praktisk trening i virkelighetsnære situasjoner ble særlig etterspurt. Barnett et al. (2018) og Murray et al. (2011) underbygger dette i sine studier hvor fosterforeldre rapporterte om manglende tilbud om adekvat hjelp med fosterbarns psykiske vansker både for barna og fosterfamiliene. Dette viser at det er desto viktigere med oppfølgingen fosterhjemmet får etter barnets innflytting og opplæringsmodulene som fokuserer på tiden etter innflytting, da fosterforeldrene kan få direkte veiledning på utfordringer som oppstår i hverdagen (Kaasbøll et al., 2019). Stefansen og Hansen gjennomførte i 2014 en evaluering av den norske fosterhjemsopplæringsmodellen PRIDE og foreslo som følge av det å utvikle og implementere en mer prosessorientert kursrekke. Prosessfokus framstår som viktig fordi både barnet og fosterforeldrene er i stadig utvikling, samt relasjonen dem imellom. Noe som sannsynliggjør forskjellige behov til forskjellig tid.

2.2 Fosterbarns utfordringer og behov

De senere årene viser forskning på fosterhjem at mange barn som flytter i fosterhjem har vansker på viktige livsområder i langt større grad enn gjennomsnittsbefolkningen (Cooley et al., 2018; Jee et al., 2010). Vanskene viser seg både som fysiske og psykiske helseproblemer, emosjonelle vansker, sosiale vansker, atferdsvansker og lærevansker. En artikkel av Havnen et al. (2009) finner at 70 % av barn i skolealder som bor i fosterhjem har symptomer på psykiske lidelser, noe Lehman et al. (2013) sin studie bekrefter i stor grad. Lehmann et al. (2013) viser at fosterbarn i Norge har en høy prevalens av diagnoser knyttet til psykisk sykdom sammenlignet med den generelle barnepopulasjonen i Norge og andre samfunn, samt at et av to fosterbarn i undersøkelsen fyller kriteriene for en diagnose, med høy komorbiditet.

Forskningslitteratur indikerer at barn eksponert for uønskede barndomsopplevelser som omsorgssvikt, fysisk eller psykisk mishandling, og fosterbarn spesielt har høyere risiko for tilknytningsvansker (Minnis et al., 2006, Boris et al., 2004). Tilknytningsvansker relateres også til andre psykiske vansker blant fosterbarn og adopterte barn (Millward et al., 2006, Kočovská et al., 2012). Det er derfor viktig å inkludere tilknytningsvansker ved kartlegging av psykiske vansker hos fosterbarn. Alder, kjønn, lærevansker, og sosioøkonomisk status er kjente prediktorer ved mentale helseutfordringer for barn, og fosterbarn er utsatt for ytterligere risikofaktorer som eksempelvis psykisk og fysisk misbruk, omsorgssvikt, foreldre med rusproblemer eller psykiske vansker (Gilbert, 2009). I tillegg utgjør alder ved plassering ut av hjemmet, hyppige bytter av omsorgsbaser, antall flyttinger og fortsatt opplevde vansker/traumer etter plassering tilleggsrisiko (Tarren-Sweeney, 2008; Jones et al., 2011). Munro og Hardy (2006) og Newton et al. (2000) sin forskning bekrefter delvis dette gjennom å påpeke at barn og unge som ikke viser atferdsvansker ved første plassering kan utvikle det som følge av utilsiktet flytting, og dess flere flyttinger dess sterkere atferdsuttrykk.

Backe-Hansen et al. (2013) omtaler at både fosterforeldre og barneverntjenesten ofte opplever at det er fosterbarns emosjonelle vansker som er mest fremtredende, men at problemene ofte avtar etter hvert som de finner seg til rette i fosterhjemmet. Disse vanskene understreker behovet for gode utredninger, samt nødvendigheten av god oppfølging til fosterhjemmet, spesielt i den tidlige og sårbare fasen rett etter innflytting (Bunkholdt og Kvaran, 2015). Gabler et al. (2014, s.491) sin studie på fosterbarns tilknytning og atferdsvansker, sett opp mot fosterforeldres stressnivå og sensitivitet, viser at barna har lavere tilknytningskvalitet i starten av plasseringen. Forskerne finner i tillegg en positiv korrelasjon mellom fosterforeldrenes sensitivitet og lavere stressnivå, og barnas tilknytningsmønster. Kvello (2015, s. 81) påpeker hvordan stress hos omsorgspersonene kan føre til mangelfull omsorg og at barnet dermed ikke får nødvendig støtte til utvikling av god selvregulering. Forskningen peker dermed på fosterforeldres sensitivitet og stressnivå som viktige faktorer for trygge tilknytningsprosesser.

Gjennom de senere årene har det i forbindelse med flere dommer fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg (EMD) vokst fram en endring av praksis i forhold til samværsomfang og mål om gjenforening i Norge. Flere barn og unge får, som følge av EMD sine føringer, økt omfang av samvær. Enkelte barn opplever dette som vanskelig og krevende, noe som igjen påvirker fosterforeldrenes rolle og oppgaver. Føringerne fra EMD kan også skape forventninger hos biologiske foreldre om tilbakeføring,

noe som kan vanskeliggjøre samarbeidsklimaet mellom partene dersom barnet ikke ønsker eller barneverntjenesten vurderer det som ikke til barnets beste.

Oppsummert viser tidligere forskning at fosterbarn representerer en høyrisikogruppe når det gjelder å utvikle psykiske vansker, samt at disse vanskene kan assosieres med opplevd omsorgssvikt, mishandling og andre uønskede hendelser. Dette gjør det ekstra krevende for fosterforeldre som skal ivareta barna og gi dem den utviklingsfremmende omsorgen de har behov for, samt for barneverntjenesten som skal følge opp både barna og deres fosterfamilier.

For at fosterforeldre skal ha best mulig forutsetning for å se, møte og ivareta barnets behov, må de vite hva barnet trenger. Fosterbarn kan være utsatt for omsorgssvikt, traumer og vonde opplevelser. Forskning viser at trygghet er grunnleggende for barns utvikling. Barns evne til å søke trygghet og beskyttelse står her sentralt, men barnet er avhengig av sensitive omsorgspersoner som legger til rette for dets utvikling (Brandtzæg, et al., 2013). Fosterforeldrene får gjennom PRIDE-opplæringen et innblikk i barns behov, samt tilgang til teoretisk kunnskap og verktøy for å på best mulig måte kunne møte disse behovene. Det finnes flere veiledningsmodellene som er spesielt utviklet for å se og ivareta barns behov, deriblant Trygg base modellen, Circle of Security (COS) og Traumebevisst omsorg (TBO), og veilederne i insentivpakken har opplæring i disse. Veiledningsmodellene kan benyttes for å vise hvordan ulike faktorer påvirker barnet og fosterforeldrene slik at man lettere kan identifisere hvilke aspekter eller arenaer det bør fokuseres på. Gjennom å jobbe forebyggende med utfordringer kan man lettere unngå brudd.

Både barnets evne til å knytte seg til nye omsorgspersoner og fosterforeldrenes evne til å knytte seg til et nytt barn påvirker barnets grunnlag for videre utvikling. Kvello (2015, s. 101) viser til en sammenheng i at trygge biologiske mødre får trygge barn, og utrygge mødre får utrygge barn, samtidig som han påpeker at det ikke nødvendigvis er så svart-hvitt. Dette sammenfaller med Dozier et al. sin studie (2001) på tilknytning i fosterhjem som peker på at fosterforeldrenes tilknytningsstil har positiv betydning for fosterbarnets tilknytning. Kvello (2015, s. 101) påpeker at utrygge mødre kan få trygge barn, dersom de møter barnas behov gjennom å være sensitive i samspillet, de er bevisst egen tilknytningsstil, samt har evne til å lese barnets behov, noe som kan anses overførbart til fosterforeldre. Dersom fosterbarnet ikke viser behov for trøst kan fosterforeldrene tolke det som at barnet ikke trenger det, og dermed ikke møte barnets behov, noe som påvirker tilknytningen (Bufdir, 2016). Jacobsen et al. (2013, s. 52) viste i sin studie av norske fosterbarn at få hadde desorganisert tilknytning, samt at de så en endring mot organiserte tilknytningsformer hos de som var desorganiserte. Denne analysen kan tyde på at norske fosterforeldre får god opplæring som fremmer endring av tilknytningskvalitet.

Barn og ungdom som har opplevd brudd kan ha vanskeligheter med å knytte seg til nye mennesker, men de kan allikevel nyttiggjøre seg sensitive voksne som møter deres behov og ha god utvikling i sine fosterhjem. En vanlig grunn ved utilsiktede flyttinger er at fosterforeldrene ikke opplever at barnet er mottakelig for omsorg, og at avvisningen og mangelen på fremskritt gjør at fosterforeldrene ikke klarer å stå i endringsarbeidet lenge nok (Bunkholdt og Kvaran, 2015, s. 302). Paulsen et al. (2020) finner i sin undersøkelse at stabile fosterhjems plasseringer der barn og unge knytter langvarige

relasjoner som varer inn i voksenlivet, har betydning for livskvalitet, både i overgangen til voksenlivet og som voksne.

2.3 Brudd i fosterhjem

I Norge snakker vi ofte om "utilsiktede flyttinger" eller "sprekk" i fosterhjem når vi beskriver flyttinger som hverken er systemrelaterte (for eksempel flytting fra beredskapshjem til fosterhjem) eller planlagte (Backe-Hansen et al., 2013). Havik og Christiansen (2009) benytter betegnelsen "brudd", og i denne oppgaven vil jeg referere til både brudd og utilsiktede flyttinger. Et brudd beskrives ofte som en uplanlagt flytting på tvers av barnevernet sin plan for plasseringen. Dette problematiseres av Christiansen (2011, s. 31) som påpeker at det som er å anse for et brudd fra barnevernets synsvinkel, kan være en gjennomtenkt og planlagt avslutning sett fra barnets eller en av de andre aktørenes (foreldre, fosterforeldre, institusjon) synsvinkel.

En fosterhjemsplassing er et samarbeid mellom ulike aktører som igjen påvirkes av ulike faktorer (Egelund, 2006). Det er flere faktorer som påvirker utilsiktede flyttinger; forholdene i fosterhjemmet, samarbeidet mellom biologiske foreldre og fosterhjem, og barnevernets oppfølging av fosterhjemmene (Egelund og Vitus, 2007; Munro og Hardy, 2006). Ved tidligere forskning på utilsiktede flyttinger for fosterbarn er det som regel forhold ved barna som har vært fokus, og da spesielt barnas atferdsvansker, noe som kan ha ført til at andre mulige årsaker har blitt neglisjert. En direkte konsekvens av dette fokuset er at tiltakene som har vært satt inn for å forebygge brudd hovedsakelig har tatt utgangspunkt i barnas atferdsvansker (Backe-Hansen, 2009, s.6). Backe-Hansen et al. (2013) sin litteratursammenstilling beskriver et estimat der mellom 20 og 50 prosent av samtlige plasseringer ender i brudd, der prosentandelen sannsynligvis er høyere for unge med atferdsvansker. Sammenstillingen viser at flesteparten av flyttingene skjer relativt raskt, og som regel innen det første eller andre året. Studien bygger på en gjennomgang av 58 studier fra Europa, USA og Australia, som i hovedsak er publisert mellom 1995 og 2012. Oosterman et al. (2007) sin metaanalyse av 26 studier fra flere land hevder at brudd først og fremst må forstås ut i fra et totalbilde der mange ulike faktorer spiller inn, og at det som regel er summen av faktorene snarere enn en enkeltfaktor som utløser brudd. Den enkeltfaktoren som tillegges størst vekt er barnets atferdsvansker, samt at risikoen øker med barnets alder og antall tidligere plasseringer. Noen av studiene viser sammenheng mellom kjennetegn ved fosterhjemmet og risikoen for brudd, eksempelvis at fosterforeldrene har biologiske barn og at barnas alder er nær eller under fosterbarnets alder, mens andre studier ikke finner slike sammenhenger. Koh et al. (2014) og Vinnerljung et al. (2017) finner at fosterfamiliens egne barn er sterk indikator på destabilisering i fosterhjemmet.

Backe-Hansen et al. (2013) beskriver i litteratursammenstillingen også forhold ved fosterhjemmet som kan føre til utilsiktet flytting. Fosterforeldre opplever ofte sårbarhet om de ikke møter gjensvar hos barnet, om de ikke opplever utvikling eller bedring av vanskene, eller de kan bli utslitt på grunn av belastninger over tid. Samarbeidsvansker med barnevernet eller barnets foreldre kan gi merbelastninger som igjen øker sannsynligheten for brudd. Andre sårbarheter kan være endringer i fosterfamilien, som for eksempel skilsmisse, sykdom eller dødsfall, som også øker stressbelastningen og gjør plasseringen mer utsatt. Fosterforeldres holdninger til utfordrende atferd og hvordan

de klarer å møte atferden er en annen faktor som har betydning for faren for utilsiktede flyttinger (Jones og Wells, 2008; Sinclair et al., 2007). Sinclair (2010) beskriver i en oppsummering av sin forskning om fosterhjem at plasseringene har større sjanse til å vare i de tilfellene der fosterforeldrene klarer å ta barnets perspektiv, er varme og aksepterende, samtidig som de har tydelige forventninger til barnet. Barnas opplevelse av trygghet og varige relasjoner til sine nye omsorgspersoner, i tillegg til andre nære personer, synes viktigere enn stabiliteten av plasseringen (Biehal, 2010; Sinclair, 2005). Sinclairs forskning bygger først og fremst på funn fra kvalitative studier og intervjuer med sentrale aktører ved fosterhjems plasseringer, og gir utfyllende kunnskap om hva som bidrar til eller forhindrer brudd. Intervjuer med fosterbarn, både tidlige og nåværende, peker på at også barnets egen innstilling til både fosterhjemmet og å bli plassert har stor betydning (Hyde og Kammerer, 2009). Miller et al. (2019) og Vanderwill et al. (2020) fremhever samarbeid med biologisk familie, forholdet mellom barnet og fosterforeldrene og tilgjengelig støtte som suksessfaktorer. I tillegg påpeker Miller et al. (2019) godt utviklet empati hos fosterforeldrene, godt parforhold mellom fosterforeldrene, god match og fornøydhet hos fosterforeldrene som viktige faktorer.

Miller et al. (2019) mener at viktige implikasjoner for praksis er innføring av tilleggsevalueringer underveis i godkjenningsprosessen av fosterhjemmene, med fokus på å styrke nettverksarbeidet rundt fosterfamilien, samt involvering av begge fosterforeldrene i opplærings- og godkjenningsprosessen (ibid). Kaasbøll et al. (2019) viser til at flere fosterforeldre oppgir mangel på god nok opplæring og oppfølging som en av hovedgrunnene for at de avslutter oppdraget. Plassering hos slekt eller nettverk gir i følge Knudsen og Egelund (2011) og Winokur et al. (2009) redusert risiko for brudd, Oosterman et al. (2007) sin metastudie bekrefter imidlertid ikke dette.

I Rambølls (2012) evaluering av den forrige barnevernsreformen fra 2004 kom det fram bekymringer om dreiningen av tiltak fra institusjons plassering til økt bruk av hjelpetiltak og fosterhjem hadde gått for langt, dette på grunn av ustabilitet og fare for utilsiktede flyttinger både på institusjon og i fosterhjem. Backe-Hansen (2011) løftet også bekymring for at en fortsatt dreining ville kunne føre til at flere barn og unge som det er vanskelig å hjelpe kunne bli plassert i fosterhjem fremfor institusjon, med risiko for utilsiktede flyttinger. Denne evalueringen er på nytt aktuell, da med tanke på den nye barnevernsreformen og et av dens hovedmål som er å styrke arbeidet med tidlig innsats og forebygging (KS, 2021).

Selv om Miller et al. (2019) gir noen føringer for hvordan fosterhjemsopplæringen og godkjenningsprosessen kan styrkes så viser forskningslitteraturen at det er behov for mer kunnskap om hva som får fosterforeldre til å gi opp, i tillegg til den kunnskapen som allerede foreligger knyttet til fosterbarnas atferd og vansker. Altså en dreining i fokus fra barnets utfordringer til samarbeidet mellom de ulike aktørene. Backe-Hansen et al. (2013) sin litteratursammenstilling peker på behovet for en omfattende, norsk studie av utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. I denne masteroppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvorvidt og eventuelt hvordan tett veiledning og oppfølging gjennom insentivpakken bidrar til å hindre utilsiktede flyttinger sett fra fosterfamiliene sine perspektiv.

2.4 Veiledning

En stor og viktig del av fosterfamiliene sin oppfølging er veiledning. Veiledningen skal sikre fosterhjemmets forståelse for barnet og barnets generelle og individuelle behov. Insentivpakkens veiledning kan ses på som en videreføring av fosterhjemsopplæringen, men rettet mot det spesifikke barnet og fosterfamilien sine behov og utvikling.

Tveiten (2019, s.11) definerer veiledning slik: "*Veiledning er en formell, relasjonell og pedagogisk istandsettingsprosess rettet mot at mestringskompetanse styrkes gjennom en dialog basert på kunnskap og humanistiske verdier.*" Tveiten (2019, s. 19) omtaler veiledning som en etisk handling der veileder har en kompetanse som kan bidra til at den som blir veiledet forteller om seg selv og sin praksis, oppdager egne behov, muligheter og begrensninger. Hun påpeker også at veiledning innebærer et maktspekt der veileder har makt knyttet til sin merkompetanse (ibid.). Tveiten (2019, s. 82) beskriver videre at veiledning har en *restorativ* funksjon, dette innebærer at fosterforeldrene får bearbeidet sine opplevelser og gjennom refleksjon omdannet det til erfaring. Veiledningen har også en *formativ* funksjon, dette betyr at fosterforeldrene utvikler seg og lærer gjennom refleksjon. Til sist har veiledningen en *normativ* funksjon, dette innebærer at refleksjonen og bevisstgjøringen bidrar til å definere normer for god praksis (ibid.).

Lauvås og Handal (2014, s.50) beskriver veiledning som en læringsprosess med rom for refleksjon og oppdagelser, samt et redskap for å utvikle profesjonalitet gjennom utvikling og forsterkning. De er også opptatt av at veilederen må ha en genuin interesse for den som skal motta veiledningen for å skape handlingsrom og åpen refleksjon, samt vise respekt og anerkjennelse for dens tanker og følelser gjennom veiledningen (ibid.). Jørgensen og Skundberg (Sundt, 2016) mener at god fosterhjemsveiledning skal preges av tillit og åpenhet mellom veileder og fosterforeldrene, samt ha et tydelig mål om utviklingsstøtte både til fosterforeldrene og fosterbarnet. Slik veiledning grenser ofte opp mot rådgiving og undervisning, og i praksis gis det også klare råd og undervisning på enkelte områder (ibid.).

Insentivpakkens veiledere har lang erfaring og god veiledningskompetanse fra fosterhjemfeltet. Veilederne følger familiene over tid, noe som legger til rette for å bygge en trygg relasjon. En trygg relasjon er viktig for at veilederne skal kunne "*gi konkret veiledning, se og kommentere fremgang og endringer, og at fosterforeldrene kan være åpne om de utfordringene de står i*" (Paulsen og Ytreland, 2022, s. 25). Et av fokusområdene i insentivpakkens veiledning er å hjelpe fosterforeldrene til å forstå barnet og barnets uttrykk. Dette gjøres gjennom å gi fosterforeldrene verktøy til å håndtere vanskelige situasjoner, med mål om at fosterforeldrene skal være bedre rustet til å stå i oppdraget, også etter endt insentivpakke (ibid.)

Paulsen og Ytreland (2022, s. 30) fremhever veileders tilgjengelighet, og spesielt fosterforeldrenes opplevelse av denne tilgjengeligheten, som viktig for fosterforeldrenes trygghetsfølelse og relasjonen til veileder. Flere av fosterforeldrene de intervjuet trekker frem betydningen av at veilederen er tilgjengelig for dem ved behov, da også ofte utover det som er deres oppdrag.

Backe-Hansen (2009) anbefaler tett oppfølging av fosterhjemmet den første tiden etter innflytting, og gjerne tettere enn det som er fastsatt i eksisterende retningslinjer jf.

fosterhjemsforskriften § 7 tredje ledd. Dette fordi de fleste utilsiktede flyttingene skjer i løpet av de første månedene, og opp til de første par årene etter plassering. Systematisk veiledning og oppfølging fra innflytting vil derfor mest sannsynlig være en investering som gir positive effekter for personene involvert. Lieberman (2003) anbefaler intervensjoner som hjelper fosterforeldrene til å se forbi barnets atferd, tolke ulike signaler, samt gjøre seg tilgjengelige og respondere på en forutsigbar og utviklingsfremmende måte. Slike intervensjoner kan være veiledningsverktøy som for eksempel Trygg Base, COS og TBO. Veilederen vil da støtte og utfordre fosterfamiliene til å svare med omsorg og romme barnet og dets utfordringer, til tross for at barnet avviser og kanskje prøver å "sprengte seg ut" fra fosterhjemmet.

2.4.1 Mestring, mestringstro og mestringskompetanse

Bandura (1997) definerer mestring som å ikke bare inneha særlige egenskaper, men også troen på at man får til å bruke egenskapene i en bestemt situasjon, såkalt mestringstro. Banduras teori tar utgangspunkt i mennesker som sosiale vesener som handler i samspill med seg selv og miljøet rundt. Mestringstro påvirker menneskers motivasjon, samt hvordan de møter oppgaver, mål og utfordringer (Pajares, 1997).

Mestring, eller mestringskompetanse, defineres av Tveiten (2019, s.66) som et viktig aspekt ved veiledning, og et viktig mål med insentivpakkens veiledning vil derfor være å skape utvikling, mestring og mestringstro hos fosterforeldrene. Tveiten (2019, s. 66) mener mestring handler om å ha tilgang til kunnskap, ferdigheter, sosiale ressurser, hjelpere og utstyr, samt å ha evne til å utnytte disse ressursene. Espnes og Smedslund (2009) hevder at mestringskompetanse ikke er noe man utvikler og innehar en gang for alle, men at den må vedlikeholdes og videreutvikles gjennom hele livet. Overført til fosterforeldre kan anta at veiledning er et nyttig verktøy for å ivareta og styrke deres mestringskompetanse.

Mestringstro påvirker følelser, tanker, atferd og motivasjon, og forskning viser at mennesker med høy mestringstro har større sannsynlighet for å takle utfordringer og motgang. Mennesker vil derfor velge oppgaver som de er trygge på at gir mestring fremfor oppgaver de er utrygge på (Skaalvik og Skaalvik, 2012, s.31). Bandura viser til fire måter å bygge mestringstro; mestringserfaringer, andres erfaringer, verbal overtalelse, samt fysiologiske og emosjonelle reaksjoner (Bandura, 1997, s.79).

Mestringstro hos fosterforeldre, altså troen på at de vil mestre de utfordringene som kommer med oppdraget, har stor betydning om vi følger Skaalvik og Skaalviks (2012) tanker. Den mest effektive måte å utvikle sterk mestringstro på, er gjennom mestringserfaringer (Bandura, 1997, s.80). Gjennom mestring dannes en positiv følelse og en tro på at man lykkes, noe som fører til en positiv selvforsterkning og tro på at man vil lykkes også neste gang. Om man ikke mestrer kan man miste troen på å lykkes og man kan lettere gi opp (ibid). Tro på egen mestring kan også bygges gjennom andres erfaringer, for eksempel gjennom at veileder deler eksempler fra lignende situasjoner eller gjennom gruppeveiledning. Veileder kan også bidra til å bygge mestringstro gjennom det Banduras (1997) omtaler som verbal overtalelse i form av oppmuntring, ros eller støtteerklæringer, noe som kan ha stor betydning for om fosterforeldrene våger å prøve. Stefansen og Hansen har undersøkt fosterforeldres opplevelse av mestring, og fosterforeldrene som er intervjuet omtaler mestring som "glede og mening med

oppgaven, å vokse med oppgaven over tid, egen kompetanse, evne til å holde ut, samt betydning av systemstøtte” (Stefansen og Hansen, 2014, s.122-124). Den samme undersøkelsen viser at de fosterforeldrene som føler liten grad av mestring oppgir “at det har vært for tøft, barnet har for store vansker, at de ikke har fått hjelpen de har bedt om, eller at de ikke har fått tilbakemeldinger på jobben de gjør” (ibid, s.126-127). Studier viser også at fosterforeldres selvtillit og mestringstro på egen rolle kan styrkes gjennom forskjellige opplæringsprogram (Brown et al., 2009, s. 633-642).

Vance og Brandon (2017) sin studie viser at foreldres selvtillit eller mestringstro er en viktig komponent for at foreldre skal fungere godt i rollen sin. Mestringstroen støtter foreldre i deres evne til å ta vare på barna, også de barna med mer komplekse behov. Dette krever at foreldre tilpasser seg, samt utvikler nye ferdigheter og strategier for å møte livet med et barn med ekstra behov. Foreldre som føler seg trygge i foreldrerollen oppfatter seg selv i større grad som kompetente, og har dermed større sannsynlighet for å lykkes i sin rolle, noe som vil ha en positiv innvirkning på barnets helse og utvikling og hele familiens velvære. Hoza et al. (2000) sin studie omtaler også foreldres opplevelse av mestring, og hevder at foreldres oppfatninger av seg selv som foreldre innvirker på både foreldreferdigheter og effekten av tiltak knyttet til barna, noe som kan ha stor betydning for videre utvikling i familien. Storhaug og Ulfseth (2018, s. 252) beskriver i sin artikkel at *“foreldrenes forståelse av barnas problemer synes videre å ha stor betydning for deres opplevelse av egen mestringsevne og mulighet til å påvirke barnas utfordringer i både positiv og negativ retning”*. Dette antyder at foreldre kan oppleve økt mestring gjennom veiledning, ved å bedre forstå hva barns atferd og problemer handler om, samt hvordan de kan møte dette. Selv om disse undersøkelsene gikk på foreldre, og ikke fosterforeldre, kan man likevel tenke at de er relaterbare.

2.4.2 Anerkjennelse

Mestring og mestringstro henger tett sammen med anerkjennelse i veiledning, da anerkjennelse er et av veileders mest effektive virkemidler for å skape mestringstro hos fosterforeldrene om vi ser på Banduras (1997) teori om verbal overtalelse. Anerkjennelse handler ifølge Løvlie Schibbye (2009) om se noe om igjen, gjenkjenne, befeste, erkjenne og styrke. Anerkjennelse i veiledning handler om forholdet mellom veileder og den som blir veiledet, og å se hverandre. Det innebærer ikke bare ros, men også å bli tatt imot, respektert, lyttet til, bekreftet, svart og forstått (Tveiten, 2019, s.120).

Anerkjennelse vil kunne være et særlig effektivt virkemiddel i veiledning, da veileder er en fagperson og “eksperten” i veiledningsrelasjonen om vi ser nærmere på Axel Honneths (2008) teori. Honneth ser på behovet for anerkjennelse som et menneskelig grunnvilkår og mener det er menneskets normative erfaringer med omgivelsene som avgjør hvem man blir som menneske. Han hevder at mennesker er avhengige av gjensidig anerkjennelse for å oppnå fullstendig selvbevissthet, samt at det er den som kan definere hva som er anerkjennelsesverdig som sitter med makten (anerkjennelseskapitalen). Teorien peker også på asymmetriske anerkjennelsespraksiser, eller maktrelasjoner, der “eksperten” er den som sitter med anerkjennelseskapitalen, i dette tilfellet veileder. Honneth omtaler tre anerkjennelsesforhold; selvtillit, selvaktelse og selvverd. Han mener selvtillit oppnås gjennom kjærlighet, selvaktelse gjennom

rettigheter og selvverd gjennom solidaritet. Disse tre anerkjennelsesformene, som ofte omtales som emosjonelle, rettslige og sosiale, utgjør grunnlaget for selvrealisering. Veiledere som klarer å gi fosterforeldre anerkjennelse for sin kompetanse og sine valg, kan ut fra denne teoretiske forståelsesrammen sies å legge til rette for at fosterforeldrene kan utvikle en mer positiv identitet. I identiteten ligger flere aspekter som selvrespekt; en opplevd verdi som likeverdig, selvtillit; en opplevd verdi som bidragsyter, og selvfølelse; en opplevd egenverdi. Identiteten, eller selvverdet, kan ses som individets referanseramme eller "mentale kart" om seg selv og sitt forhold til andre. Prilleltensky og Prilleltensky (2021) omtaler dette som opplevd "mattering", som handler om å føle seg verdsatt og som en bidragsyter, og er essensielt for helse, lykke, kjærlighet, jobb og sosial velstand. Havik (2003) påpeker at det å bli hørt og ha innflytelse er viktig for fosterforeldre for å best mulig kunne trygge og støtte barnets utvikling. Motsatt av anerkjennelse er krenkelse, og fosterforeldre som føler de ikke blir tatt på alvor, opplever å bli nedvurdert eller avvist av veileder kan oppleve dette som en krenkelse, noe som igjen vil kunne påvirke mestringstroen. Storhaug og Ulfseths (2018, s. 252) undersøkelse påpeker at foreldre som opplever anerkjennelse for sin forståelse av barnets problemer, samt innsatsen de legger ned for å hjelpe barnet, opplever å jobbe sammen med hjelpeapparatet mot et felles mål.

Paulsen og Ytrelands (2022, s. 29) studie viser at både fosterforeldre og veiledere fremhever viktigheten av at *"fosterforeldre får bekreftelse på at deres rolle er betydningsfull"*. Dette innebærer anerkjennelse for jobben de gjør, samt hjelp til å se at det de gjør er viktig, spesielt i de periodene de opplever lite fremgang. Saksbehandlerne omtaler også viktigheten av konkret veiledning i tillegg til anerkjennelse av jobben fosterforeldre gjør, samtidig som de reflekterer over at *"de selv kanskje ikke er like gode på å gå inn i konkrete situasjoner eller å gi anerkjennende tilbakemeldinger til fosterforeldre i en travel hverdag"* (ibid).

Oppsummert så viser de ulike studiene at det er behov for ytterligere forskning på området, og spesielt i Norge. Aktuell problemstilling oppleves derfor som svært relevant i forhold til ivaretagelsen av fosterforeldre med tanke på å unngå brudd.

4 Metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for valg av metode og de fremgangsmåtene jeg har benyttet i arbeidet med denne oppgaven. Innledningsvis vil jeg si litt om mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt og valg av metode. Jeg vil deretter redegjøre for rekruttering og utvalg, gjennomføring av intervjuene og transkripsjonen. Videre vil jeg vurdere kvaliteten på forskningen ved å vurdere reliabilitet og validitet, før jeg til slutt gjør noen etiske refleksjoner knyttet til arbeidet med denne oppgaven.

4.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

En forskers vitenskapsteoretiske utgangspunkt danner grunnlaget for datainnsamlingen, samt forståelsen og tolkningen av datamaterialet. Mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt heller mot et fenomenologisk hermeneutisk ståsted. Jeg forsøker gjennom min analyse å vektlegge informantenes erfaringer, samt å forstå deres opplevelser fra deres perspektiv. Dette samsvarer med en fenomenologisk tilnærming der forskeren legger vekt på konkrete, rike og erfaringsbaserte beskrivelser, og søker å beskrive virkeligheten slik som informantene opplever den, uten at forskeren fortolker hva som ligger bak (Thagaard, 2013). Samtidig anerkjenner jeg at min egen forforståelse og fortolkninger av datamaterialet er sentralt. Jeg søker å presentere og validere mine informanternes uttalelser som gyldig kunnskap, samtidig som jeg anerkjenner at det er jeg som forsker som presenterer og tolker erfaringene, og min forståelse av informantenes uttalelser vil dermed prege min presentasjon. Min tilnærming er derfor også preget av hermeneutikken der forskeren vektlegger meningsinnholdet og fortolkningen av tekstene (Thagaard, 2013).

4.2 Valg av metode

Med utgangspunkt i valgt problemstilling, *"hvilke erfaringer har fosterforeldre med veiledning og oppfølging gjennom insentivpakken?"* og underproblemstilling *"hvordan kan oppfølging og veiledning slik den gjennomføres i insentivpakken bidra til at fosterforeldre klarer å stå i rollen?"*, vurderer jeg kvalitativ metode, og spesifikt kvalitative intervju, som mest egnet i arbeidet, da fosterforeldrenes erfaringer og opplevelser står sentralt. Jeg har forsøkt å forstå verden sett fra intervjupersonens side, med mål om å få frem betydningen av personens erfaringer, samt avdekke dens opplevelse av verden. Den som blir intervjuet er delaktig gjennom å skape mening og forståelse om et bestemt emne (Kvale og Brinkmann, s. 20).

Jeg har forsøkt å fange opp variasjoner i informantenes meninger og erfaringer om et tema, for dermed å kunne gi et bilde av en mangfoldig verden, noe som blir sett på som en styrke ved kvalitative intervju. En god intervjusetting er viktig for å få tak i informantens beskrivelser, og den opplevde personlige kontakten og forskerens innsikt i informantenes beskrivelser kan gjøre intervjuet til en spennende og lærerik opplevelse (Kvale og Brinkmann, 2019). Mine informanter delte mange opplevelser fra sin hverdag, både positive og negative, og selv om flere av beskrivelsene lignet på andres fikk jeg likevel et rikholdig materiale, i form av ulike opplevelser og beskrivelser.

Det finnes flere typer kvalitative intervju, de kan være løst strukturerte, semistrukturerte eller stramt strukturerte. Valg av tilnærming avhenger av hvilket perspektiv og fenomen forskeren ønsker å forstå (Kvale og Brinkmann, 2019). Ut i fra valgt problemstilling vurderte jeg semistrukturerte intervju som mest hensiktsmessig for å besvare forskningsspørsmålet. Intervjuet blir da gjennomført med en intervjuguide med noen hovedspørsmål eller temaspørsmål. Semistrukturerte intervju innebærer at forskeren i stor grad skal la informanten snakke fritt innenfor valgte temaer for å skape og gi rom for refleksjoner, assosiasjoner og det som dukker opp underveis i samtalen (Kvale og Brinkmann, 2019). Semistrukturert intervju er oftest brukt innen psykologisk forskning, men også samfunnsvitenskapelig generelt. Intervjumalen som var utarbeidet i forbindelse med insentivpakkens forprosjekt var allerede godkjent av NSD og spørsmålene virket å dekke min problemstilling på en god måte.

Semistrukturerte intervju kan brukes innen kvalitativ forskning som både individuelle intervju eller gruppeintervju. Ved individuelle intervju, som jeg gjennomførte tre av, fikk jeg et dypere innblikk i personlige og sosiale beskrivelser rundt informantens livsverden. Jeg intervjuet også tre par, og da fikk jeg innblikk i begge fosterforeldrene sine syn og erfaringer vedrørende et tema, noe som gav meg et bredere perspektiv.

4.3 Rekruttering og utvalg

Som følge av at min masteroppgave blir skrevet ut i fra et allerede eksisterende forskningsprosjekt så var deltakerne allerede ferdig rekruttert da jeg skulle gjennomføre intervjuene. Rekrutteringen var foretatt ved strategisk utvalg, noe som innebærer å velge informanter som har nødvendige egenskaper eller kvalifikasjoner ut i fra undersøkelsens problemstilling. Dette er en vanlig metode i kvalitative studier da måten informantene blir valgt på har betydning for overførbarheten (Thagaard, 2013).

Studien har hatt tilgang til mange informanter, og alle informantene hadde samtykket til å delta i prosjektet. Bufetat hadde i forkant av studien sendt et informasjonsbrev som var utarbeidet av RKBU til deltakerne som beskrev formålet med studien, tema som de ønsket belyst, hvordan studien skulle gjennomføres, varighet, samt ivaretagelsen av personvern (vedlegg 2). Da jeg kom inn i studien så hadde prosjektgruppen ved RKBU allerede mottatt navn og kontaktopplysninger til de informantene som hadde samtykket til å delta i studien, slik at kontaktinformasjonen lå lagret i en kryptert fil der kun prosjektgruppen hadde tilgang.

Jeg kontaktet deltakerne via telefon og informerte om at jeg ringte angående den forespeilede studien og spurte om de ønsket å la seg intervju av meg. Tidspunkt og form for intervju (fysisk eller digitalt) ble så avtalt. Intervjuene ble planlagt under nedstengingen av landet på grunn av koronarestriksjoner, og familiene ble derfor forespurt om digitale intervju. Fem av de jeg ringte ønsket å stille til digitale intervju, en fostermor ønsket at vi skulle ta det over telefonen da hun var usikker på egen tilgang til video, og en fostermor svarte at hun ikke hadde tid på nåværende tidspunkt. Intervjuene ble gjennomført etter familienes ønske, altså et på telefon og fem digitalt. Det endelige utvalget bestod av seks fostermødre og tre fosterfedre, og jeg gjennomførte totalt seks intervju. Ni forskningsdeltakere er innenfor den rammen et mindre forskningsprosjekt må

ha for å kunne trekke ut essensen eller fellesnevnerne i temaet som studeres (Postholm, 2010). På bakgrunn av prosjektets størrelse, tilgjengelige ressurser, tidsperspektiv, samt behov for å holde oversikt over materialet, vurderte jeg dette som et tilstrekkelig utvalg for sikre tid og mulighet til å gjøre en dytgående analyse. Et mindre antall intervjuer kan være en fordel da fokus i større grad kan være på fordypningen og analysen av datamaterialet (Kvale og Brinkmann, 2019, s. 148).

I mitt utvalg var fosterforeldrene i ulik fase av sin oppfølging, en familie hadde kun vært fosterhjem i et drøyt halvår, mens flere hadde vært i mange år. To av familiene var fosterhjem for søsken og de var tre søsken som bodde i samme fosterfamilie. Det var variasjon i fosterforeldrenes alder, erfaring, familiesammensetning (om de var enslige eller par, om de hadde biologiske barn og hvorvidt disse bodde hjemme) og geografisk tilhørighet.

4.4 Gjennomføring av intervjuene

Ved gjennomføringen av intervjuene startet jeg samtalene med en briefing. Her presenterte jeg meg selv og masterprosjektet mitt, takket fosterforeldrene for at de ønsket å delta, informerte dem om deres rettigheter og anonymitet, samt åpnet opp for eventuelle spørsmål. Samtlige fosterforeldre deltok frivillig på intervjuene, og før jeg startet på intervjuguiden (vedlegg 1) fikk jeg stadfestet muntlig at partene gav informert samtykke. Jeg forklarte også hvordan lydfilene og transkripsjonene ville bli lagret som en del av hovedprosjektet. I følge Kvale og Brinkmann (2019, s.160) er de første minuttene av et intervju avgjørende, da informanten allerede da vil danne seg en klar oppfatning av forskeren. Jeg etterstrebet derfor å skape god kontakt ved å lytte oppmerksomt, vise interesse, respekt og forståelse for informantens fortellinger, samt være avslappet og klar på hva jeg ønsket å vite.

Intervjuene ble gjennomført med fostermor alene ved tre av intervjuene (den ene fostermoren var alene om omsorgen for fosterbarna) og med begge fosterforeldrene til stede ved de tre andre intervjuene. Intervjuene tok alt i fra 45 minutter til en time og 45 minutter. Forskeren bør legge til rette for en trygg og rolig setting som sikrer anonymitet, samt fremmer ærlighet og åpenhet (Kvale og Brinkmann, 2019). For å ivareta fosterforeldrenes autonomi fikk de selv bestemme når på dagen det passet best for dem og om de ville gjennomføre intervjuet digitalt eller via telefon.

Jeg tok utgangspunkt i intervjuguiden, men oppfordret deltakerne til å snakke fritt om tema. I og med at mine intervju ble gjennomført både individuelt og i par, så varierer strukturen og rytmen i intervjuene deretter. For å lettere holde tråden gjennom et intervju består ofte intervjuguiden av en rekke oppfølgingsspørsmål, også kalt prober (Smith og Osborn, 2008). Forandringer i intervjuguiden kan fint gjøres gjennom tilpasning av oppfølgingsspørsmål basert på informantens historier og svar (Kvale og Brinkmann, 2019), noe det var behov for ved et par av de intervjuene jeg gjennomførte. Ved gjennomføring av forskningsintervjuer er det flere feller gå i, blant annet å styre samtalen i for stor grad mot de temaene som er av størst interesse for forskeren eller der forskerens kompetanse er sterkest. Det er derfor viktig at forskeren er så åpen at informanten føler seg trygg nok til å dele sine perspektiver og meninger, fremfor at forskeren får bekreftet det man allerede «vet». Målet gjennom alle intervjuene har vært

å se forskningsspørsmålene fra fosterforeldrenes perspektiv.

Forskeren bør møte sine informanter med nysgjerrighet og følsomhet i forhold til hva som blir sagt og hvordan det sies, og samtidig være kritisk til egne antagelser og hypoteser (Kvale og Brinkmann, 2019). Forskeren bør være bevisst på at både den verbale og den non-verbale kommunikasjonen påvirker informanten og forskeren (Thagaard, 2013). Forskeren skal søke ny informasjon, og er den som sitter i førersetet underveis i intervjuet. Det er derfor vesentlig at forskeren er bevisst sin makt og posisjon, noe jeg har søkt å være underveis i intervjuene. Denne bevisstheten og det kritiske blikket må holdes høyt også i forhold til funn og analysedelen for å sikre validiteten. Den semistrukturerte intervjuguiden tillot fosterforeldrene å være med på å bestemme retningen intervjuet tok, samtidig som den gav meg mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål basert på deres svar.

Forskere er forskjellige og har ulike personligheter, akkurat som informantene. Den samme intervjuguiden kan derfor oppleves veldig ulik basert både på forskerens egenskaper og informantens egenskaper. Gjennom intervjuene opplevde jeg noen av fosterforeldrene som utadvendte og veldig trygge i sin rolle, mens andre pratet mindre og fremstod som mer usikre. Dette kommer godt fram i både lengden på intervjuene, samt i rikheten på beskrivelsene. Forskeren har regien og dermed også ansvaret for å holde tråden (Kvale og Brinkmann, 2019). Jeg forholdt meg i stor grad til intervjuguiden, men fulgte opp beretninger og refleksjoner fra informantene som kunne belyse mine tema. Jeg brukte jevnlig bekræftende ord som, ja, nei, mmm, for å oppmuntre fosterforeldrene til å utdype sine opplevelser uten å legge egne tolkninger i deres historie. Jeg opplevde denne type samtaleteknikk som effektiv for å fram bredere historier og flere perspektiv.

En forsker med mye erfaring og kunnskap på området kan lettere skape naturlig flyt og sikre at informantene snakker fritt gjennom intervjuene, noe jeg følte jeg mestret godt med tanke på egen utdanning og erfaringsbakgrunn. Erfaringsgrunnlaget og kunnskapsnivået til både intervjueren og informantene er sentrale momenter ved et intervju (Kvale og Brinkmann, 2019). Jeg opplevde også en progresjon gjennom intervjuene, spesielt mellom det først og det siste. De fremstod som ulike kvalitetsmessig, da både med tanke på flyt og lengde, men også rent lydteknisk.

Ved avslutningen av intervjuene gjennomførte jeg en debriefing, det vil si at jeg ga rom til informanten ved å spørre om de hadde noe mer de ønsket å tilføye eller eventuelt endre på. I følge Kvale og Brinkmann (2019, s. 161) er det en vanlig erfaring at informantene har opplevd intervjuet som en berikelse, har verdsatt følelsen ved å snakke fritt med en oppmerksom lytter og kanskje samtidig fått ny innsikt i viktige temaer i egen livsverden. Flere av fosterforeldrene gav ved avslutningen av intervjuene uttrykk for at de satte pris på å snakke om sin rolle som fosterforeldre, samt de utfordringene og suksessfaktorene de er opptatt av. Det var veldig interessant å intervju disse ulike fosterforeldrene og å bli litt kjent med deres historier. Jeg føler at jeg fikk godt innblikk i deres hverdag, bekymringer, sorger, gleder og ressurser.

En mulig svakhet med mine intervju er at de ble gjennomført digitalt. Ved digitale intervju er det ofte mindre småprat enn om man møtes fysisk, noe som kan påvirke stemningen og den opplevde tryggheten man behøver for å dele av sine personlige erfaringer.

4.5 Transkripsjon

Transkribering (oversettelse fra tale til skriftspråk) av kvalitative forskningsintervju kan være utfordrende, og forskerens tolkning kan påvirke overgangen fra dagligtale til skreven tekst (Kvale og Brinkmann, 2019). Teksten er det empiriske grunnlaget i forskningen, nøyaktig transkribering er derfor essensielt. Jeg brukte båndopptaker ved alle intervjuene for å få med meg flest mulig detaljer, i tillegg til at jeg kunne ha mitt fokus på informantene underveis. Jeg valgte lydopptaker av god kvalitet for å sikre at det som ble sagt kom så tydelig frem som mulig. Intervjuene ble foretatt med båndopptaker liggende inntil lyden på PC'en eller telefonen. Båndopptaker er vanlig ved kvalitativ forskning, dette for å sikre og dokumentere toneleie og bruk av ord. Lydopptak gjør det lettere å transkribere korrekt, samt at det gir forskeren en fordel med å slippe å notere så mye underveis, noe som kan gi samtalen bedre flyt (Kvale og Brinkmann, 2019).

Jeg opplevde det som svært krevende å gjennomføre transkriberingene. Tjora (2020) trekker frem viktigheten av å transkribere mer nøyaktig og direkte enn det man tror det er behov for, for å sikre at informasjon ikke går tapt. Jeg forsøkte å transkribere så direkte som mulig til bokmål, men valgte å utelate lyder eller ting som ble sagt til andre som kom inn i rommet der samtalen foregikk. Alle intervjuene måtte gjennomgås nøye i flere runder for å sikre at jeg hadde fått med meg alle nyanser og at jeg hadde forstått hva som hadde blitt sagt. Flere av mine informanter snakket med bred dialekt, noe som gjorde at enkelte ord og uttrykk var særtypiske for det stedet informanten kom fra. Ved transkribering av dialekter er utgangspunktet at alt skrives som bokmål, men det vil allikevel være viktig å ivareta særord som kan ha en litt annen betydning enn det ordet man oversetter det til. Det var noen ord jeg slet med å finne gode alternativer til, men jeg tenker allikevel ikke at det har påvirket analysen eller funnene i særlig grad. For å ivareta anonymiteten til både barna, fosterforeldrene og deres veiledere, samt andre samarbeidspartnere, så er alle navn erstattet med egnede begrep som for eksempel fosterfar, veileder, jenta og eldstemann. Jeg har også tatt bort alle stedsnavn knyttet til bosted, men latt noen steder knyttet til feriebesøk o.l. bli stående. Etter å ha sikret at intervjuene var korrekt transkribert ble lydfilene slettet fra min PC. All kontaktinformasjon ble dessuten slettet fra min PC, telefon og notater. Informasjonen (deriblant lydfiler) som tilhørte prosjektet ble fortsatt oppbevart i henhold til prosjektets rutiner.

Ifølge Kvale og Brinkmann (2019) er det viktig at jeg som forsker tenker over hva som er relevant for min studie samtidig som transkriberingen blir så korrekt som mulig. Jeg har forsøkt å gjengi opplevelser og fortellinger i størst mulig grad slik som fosterforeldrene opplevde dem. Etter at intervjuene var ferdig transkribert så gikk jeg gjennom alle transkripsjonene med tanke på rettskriving, før jeg startet analyseprosessen.

4.6 Forskningens kvalitet

For at forskning skal tas på alvor må kvaliteten sikres. Thagaard (2013) mener at kvalitativ forskning best kvalitetssikres gjennom troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Troverdighet handler i forskningsammenheng om pålitelighet og

etterprøvbarehet, det vil si i hvilken grad en studie er gjennomført slik at man kan stole på resultatet, samt at den kan etterprøves av andre og gi samme eller liknende resultat. I en kvalitativ undersøkelse bør alle de ulike delene av forskningsprosessen beskrives nøye for å sikre størst mulig troverdighet (Kvale og Brinkmann, 2019). Det er samtidig sentralt å være åpen og tydelig på valg som er tatt underveis i prosessen for å sikre transparens (Thagaard, 2013). Troverdighet handler også om å beskrive forhold ved forskerens forforståelse og egne erfaringer. Studiets deltakere og prosessen rundt selve datainnsamlingen må også være nøye beskrevet for å sikre at andre forskere også har mulighet til å komme fram til de samme resultatene.

Jeg har gjennom dette masterprosjektet lagt vekt på å gjøre rede for utvalg av informanter, beskrive forhold knyttet til gjennomføring av intervjuene, samt gjøre rede for analyseprosessen. Jeg har forsøkt å gjøre rede for mine valg underveis i prosessen for å gjøre studien transparent og vurderingene tilgjengelige for leseren. Jeg vurderer derfor studien som troverdig. Studiens gyldighet valideres gjennom at informantenes stemmer kommer tydelig fram gjennom alle funnene. Som nevnt over er potensielle svakheter at alle intervjuene er gjennomført digitalt, samt at jeg har foretatt analysen alene. Jeg har imidlertid diskutert både analysen og resultatene med min veileder, i et forsøk på å kvalitetssikre min forståelse og tolkning av fosterforeldrenes opplevelser. En annen svakhet kunne ha vært at intervjuguiden var utarbeidet på forhånd uten å ta hensyn til min problemstilling, men min opplevelse er at intervjuguiden og datamaterialet besvarte problemstillingen tilstrekkelig.

I kvalitative studier er ofte overførbarheten knyttet til utvalget, men det er også mulig å se på hvordan resultatene kan bidra med svar på lignende problemstillinger i en annen sammenheng (Malterud, 2013). Dette studiet har et lite utvalg og gir kun et bilde på fosterforeldres erfaringer og opplevde suksessfaktorer. Studien kan derfor ikke generaliseres analytisk, men funnene kan likevel være av relevans for andre og kanskje særlig den enheten jeg jobber på, og lignende enheter, som har fosterhjemsoppfølging som hovedoppgave. Studiets overførbarhet vises derfor gjennom potensielle implikasjoner for videre praksis.

4.7 Etiske betraktninger

Før oppstart ble RKBUs sitt forskningsprosjekt knyttet til Bufetats insentivpakke vurdert av NSD (Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste), nå en del av Sikt, og datainnsamling og oppbevaring ble vurdert å være i tråd med gjeldende personvernreglement. I og med at min masteroppgave tar utgangspunkt i datainnsamling fra dette prosjektet, var søknader og godkjenninger allerede på plass. Jeg søkte likevel til NSD spesifikt for denne masteroppgaven i samråd med veileder og prosjektledelsen, og prosjektet ble godkjent den 06.09.2021 med referansenummer 735646. Før jeg ble inkludert i prosjektet hadde alle informantene mottatt informasjon om forskningsprosjektet, samt levert et informert skriftlig samtykke. Ved oppstart av alle intervjuene sikret jeg i tillegg et muntlig samtykke. Informert samtykke er en eksplisitt avtale som informantene signerer etter å ha mottatt informasjon om forskningen og frivillig deltakelse, dette for å beskytte og sikre rettighetene til både forskeren og informantene (Hewitt, 2007). Ved et informert samtykke skal informantene ha mottatt informasjon om prosjektets hensikt og potensielle fordeler og ulemper ved deltakelsen.

Gjennom alle intervjuene både startet og avsluttet jeg intervjuene ved å understreke mitt fokus på anonymitet og konfidensialitet. Konfidensialitet innebærer å ikke offentliggjøre personlige data som kan avsløre personenes identitet (Kvale og Brinkmann, 2019). Av hensyn til sensitiviteten og sårbarheten til personer og tema, ble all personidentifiserbare data bearbeidet i aidentifisert form, og presentert på en slik måte at informantenes anonymitet ble ivaretatt. Fosterforeldrenes fortellinger omtaler sårbare barn og sensitive tema, og forskeren har da et særlig ansvar, noe Malterud (2018) fremhever viktigheten av. Jeg var derfor tydelig på at fosterforeldrene selv bestemte hvorvidt de ønsket å svare på spørsmål. Jeg har etterstrebet åpenhet samtidig som jeg har forsøkt å unngå å være invaderende eller å få tilgang på konfidensiell informasjon som er utenfor studiets mandat. All informasjon om informantene var kun lagret i hovedprosjektets database, etter dets retningslinjer. Lydfilene og transkriberingene ble lastet opp som en del av hovedprosjektet i henhold til dets retningslinjer, og forskningsdata og identifiserende elementer ble lagret hver for seg. Båndopptakeren jeg brukte ble oppbevart innelåst. Ved slutføringen av masteroppgaven ble lydfilene, anonymiserte transkriberinger og deler av analyseprosessen som var lagret på min PC slettet.

4.8 Tematisk analyse

Min analyse av de kvalitative intervjuene er gjennomført som en tematisk analyse som beskrevet av Braun og Clarke (2006). Tematisk analyse er en metode hvor man identifiserer, analyserer, og finner mønster i datamaterialet, noe som gjør den velegnet til å belyse problemstillingen min på en god måte. Analysen bidrar til å organisere og beskrive datasettet i rike detaljer, men går ofte også lengre og fortolker ulike aspekter ved forskningsemnet (Boyatzis, 1998). Kritikken av tematisk analyse omtaler den som en lite avgrenset metode (Boyatzis, 1998; Braun og Clarke, 2006).

Tematisk analyse kan beskrives som en grunnleggende form for analyse som ikke er bundet til et bestemt teoretisk rammeverk. Tematisk analyse er et nyttig verktøy for å analysere hendelser, erfaringer, meningsproduksjon, diskurser eller narrativ, ut i fra hvilket metodologisk og epistemologisk rammeverk som legges til grunn (Eggebø, 2020). Braun og Clarke (2006) forklarer i sin artikkel tematisk analyse som metode gjennom å skissere teorien, anvendelsen og analyseprosessen gjennom en seks trinns prosess, og jeg vil i de påfølgende kapitlene beskrive disse trinnene mer inngående.

4.8.1 Bli kjent med datamaterialet

Første fase, som handler om å bli kjent med datamaterialet, startet med at jeg noterte antagelser og hypoteser på forhånd, og leste gjennom hele datamaterialet. Dette fordi identifikasjon av mønster blir gjort etterhvert som man blir kjent med alle aspektene av datamaterialet.

Jeg forsøkte å være ærlig og årvåken om egne oppfatninger og perspektiv, særlig når det gjelder forhåndskunnskap. Forskeren kan, som en del av denne første fasen, utvikle teoretiske og reflektive tanker gjennom datagjennomgangen som inkluderer verdier,

interesser og økende innsikt i forskningsspørsmålet. Det kan også være en fordel å notere ideer for koding mens man leser første gang (Nowell, 2017).

Da dette er et tema som engasjerer meg og som er en stor og viktig del av min arbeidshverdag, hadde jeg flere antagelser og hypoteser om hva fosterforeldrene opplever som viktig for dem da jeg startet analyseprosessen. Underveis i transkriberingen hadde jeg allerede prøvd å merke meg potensielle temaer og mønstre. Etter å ha transkribert ferdig intervjuene leste jeg gjennom transkripsjonene flere ganger, over en lengre tidsperiode. Jeg hadde materialet med meg i bakhodet og det dukket stadig opp i relevante situasjoner på jobb. Underveis noterte jeg stikkord om temaer og ideer for det videre arbeidet. Jeg følte underveis i denne prosessen at jeg fikk et forhold til fosterfamilienes fortellinger og det som lå bak, nemlig de større linjene og hva som gjorde at de klarte å stå i sine givende, men tidvis utfordrende oppdrag. Etter å ha brukt en del tid på denne fasen følte jeg at jeg hadde blitt godt nok kjent med intervjumaterialet og dannet meg nok oversikt til å ta fatt på fase to.

4.8.2 Lag de første kodene

I den andre fasen jobbet jeg med utarbeidelsen av kodene for å lettere kunne organisere datamaterialet i meningsfulle grupper. Denne fasen krevde at jeg gikk inn og ut av datamaterialet. Koding lar forskeren forenkle materialet og sette fokus på det mest relevante datamaterialet gjennom bearbeiding av ustrukturert data til konkrete ideer (Morse og Richards, 2002).

Jeg forsøkte å kode så mange tema som mulig for å sikre at relevant informasjon ikke glapp underveis i prosessen, samtidig som jeg hadde problemstillingen min i bakhodet for å sikre relevansen. Kodingen ble gjennomført ved å trekke relevant tekst ut fra intervjuene for deretter å samle dem i en tabell med tilhørende koder.

Min fremgangsmåte kan ses på som abduktiv fordi jeg veksler mellom åpen (induktiv) og teoretisk (deduktiv) koding. Induktiv tilnærming baseres på utviklingen av teoretiske perspektiver på grunnlag av dataanalysen, mens ved deduktiv tilnærming er det de teoretiske perspektivene forskeren har i forkant som danner utgangspunktet for analysen (Thagaard, 2018, s. 184). I en abduktiv tilnærming er teori og empiri i dialog med hverandre, og forskerens teoretiske forankring påvirker hvordan dataene kan forstås og tolkes (ibid.) Jeg startet analysen med en tilnærming hovedsakelig preget av datamaterialet, men ble underveis i prosessen mer fokusert på de teoretiske perspektivene og hvordan de hang sammen med de ulike temaene, og vekslet så mellom de ulike tilnærmingene.

4.8.3 Let etter tema

Den tredje fasen bestod av å lete etter tema i oversiktstabellen jeg påbegynte i forrige fase. Kodene ble så sortert og samlet for å få oversikt over de aktuelle temaene, som beskrevet av Braun og Clarke (2006).

Jeg gikk grundig til verks i bearbeidingen av datamaterialet og opplevde raskt at enkelte tema ofte gikk igjen gjennom intervjuene, slik som opplæring, veiledning, anerkjennelse og samarbeid, samt forskjeller på kommunal oppfølging vs. insentivpakken. I denne

delen av analysen brukte jeg tankekart aktivt for å få oversikt over de ulike temaene.

4.8.4 Gå kritisk gjennom tema

Den fjerde fasen starter når temaene er funnet og skal gjennomgås for å finne mønster. Gyldigheten av de ulike temaene vil bli utforsket med tanke på om de reflekterer meningsinnholdet i datamaterialet som en helhet. Denne fasen vil også vise hvilke temaer som har for lite data til å støtte seg på, samt hvilke tema som bør slås sammen på grunn av at de går over i hverandre (Braun og Clarke, 2006).

Gjennom hele denne fasen har jeg lett spesifikt etter tema som var relevante for å belyse min problemstilling. Altså hvilke faktorer i insentivpakken oppleves viktig for å forebygge utilsiktede flyttinger? Dette medførte at problemstillingen fungerte som et slags tematisk og analytisk rammeverk, noe som igjen medførte at analysen er mer styrt enn ved åpen koding. Jeg fikk underveis i prosessen smalnet inn materialet fra 8 til 5 overordnede tema med problemstillingen i bakhodet.

I denne fasen leste jeg gjennom de ulike tekstutdragene til hvert tema nok en gang, for å dobbelsjekke at mønsteret stemte. Deretter gikk jeg gjennom hele datasettet for å sikre at tekst som passet inn i et av de valgte temaene ikke var blitt oversett. Det ble mange koder under hvert tema, og mange av kodene passet inn under flere av temaene.

Da jeg jobbet meg gjennom denne fasen valgte jeg å slå sammen et par av temaene jeg opplevde gikk litt over i hverandre, men jeg opplevde det ikke som nødvendig å forkaste noen av temaene. Tidlig i kodingen hadde jeg både tilgjengelighet og bekreftelse/anerkjennelse som egne hovedtema, men jeg vurderte etter hvert til å passe bedre som undertema på veiledning, da de omhandler veileder og veiledningen. Opplæring var opprinnelig et stort tema, men da det havner litt på siden av insentivpakkens område, valgte jeg å gi det mindre plass. Jeg tenker allikevel det er et viktig tema å nevne, da det henger tett sammen med veiledningen fosterforeldrene mottar, samt at det er en viktig faktor for å forhindre brudd.

4.8.5 Definer og gi temaene navn

I den femte fasen skal forskeren definere de ulike temaene gjennom å bestemme hvilke aspekter av datamaterialet de ulike temaene omhandler, hva som er av interesse og hvorfor. Forskeren skal skrive en detaljert analyse for hvert tema for finne meningen og historien i de ulike temaene (Braun og Clarke, 2006).

Gjennom analyseprosessen landet jeg etter hvert på fem hovedtema, der noen av temaene hadde egne undertema. Hovedtemaene ble avgrenset til opplæring, veiledning, oppfølging, rammebetingelser og insentivpakken vs. kommunal oppfølging. Veiledning har i tillegg underoverskriftene anerkjennelse og bekreftelse, samt tilgjengelighet.

4.8.6 Skriv rapporten

Fase seks består av å rapportere funnene fra analysen, kort sagt å skrive resultatkapitlet, noe jeg gjør i det påfølgende kapitlet. Jeg har valgt å bruke rikelig med sitater for å underbygge mine funn, og disse presenteres i kursiv med anførselstegn. Målet med rapporten er å overbevise leseren om analysens betydning og validitet. Analysen bør gi en kortfattet, sammenhengende, logisk og interessant beretning om datamaterialet, uten for mange repetisjoner. Rapporten bør dessuten presentere tilstrekkelig bevis på datamaterialets tema (nok datautdrag) til å demonstrere utbredelsen av temaet (Braun og Clarke, s. 23).

5 Resultater og drøfting av resultater

I de påfølgende kapitlene vil jeg presentere hovedresultatene fra min analyse, sett i lys av min problemstilling. Tema som var sentrale i alle intervjuene er, som nevnt tidligere, opplæring, veiledning og oppfølging. Veiledning er et stort tema, som i tillegg har undertemaene anerkjennelse og tilgjengelighet.

Jeg vil underveis i beskrivelsen av de ulike temaene drøfte resultatene ut fra problemstillingen: *"Hva opplever fosterforeldre som viktig for å stå i rollen som fosterforeldre?"* Og da også med fokus på underproblemstillingen: *"Hvilke erfaringer har de med veiledning og oppfølging gjennom insentivpakken?"*

5.1 Opplæring

Fosterforeldrene jeg intervjuet hadde alle gjennomført PRIDE-kurs som en forberedelse til å bli fosterforeldre. Opplæringen er ikke en del av insentivpakken, men ligger der likevel som grunnopplæringen til fosterforeldrene som insentivpakkens veiledning kan bygge videre på. Alle fosterforeldrene delte positive erfaringer knyttet til opplæringen, og en fostermor beskrev det som *"aha-opplevelser"*. De ordene som går oftest igjen i fosterforeldrenes beskrivelser knyttet til PRIDE-kurset er *"lærerikt"* og *"nyttig"*.

Flere av fosterforeldrene fremhevet den praktiske delen av opplæringen, og erfarte deler av den teoretiske opplæringen som for lite konkret da hverdagen med et fosterbarn kom. En fosterfar fortalte blant annet at han ønsket seg flere eksempler som han kunne knytte opp mot egne opplevelser og erfaringer. Fosterforeldrene har også fremhevet ulike deler ved opplæringen, noe som tyder på at bredden i opplæringen var sentralt for å favne ulike mennesker. Samtidig kan enkelte tema oppleves som unyttige for noen, noe en fosterfar beskrev på denne måten: *"at det blir sånn bredde og du sitter der kveld etter kveld og ikke føler at det her angår deg, og hva du har tenkt å gjøre, eller hva du har av erfaring."*

Resultatene viser at fosterforeldrene i hovedsak opplevde opplæringen som svært nyttig, både i forhold til faglig innsikt og egen utvikling. De opplevde å bli bedre kjent med seg selv og sin partner og flere beskrev det som lærdom de gjerne skulle hatt da de fikk egne barn. En fostermor fortalte: *"Det var en veldig lærerik prosess å gå det PRIDE-kurset da. Det er nesten så det, vi ønsket vi hadde det før vi fikk egne barn."* Et par av fosterforeldrene påpekte også viktigheten av å gå gjennom livets opp og nedturer sammen med ektefellen som en del av opplæringsprosessen.

Ett fosterforeldrepar opplevde opplæringen og verdien av den ulikt. Fostermor opplevde det som *"veldig nyttig"*, og begrunnet det med at *"det bevisstgjorde deg på en annen måte, på reaksjoner og settinger du kunne bli satt i"*. Mens fosterfar uttalte: *"Jeg er ikke like positiv da, men jeg ville heller ikke vært det foruten. For jeg ser jo i ettertid at det er mye fornuftig der, men det er en modningsprosess for deg selv (...) Ikke at jeg ikke kom til å få bruk for det, men jeg synes det var for mye pjatt da (...) Det ble for mye kvinnfolkprat, både på ledelsen og deltakerne der, men det var matnyttig."*

En del av PRIDE-opplæringen søker å ivareta fosterfamilien som helhet, og inkluderer fosterforeldrenes andre barn. Kursholderne drar på hjemmebesøk til familiene og snakker da med deres hjemmeboende barn for å innlemme dem i prosessen. Fosterforeldrene beskrev det som nyttig at barna ble inkludert før innflytting, men flere sa at de savnet et økt fokus på det i oppfølgingen etter innflytting. Flere fortalte om utfordringer knyttet til det å få et nytt familiemedlem. En fostermor beskrev det slik: *"Uansett hvor mange kurs du har gått og hvor bra de har vært, så går det ikke an (...) å være nok forberedt, tror jeg ikke. For at du får en fremmed unge plassert på trappen din, nærmest, og han skal bli inkludert i familien, og (...) det går ikke an å beskrive det egentlig."* Resultatene viser at opplæring oppleves som essensielt for fosterforeldrene når det gjelder å få en forståelse av hva de går til, og hva som vil kreves av dem som par og som familie. Fosterforeldrene var opptatt av å få nok og riktig opplæring, samt at den skal inneholde praktiske og relevante eksempler og øvelser. Noen peker på at opplæringen bør spisses bedre i forhold til det barnet du skal ta imot, slik at den oppleves som relevant. Dette aspektet blir forsøkt ivaretatt gjennom ulike oppfølgingsmoduler i PRIDE der opplæringen spisses i forhold til om du for eksempel har en ungdom eller nettverksplassing (Bufdir, 2022).

De fleste fosterforeldrene fortalte om biologiske foreldre som er ute av stand til å ivareta sine barn på en god nok måte, og fokuserte på å få til et godt samarbeid og legge til rette for gode samvær. Fosterforeldrene gav uttrykk for at dette er tema under PRIDE-opplæringen, og noe de ble forberedt på. En av fosterfedrene snakket derimot om tilbakeføring som et mål: *"Vi gjorde jo det her for å hjelpe noen. Både barn og familie (...) så det er jo positivt hvis det skal bli aktuelt med en tilbakeføring en gang i framtida også. For da har vi lykkes maks, tenker jeg"*. Disse uttalelsene er interessante med tanke på EMD sine føringer, og at barneverntjenesten i enda større grad enn tidligere må jobbe mot en potensiell tilbakeføring og hyppige samvær til tross for at barna har bodd lenge utenfor hjemmet. Det fosterforeldrepåret som nevnte tilbakeføring som et mål, hadde fullført PRIDE-kurs, og vært fosterforeldre under et år, noe som kan tyde på at tilbakeføring er et tydelig tema under opplæringen nå. Disse føringene er også sentrale for veiledningen fosterforeldrene skal motta, da de må implementeres i målene for veiledningen.

Grundig opplæring er viktig før en eventuell godkjenning av et fosterhjem, for å på best mulig måte sikre at fosterhjemmet er i stand til å ivareta fosterbarnet godt nok. Bufetat har ansvar for å gi alle fosterhjem grunnleggende opplæring, jf. Forskrift om endring i forskrift om fosterhjem § 2. Forskning viser at opplæring av fosterforeldre gir bedre forutsetninger for god fosterhjemsomsorg, samt å unngå utilsiktede flyttinger (Dorsey et al., 2008; Solomon et al., 2016; Whenan et al., 2009). Solomon et al. (2016, 2017) finner at opplæringen gir økte foreldreferdigheter, samt legger til rette for bedre samarbeid med biologiske foreldre. PRIDE-opplæringen avsluttes med en rapport der hjemmene enten anbefales godkjent som fosterhjem eller ikke, og fosterforeldrenes beretninger i intervjuene antyder at de så på PRIDE-opplæringen som et bidrag til en bevisstgjøringsprosess i forhold til om man er klare for et slikt oppdrag eller ikke. Opplæringen fyller derfor en viktig funksjon gjennom å legge til rette for å unngå plasseringer som vil kunne medføre unødvendige brudd.

5.2 Veiledning

I mine analyser finner jeg at god veiledning, fra fosterforeldrenes perspektiv, handler om ivaretagende og emosjonell støtte fra en profesjonell sparringspartner. Det har nær sammenheng med anerkjennelse/bekreftelse og tilgjengelighet, som blir inkludert som undertema til veiledning. Alle fosterforeldrene har mottatt individuell veiledning, og noen av dem har i tillegg deltatt i gruppeveiledning. Veiledning er en sentral del av insentivpakken, men fosterforeldrene skal også motta veiledning som en del av oppfølgingen fra den kommunale barneverntjenesten. Kommunen må gjennomføre sine lovpålagt besøk til tross for at fosterforeldrene mottar insentivpakken. Mitt inntrykk, ut fra intervjuene med fosterforeldrene, samt intervju som er gjort med veiledere og saksbehandlere i dette prosjektet, er at saksbehandlerne har prioritert andre aspekter ved oppfølgingen i dette tidsrommet, samtidig som de har deltatt på evalueringsmøtene som har hatt fosterforeldrenes veiledning og utvikling i fokus.

Alle de intervjuede fosterforeldrene beskrev veiledning som noe av det mest sentrale med insentivpakken. De var opptatt av både veiledningen i seg selv og den utviklingen de har hatt som et resultat av denne. Flere av fosterforeldrene opplevde veileders perspektiv som nyttig, noe en fostermor beskrev slik: *"Ja, den samtalepartnern (..) sette det litt i perspektiv og ikke minst se det positive, for i hverdagen så kan du jo fort glemme at det er fremgang."* De fleste fosterforeldrene beskrev hvordan veiledningen har hjulpet dem med å se og møte atferd på en ny måte. Noen av fosterforeldrene var opptatt av faglig utvikling, og spesielt en fostermor snakket om ulike aspekt ved veiledningsmodeller, som illustrert her; *"Å tenke på hvilke måter du kan gjøre ting annerledes på, hvordan du kan møte en unge da, som er utenfor toleransevinduet. Jeg hadde jo aldri hørt om et toleransevindu når jeg har oppdratt to unger selv."* En annen fostermor beskrev at veiledningen har gitt henne større faglig trygghet, samt økt kunnskap om barns utvikling og hvordan traumeutsatt barn bør møtes. Hun sa at veiledningen har gitt henne verktøy til egenrefleksjon, noe som kan være en styrke ved mer formalisert og faglig fundert veiledning. Tveiten (2029, s. 19) påpeker at veileder må vite hva han/hun gjør, samt hvorfor og hvordan det gjøres, ellers kan veiledningen bli tilfeldig. En fare ved slik formalisert og faglig fundert veiledning kan være at fokuset på de ulike veiledningsmodellene blir for stort, veilederen tar for stor plass og at de utfordringene fosterforeldrene er opptatt av å finne løsninger på her og nå ikke får nok tid og rom.

Fosterforeldrene beskrev også et behov for hjelp til å løfte blikket i enkeltsituasjoner, drøfte ulike løsninger, samt noen som hjelper dem til å gjenkjenne fastlåste mønstre og bevisstgjøre hvordan deres egen atferd og samspill kan påvirke barnets atferd og opplevelse av situasjonen. Paulsen og Ytreland (2022) peker på betydningen av at veilederne i insentivpakken reflekterer sammen med fosterforeldrene, både i forhold til barnas og fosterforeldrenes følelsesuttrykk og reaksjoner, samt i forhold til hvilke forutsetninger de ulike partene bringer med seg inn i relasjonen og hvordan de selv, som aktører, påvirker ulike situasjoner, noe også mine resultater bekrefter. En fostermor beskrev hva de har jobbet med i veiledningen: *"Hvordan vi skal håndtere det (situasjoner som oppstår) og hvordan vi skal møte han. Vi har jo hatt overordnede mål selvfølgelig, hele veien da. Men det har vært mye hverdagslige ting, ja. Det er jo det som har vært viktig for oss da."* Ved indirekte og mer ad hoc veiledning står fosterforeldrenes behov i fokus i større grad og veilederen kan fokusere på å lytte. Dette

kan oppleves som mer hensiktsmessig når fosterforeldrene har blitt trygge i sine roller. Veileder kan da utfordre og stille spørsmål ved hvordan og hvorfor ting er sagt og gjort, med mål om å skape undring og refleksjon rundt fosterforeldrenes atferd og valg, og dermed skape rom for selvutvikling. Det vil allikevel være viktig å ha veiledningsmodellene med seg i refleksjonen, både for å ha et felles språk og forståelsesramme, men også for å lettere holde felles fokus.

Gjennom mine analyser kommer det frem at fosterforeldrenes hverdag ofte er så krevende at de trenger et frirom for å kommunisere egne følelser og meninger rundt de utfordringene de står i. Fosterforeldrene beskrev veiledningen som hjelp til å sortere følelser og tanker slik at de kunne gå styrket tilbake til oppdraget med nye strategier. De fleste fosterforeldrene var opptatt av behovet for å fortelle og "tømme seg", noe en fostermor illustrerte på denne måten: *"Og så har jeg følt at det har vært veldig godt å ha en ventil der du i perioder kunne ha brukt 2 timer på å bare tømme deg. Og så har jeg synes det har vært veldig godt med god tid til refleksjoner. Også har jeg synes det har vært veldig godt å få støtte på de avgjørelsene som vi har tatt, både de som har vært mer og mindre smart".* Mens en annen fostermor beskrev det slik: *"Det gjorde hverdagen vår mye enklere. Jeg har jo veilederen vår som, hva jeg skal si, søppelbøtte. Vi tømmer oss med alt, og får gode råd og vink".*

De fosterforeldrene som levde i parforhold var opptatt av hvordan veiledningen påvirket deres relasjon og samarbeid som foreldre. En fostermor beskrev hvordan hun og fosterfar jobbet med seg selv og hvordan de skulle være fosterforeldre sammen i veiledningen: *"Det var litt hvordan vi reagerte på hendelser og ting, for som sagt så var det veldig annerledes opp mot egne biologiske barn, hvordan vi hadde vært for dem (...) så det var veldig godt å ha den samtalepartneren der vi kunne være uenige, også at vi fikk fra hennes ståsted i stedet for at vi skulle sitte og diskutere på egenhånd."* Fosterfar til det samme barnet trakk også frem veileders perspektiv og anerkjennelse som nyttig. Han opplevde å få bekreftelse på positiv endring og mestring hos seg selv fra veileder, og beskrev det som godt å få støtte fra en fagperson på at han som mann og fosterfar også hadde riktige tanker i forhold til oppdragelse, og ikke bare fostermor.

Fosterforeldrene fortalte også hvordan deres behov for veiledning ble endret i løpet av plasseringen. En fosterfar satte ord på deres endring av behov: *"Det var veldig greit å ha det en gang i uka helt i starten. De første to månedene tror jeg vi kjørte ukentlig (...) du vokser deg ut av behovet da, på en måte, etter hvert som du får mer erfaring. Men sånn, som førstegangs fosterforeldre så var det jo utrolig greit å ha det så tett i starten".*

Alle fosterforeldrene var opptatte av sin relasjon til veileder, og understreket viktigheten av en trygg og god relasjon der man snakker samme språk. De beskrev også nødvendigheten av å jobbe mot et felles mål og følelsen av å være på samme lag. Noen av fosterforeldrene beskrev ulike relasjoner til veileder og saksbehandler. Analysene antyder at dette i stor grad henger sammen med hvor tett samarbeidet mellom fosterforeldrene og veilederne fra insentivpakken var. Veiledningene ble også beskrevet ulikt, da hovedsakelig med tanke på insentivpakkens omfang og tilgjengelighet. Tveiten (2019, s. 22) beskriver veiledning som en relasjonell prosess der kvaliteten på relasjonen påvirker kvaliteten på veiledningen. Analysene tyder på at fosterforeldrene i stor grad opplevde trygge relasjoner der de ble tatt på alvor, men flere av fosterforeldrene understreket at dette er personavhengig. Et par av fosterforeldrene fortalte om relasjoner med veiledere der de verken følte seg sett eller forstått, eller at de

delte samme syn på barnet og/eller målet, og hvor de oppfattet veileder som bedrevitende. I følge Tveiten (2019, s.54) innebærer det å være veileder å ha makt på bakgrunn av merkompetanse, og en slik asymmetrisk relasjon kan medføre manglende forutsetninger for veiledning og mestringskompetanse.

Saksbehandler har også et veiledningsansvar for fosterhjemmet, og samarbeidet med veileder i insentivpakken har en viktig funksjon for å sikre felles fokus. Samarbeidet sikres gjennom felles møtepunkt og jevnlig evalueringer, der også fosterforeldrene har en viktig rolle. Det kan være en fordel at veiledningen fosterforeldrene mottar gjennom insentivpakken kommer fra en uavhengig part, da undersøkelser viser at det kan være en utfordring å gjøre veiledningsrelasjonen trygg nok når den ivaretas av saksbehandler i den kommunale barneverntjenesten (Sundt, 2016, s.396). Kommunen er fosterforeldrenes oppdragsgiver, og fosterforeldrene står dermed i et avhengighetsforhold. Erfaringer viser at fosterforeldre ofte legger bånd på seg og ikke reflekterer fritt om egen situasjon, det finnes også eksempler på at barn har blitt flyttet akutt basert på frustrasjon som fosterforeldre har delt med veileder/saksbehandler (Sundt, 2016, s.396).

Insentivpakken ble, som nevnt tidligere, utarbeidet som et ledd i å forhindre utilsiktede flyttinger. Flere av fosterforeldrene jeg intervjuet beskrev veiledningen fra insentivpakken som redningen for å unngå brudd i fosterhjemmet, slik som denne fostermoren: *"Jeg tror kanskje ikke vi, at vi hadde sittet her som fosterhjem hvis vi ikke hadde den, det tror jeg ikke. Så jeg tenker at den var kjempeviktig når vi fant vår form for det, og hadde brukt litt tid på hvordan vi skulle ha det."* En annen fostermor sa: *"Men det behovet som jeg hadde da, det var å få snakke gjennom ting og delt erfaringene, og da sto vi opp i veldig mye turbulens og veldig vanskelig tid. Vi gikk jo to her og var usikker på om vi klarte hele oppdraget."* En tredje fostermor gikk enda lengre i sin beskrivelse av hva hennes utvikling gjennom veiledningen betydde for å unngå brudd: *"Jeg er ikke så sikker på at det ikke har vært brudd hvis vi, hvis vi ikke hadde insentivpakken, og det går kanskje mer på meg selv og det som jeg snakket om, som jeg fikk hjelp til. Hvordan jeg klarte å stå i det når jeg syntes det var tøft."* En av fostermødrene gikk langt i å antyde at det var deres veileder gjennom insentivpakken som bidro til å forhindre et brudd: *"Og ikke minst hun veilederen som har vært hos oss da. (...) hva skal jeg si da, det (insentivpakken) hadde vi ikke klart oss uten."* Disse sitatene samlet beskriver nødvendigheten av veiledning og opplevd mestring for å forebygge brudd. Flere av studiene jeg har nevnt tidligere sammenfaller med disse fostermødrenes opplevelser og peker på fosterforeldrenes oppfølging og støttesystemer som viktige faktorer for å forhindre utilsiktede flyttinger (Egelund og Vitus, 2007; Munro og Hardy, 2006; Miller et al. (2019); Vanderwill et al. (2020) og Kaasbøll et al. 2019).

5.2.1 Anerkjennelse og bekreftelse

Anerkjennelse og bekreftelse viser seg i dataanalysen å være svært sentrale begrep gjennom alle intervjuene. Om vi tar et tilbakeblikk på Tveitens (2019, s. 120) beskrivelse innebærer anerkjennelse å bli tatt imot, få ros, bli respektert, lyttet til, bekreftet, svart og forstått. Man kan derfor si at begrepene henger tett sammen. Alle de intervjuede fosterfamiliene nevnte anerkjennelse, altså behovet for å bli sett, hørt og bekreftet på det de har sagt og gjort, som vesentlig. De har behov for å bli anerkjent for den jobben de gjør, og spesielt i de fasene hvor de opplever motgang eller mangel på fremgang. En

fosterfar fortalte at bekreftelse fra veilederen var nødvendig for å dempe usikkerhet over egne valg, samt å skape mestringstringsfølelse: *"Ja, fordi at du har fått den bekreftelsen gjennom de møtene på at du har gjort riktig valg, så du slipper å være usikker hele tiden, gjør vi det riktig?"* Det kan virke som bekreftelsen fra veileder var det som skulle til for at han kunne legge tvilen bak seg og jobbe videre, og dette er noe de andre fosterforeldrene også vektlegger i stor grad.

En fostermor illustrerte nødvendigheten av bekreftelse uavhengig av alder og hvordan det går på en god måte: *"Det har i den her prosessen vært veldig viktig for meg, så når jeg har sagt, liksom, til saksbehandlere, til hun på insentivpakken og sånt; Åh, gi meg tilbakemelding(...)det er litt sånn rart i voksen alder, du er liksom 50-60, og at du skal ha behov for tilbakemelding på at du gjør ting bra, men det er det er ferskvare altså. Det har jeg følt at vi har trengt, både jeg og mannen min. Ja.(...) når det går så bra som det egentlig gjør i den her familien nå da, så blir det en selvfølgelighet, men også for oss så har vi følt et behov for å få det, få det sagt og få det bekreftet."* Dette sitatet påpeker at mennesker har behov for å føle seg sett og bekreftet for den jobben de gjør uavhengig av erfaring og om de er inne i en god eller dårlig periode.

En fosterfar snakket om å søke og gi anerkjennelse og bekreftelse for å skape mestring: *"Vi skal ikke være så opptatt av problemer og utfordringer, men heller være opptatt av det som faktisk fungerer. Sånn, litt sånn positiv psykologi da, og vektlegge det som faktisk fungerer, og kan fungere enda bedre, og det skaper en mestringstringsfølelse som igjen gjør at du kan ta tak i det som kanskje ikke fungerer så bra for da vet du innerst inne at det kan fungere det også."*

Gjennom analysene mine finner jeg tett sammenheng mellom det fosterforeldrene opplever som god veiledning og anerkjennelse. God veiledning beskrives som emosjonell og oppbyggende støtte, samt bekreftelse på at du gjør en god jobb for å ivareta barnet og dets behov (Tveiten, (2019)). Anerkjennelse oppleves som spesielt viktig i de fasene fosterforeldrene ikke opplever at de lykkes eller at den positive utviklingen har stagnert. Fosterforeldrene opplevde det som verdifullt at det kom inn en veileder med profesjonelt blikk som anerkjente den jobben de har gjort og fortsatt gjør. Samtidig som de fikk hjelp til å sette fokus på enkeltepisoder der de har lykkes eller å minne på de framskritt som tross alt har skjedd siden innflytting. Små endringer eller positive øyeblikk kan være vanskelige å oppfatte for fosterforeldrene som står i stadig utfordrende situasjoner og grensesetting. Dette gjelder spesielt i forhold til de barn og unge som har en utrygg tilknytning og som avviser fosterforeldrene og deres forsøk på tilnærming.

Honneths (2008) anerkjennelsesteori beskriver hvordan identitetsutvikling skjer gjennom anerkjennelse fra andre, noe som er vesentlig både for fosterbarnets og fosterforeldrenes utvikling. Fosterbarnet skal utvikle seg gjennom støtte og anerkjennelse fra fosterforeldrene, og fosterforeldrene skal utvikle seg som omsorgspersoner for å kunne ivareta fosterbarnets unike behov. Fosterbarnet trenger hjelp til å endre sine negative indre arbeidsmodeller gjennom utviklingsstøttende omsorg og anerkjennelse, noe som kan være utfordrende dersom barnet konsekvent avviser eller utfordrer fosterforeldrene med negativ atferd. Fosterforeldre med uheldig eller inkonsekvent oppdragelsesstil kan påføre fosterbarnet nye nederlag og potensielt utilsiktede flyttinger påpeker Lieberman (2003). Med dette menes for eksempel at straff og sanksjoner brukes istedenfor omsorg når fosterforeldrene opplever barnets atferd som uhensiktsmessig, noe som kan styrke barnets følelse av avvisning. Barnet

manglende opplevelse av anerkjennelse og tilhørighet kan igjen påvirke barnets tilknytning og mangel på en trygg base. Veilederne har derfor en viktig jobb med å styrke fosterforeldrenes evne til å stå i avvisning, noe veilederen kan gjøre gjennom å anerkjenne fosterforeldrene når de tar gode valg. Mine analyser viser at flere av fosterforeldrene opplevde denne anerkjennelsen gjennom insentivpakkens veiledning.

5.2.2 Tilgjengelighet

Et annet undertema knyttet til veiledning er tilgjengelighet. Tilgjengelighet kan også ses i sammenheng med anerkjennelse, da fosterforeldrene gir uttrykk for at opplevd tilgjengelighet er nødvendig for at de skal føle seg sett og tatt på alvor. Tilgjengelighet handler, slik jeg tolker fosterforeldrenes uttalelser, om å prioritere og sette av tid til fosterforeldrene ved behov for veiledning, og gjennom denne prioriteringen vise respekt og anerkjennelse for fosterforeldrene som samarbeidspartnere.

Alle de intervjuede fosterforeldrene snakket om tilgjengelighet og viktigheten av at man har noen som forstår som man kan kontakte ved behov. En fostermor beskrev det slik: *"Det at de er tilgjengelige hele tiden, det har hatt mye å si da, vi har vel ikke brukt det, men natt som dag, og sommer som vinter, så har vi liksom hatt en telefon å kunne forholde oss til."* Dette sitatet gjenspeiler at opplevd tilgjengelighet er viktig og skaper trygghet. Dette sammenfaller i stor grad med Paulsen og Ytrelands (2022, s.30) analyser. Fosterforeldrene benyttet seg ikke nødvendigvis av tilgjengeligheten, men det å vite at det er noen der de kan kontakte uansett tid på døgnet virker å skape en følelse av at man jobber sammen på et lag, og at lagkameraten din er en telefon unna. Et par av fosterforeldrene understreket at tilgjengelighet ikke nødvendigvis betydde at de fikk svar på telefonene hver gang de ringte, men at de da kunne stole på at de ble kontaktet med en gang veileder hadde anledning eller at de fikk beskjed om når vedkommende hadde anledning. Paulsen og Ytreland (2022) trekker frem betydningen av fosterforeldrenes opplevelse av at veilederen er tilgjengelig for dem ved behov, da også utover det som er deres plikt.

Et annet moment fosterforeldrene beskrev som en viktig del av tilgjengeligheten var at de fikk kontakt med noen som var oppdatert på sin sak, så en døgnåpen telefon dekker ikke nødvendigvis behovet om opplevd tilgjengelighet om man ikke når noen man kjenner, er trygg på eller som kjenner saken. En fostermor beskrev at tilgjengelighet i seg selv ikke er nok: *"men det hjelper ikke hvis du møtes 20 ganger (..) når du på en måte ikke har den forståelsen og har den kommunikasjonen og jobber mot et felles mål."* Altså må tilgjengeligheten henge tett sammen med felles forståelse og felles mål for at den skal oppleves som nyttig.

Oppsummert så viser analysene knyttet til veiledning, anerkjennelse og tilgjengelighet at fosterforeldrene opplever (med et unntak, som beskrevet ovenfor) et behov som barneverntjenesten ikke klarer å dekke gjennom den lovpålagte oppfølgingen (som innebærer 4 besøk i året jf. barnevernloven § 4-22). Fosterforeldrene bemerket derimot at med insentivpakkens tette veiledning og oppfølging, er de bedre rustet til også å håndtere de krevende periodene. På denne måten bidrar insentivpakken til at barn unngår utilsiktede flyttinger.

5.3 Oppfølging

I tillegg til veiledning mottar fosterhjemmene ulike former for oppfølging og tilrettelegging gjennom insentivpakken. En del av denne oppfølgingen består av bistand til samarbeid med øvrige offentlige instanser, slik som for eksempel barneverntjenesten, Bufetat, skole, Barne- og ungdomspsykiatrien (BUP), Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og avlastningstjenester. Insentivpakken legger dessuten til rette for bedre rammebetingelser i form av frikjøp av fosterforeldrene og avlastningsordninger. Analysene viser at de fleste fosterforeldrene var opptatt av både frikjøp eller avlastning og vilkårene knyttet til det. En annen viktig del av oppfølgingen er ivaretagelse av familien som helhet.

Å samarbeide innebærer å jobbe sammen med andre for å oppnå et felles mål, og gjennom analysen kommer det tydelig fram hvor viktig det var for fosterforeldrene å være på et lag som jobber sammen mot et felles mål til det beste for barnet. Samarbeid med ulike mennesker og instanser er en stor del av hverdagen til fosterforeldre. De må forholde seg til barnets biologiske familie, saksbehandler i barneverntjenesten, av og til en ekstern veileder, barnets tilsynsperson, kontaktlærer, PPT, BUP og andre relevante samarbeidsinstanser. De intervjuede fosterforeldrene var opptatte av å bygge gode relasjoner med sine samarbeidspartnere, og flere beskrev at de gjør dette gjennom å dele av seg selv og sine erfaringer. Flere av fosterforeldrene fremhevet viktigheten av samarbeid med biologiske foreldre, og nevnte raushet som et nøkkelord. Andre opplevde samarbeidet som en risikofaktor for brudd, og en fostermor fortalte om deres utfordringer knyttet til mor og hennes påvirkning på barnet: *"Og at gutten får noen ideer fra moren også vender han seg mot oss, og det blir så vanskelig og sånn i hverdagen. Så kan vi i alle fall kjenne på det et par ganger at nå orker jeg ikke mer, nå klarer jeg ikke noe mer."* Backe-Hansen et al. (2013) antyder at vanskelig samarbeid med biologiske foreldre eller barneverntjenesten kan øke faren for brudd, noe også egne erfaringer på feltet bekrefter. I slike tilfeller vil tett oppfølging av fosterforeldrene kunne utgjøre en forskjell gjennom tilrettelegging for bedre kommunikasjon og samarbeid mellom de ulike partene, noe denne fostermorens opplevelse av oppfølgingen i stor grad bekrefter. Fosterforeldrene fortalte også om ulike utfordringer i samarbeidet med skolen. En fostermor beskrev samarbeidet med skolen på en veldig positiv måte: *"Vi snakket sammen ukentlig og klarte å samkjøre at det var samme regler skole-hjem, og informasjon imellom fungerte veldig bra."* Mens en av de andre fostermødrene beskrev hva de savnet i samarbeidet: *"Nei, det er den, åh, den forståelsen for at han har andre behov. For det er klart at det er vi som kjenner ungen best."* Et par av fosterforeldrene opplevde at veileder har vært en viktig støttespiller i samarbeidet med skolen for å bidra til å skape en felles forståelse av barnet og barnets behov. Flere av fosterforeldrene beskrev også godt samarbeid som en forutsetning for å gjøre en god jobb og dermed sikre at de klarer å stå i oppdraget sitt, og unngå utilsiktede flyttinger.

Fosterforeldrene var også opptatte av kommunikasjon, åpenhet, ærlighet og takhøyde i samarbeidet, noe som er vesentlig for å oppnå en felles forståelse. En fostermor oppsummerte det slik: *"Ja, det er jo først og fremst kommunikasjon da. Det er kommunikasjon og at du må ha en, den forståelsen for barnet, så at du drar sammen, drar lasset sammen i riktig retning da."* Det kan oppsummeres med at kommunikasjon, felles forståelse, felles språk og felles målsetting er viktige elementer for et godt samarbeid til barnets beste. En utfordring for godt samarbeid ble beskrevet av

fosterforeldrene som hyppige bytter i teamet rundt dem, da de opplever at bytter gjør det vanskelig å bevare den felles forståelsen, språket og målsettingen. En fostermor uttalte dette: *"(...) da har det ikke bestandig vært forståelse, felles forståelse for barnet og da blir det vanskelig når man snakker to forskjellige språk"*. Samarbeid kan altså oppleves svært forskjellig med samme instans, men med ulike personer. Fosterforeldrene erfarte at samarbeid ble påvirket av både personlige egenskaper og relasjoner. En fostermor som roste nåværende samarbeid opplevde tidligere samarbeid som vanskelig. Flere av fosterforeldrene var opptatt av samarbeidet mellom saksbehandler, veileder og fosterhjem, og en fostermor sa: *"(...)men vi har jo kunnet hatt noen veiledningstimer sammen med saksbehandler og veileder (...) Det er jo bra om hun (saksbehandler) kunne fått mer innblikk i hvordan hverdagen vår er"*.

Som i veiledningen så var også fosterforeldrene opptatt av at det må settes av tid til samarbeid og annen praktisk oppfølging, samt at samarbeidspartnerne må holde seg oppdaterte på hva som skjer i fosterfamilien og hvilke utfordringer de til enhver tid står i. Et annet stikkord i forhold til samarbeid er fleksibilitet, og flere av fosterforeldrene fortalte om økt fleksibilitet gjennom insentivpakkens oppfølging, som her: *"Så den fleksibiliteten, det har jo vært gull verdt, i tillegg til å følge opp sånne praktiske ting da."* Resultatene antyder at den økte fleksibiliteten i stor grad sammenfaller med den økte tilgjengeligheten. Fleksibiliteten kommer frem gjennom både økte/reduerte møtepunkt i forhold til behov, men også i form av at veileder tidvis har gått utenfor insentivpakkens rammer for å dekke fosterforeldrenes oppfølgingsbehov.

En utfordring for samarbeidet mellom de ulike partene i en barnevernssak kan være bredden i en saksbehandlers oppgaver. Det kan, i enkelte kommuner, være den samme saksbehandleren som mottar bekymringsmeldingen, gjennomfører undersøkelsen, tilbyr hjelpetiltak, initierer omsorgsovertakelse, samt følger opp både barnet, fosterhjemmet og de biologiske foreldrene etter en omsorgsovertakelse. En slik blanding av ulike oppgaver og roller kan vanskeliggjøre relasjonsbygging og tillit for alle partene i saken, samt påvirke samarbeidet negativt. Paulsen og Ytreland (2022) foreslår i sin artikkel et skille mellom saksbehandler og den som veileder fosterforeldrene, og mener det vil ivareta veiledningen og veiledningsrelasjonen på en bedre måte.

En viktig del av oppfølgingen av fosterfamilier er å ivareta familiene som en helhet, og ikke kun fosterbarnet og fosterforeldrene separat. Analysene viser at dette er spesielt viktig for fosterfamiliene, og da særlig de fosterfamiliene som har hjemmeboende barn. En fostermor så tilbake på hvordan det påvirket deres familie: *"Det som vi har snakket litt om sånn ettersom, det er jo hva gjør det med våre biologiske barn da, (...) det skulle vært mer oppfølging på dem underveis (...) det gjorde noe med familien på godt og vondt"*. En fosterfar fra en annen familie gikk langt i å antyde at de hadde gått mot et brudd dersom deres biologiske barn ikke hadde blitt godt nok ivaretatt: *"Og i den grad det har vært fare for brudd her, så er det på grunn av biologisk barn, ikke på grunn av at vi som fosterforeldre ikke har maktet det eller ikke følt oss ivaretatt."* En annen fostermor beskrev viktigheten av oppfølging og veiledning for å forstå atferdsuttrykk for å kunne jobbe med relasjoner, og spesielt søskenrelasjoner: *"Det var jo det der å trygge han i fosterhjemmet, skape gode søskenrelasjoner (...) Ja, hvordan vi fikk hjemmet vårt til å fungere, og spesielt opp mot søsken. For det har vært en lang og tøff prosess"*. Kort oppsummert så viser disse sitatene viktigheten av at hele familien ivaretas på en god måte gjennom insentivpakken.

Både forskningslitteratur (Backe-Hansen et al., 2013) og egne erfaringer fra fosterhjemsoppfølging viser at faren for utilsiktede flyttinger øker når fosterforeldrene opplever at oppdraget går utover deres biologiske barn. Ivaretagelse av familiens andre barn og familien som helhet er derfor en essensiell del av fosterhjemsoppfølgingen, og noe veileder bør prioritere. Her kan veiledningsmodellene være nyttige, da de kan hjelpe foreldrene til å bli mer observante og lydhøre også i forhold til egne barns behov. Til tross for at barna mest sannsynlig har en trygg tilknytning i bunn, vil det være en viss fare for at de sender villedende signal og skjuler egne behov fordi fosterbarna tilsynelatende trenger foreldrene mer. Erfaringer fra feltet viser at barna tidvis setter egne behov til side for å gi rom til sine fostersøsken, noe som kan føre til usunt samspill og sjalusi over tid om de voksne ikke er oppmerksomme og fanger opp det tidlig nok. Og som vist i flere studier er hensynet til egne barn og deres behov en risikofaktor for brudd (Koh, 2014 og Vinnerljung, 2017).

5.4 Rammebetingelser

Med rammebetingelser menes det ytre rammeverket for fosterhjemsoppdraget. Rammebetingelser kan defineres som ytre forhold som stiller krav til eller legger begrensninger på hvordan en virksomhet eller aktivitet skal drives, og disse kan være økonomiske, juridiske eller faglige/etiske (sml.snl.no).

Som en del av insentivpakken er enten den ene eller begge fosterforeldrene helt eller delvis frikjøpt fra sin jobb for å kunne være tilstede for fosterbarnet. Et frikjøp tar vanligvis kun utgangspunkt i barnets behov, men følger insentivpakken automatisk, da barneverntjenesten allerede har vurdert at det er et fosterhjem som står i ekstra risiko for brudd. Utenom insentivpakken må grad av frikjøp i kommunale fosterhjem ses opp mot barnets behov og i hvilken grad fosterforeldrene må være tilgjengelige for barnet. Erfaringsmessig forhandles slike frikjøp hvert hele eller halve år, noe flere fosterforeldre opplever som uforutsigbart og stressende. Lettere tilgang til forutsigbart frikjøp er derfor en fordel ved insentivpakken. En fostermor beskrev nødvendigheten av sitt frikjøp slik: *"Nei, det har jo forsåvidt gått greit, og det er jo for at jeg har vært frikjøpt, ikke sant, hvis ikke så har det ikke gått greit i det hele tatt. Det har vært helt avgjørende."* Dette sitatet antyder også en tydelig bruddfare om det ikke hadde vært for frikjøpet.

Et frikjøp fra ordinær jobb innebærer imidlertid tap av en rekke arbeidsrettslige rettigheter, slik som opptjening av feriepenger, sykepenger og pensjon. Vedlegg til fosterhjemsavtalen "Fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og deres sosiale rettigheter", regulerer fosterforeldrenes rettigheter (Bufetat, 2019). En fostermor var veldig misfornøyd med betingelsene rundt frikjøpet og opplevde at hun ikke hadde mottatt god nok informasjon om det: *"Det var liksom å fortelle oss at ikke får jeg pensjon, (...) ikke feriepenger og ikke syke-, hvis jeg blir syk. Og det visste jeg ikke noe om før nå, og nå har vi hatt han i 3,5 år."* Denne informasjonen antyder at selv om frikjøp er ment som en ressurs i forbindelse med insentivpakken, så kan det medføre en merbelastning for fosterforeldrene på sikt. Norsk Fosterhjemsforening har nettopp kommet med et høringsinnspill til NOU 2022: Et forbedret pensjonssystem, der den foreslår bedre pensjonsrettigheter for fosterforeldre (Norsk Fosterhjemsforening, 2022). Dette tydeliggjør at det er en viktig sak for fosterforeldre, og noe politikerne bør ta på alvor.

Avlastning er en tjeneste som tilbys personer og familier med særlig tyngende omsorgsarbeid, og formålet er å hindre overbelastning, gi nødvendig fritid og ferie, samt mulighet til å delta i vanlige samfunnsaktiviteter. Avlastning for fosterhjem innebærer ofte at fosterbarnet er i et besøkshjem, på en besøksgård eller at en godkjent avlaster kommer hjem til fosterfamilien slik at fosterforeldrene kan reise bort mens fosterbarnet blir igjen hjemme. Fosterforeldrene var tydelige på at avlastningen ikke må skape så mye merarbeid, enten rent praktisk eller i form av reaksjoner hos barnet i for- og/eller etterkant, at hensikten forsvinner. Det er ingen krav om avlastning knyttet opp mot insentivpakken, men erfaringsvis vil fosterfamilier i fare for brudd få tilgang til avlastning med mindre det anses som skadelig for barnet.

Flere av de fosterforeldrene jeg intervjuet syntes det var vanskelig å benytte seg av tilbud om avlastning. De ønsket ikke at barnet skulle føle at det ble sendt bort eller at de trengte en pause fra ham/henne. Et par av fosterforeldrene beskrev at de hadde fått gjentatte tilbud om avlastning, men at de ikke hadde ønsket å ta imot, i og med at de ikke følte behov for det på daværende tidspunkt. Flere av fosterforeldrene kviet seg for å sende bort barnet, noe en fostermor illustrerte slik: *Vi valgte jo å ikke ta avlastningshjem, på grunn av at han hadde så mye brudd i livet sitt.* Et par av de andre fosterforeldrene beskrev derimot avlastning som helt avgjørende for at de klarte å stå i oppdraget, og en fostermor fortalte: *Det har vært på nippet, jeg har sagt at jeg tror ikke jeg orker mer og da har de vært på pletten med en gang og tilbudt oss mer besøkshjem og fri og sånne ting (...) Avlastning er alfa og omega for oss, ja.*

Noen fosterforeldre kan ikke frikjøpes eller ønsker det heller ikke selv. Det kan være fordi arbeidsgiver ikke ønsker eller har mulighet til å innvilge permisjon, fordi de har en sterk tilknytning til sin arbeidsplass, og føler at jobben gir dem nødvendig påfyll eller at de tror det vil gi for stor belastning og slitasje å være hjemme og tilgjengelig hele tiden. Da kan en avlastningsordning være en god løsning som dekker fosterforeldrenes behov for pause på annet vis. Mange barn og fosterforeldre opplever avlastning som positivt, og noen finner gode avlastningsmuligheter i eget nettverk. For barn som har opplevd omsorgssvikt og et eller flere brudd, kan avlastning føles som avvising og kan trigge negative indre arbeidsmodeller. Noe som igjen kan føre til mistillit og negativ utvikling. Mange barneverntjenester ønsker derfor å unngå avlastning den første perioden etter innflytting for å trygge barnet.

For å unngå brudd vil det derfor være viktig å veie positive og negative konsekvenser for både barnet og fosterforeldrene opp mot hverandre. Målet er alltid at barnets beste skal gå først, jf. barnvernloven § 4-1. Det er samtidig viktig å ivareta fosterhjemmet og deres behov slik at man unngår for høy slitasje og bruddfare.

5.5 Insentivpakken vs. kommunal oppfølging

Et av temaene i intervjuene er hva fosterforeldrene opplevde som nytt og ulikt ved insentivpakken sammenlignet med den kommunale oppfølgingen og veiledningen de mottok fra før. To av fosterforeldreparene fikk tilbud om insentivpakken allerede ved innflytting av fosterbarnet, og kunne derfor ikke si noe om forskjellene, men flere av de andre beskrev nye opplevelser når det gjaldt oppfølging og veiledning. En fostermor fortalte om økt faglig fokus: *For det som jeg synes at kom ut av den der*

insentivpakken, det var jo det å få et mye mer fokus på det faglige.” Mens en annen beskrev økt trygghet: “Ja, og det skjedde ganske fort når jeg fikk insentivpakken, at jeg ble mye tryggere på de avgjørelsene vi tok.”

Flere av fosterforeldrene beskrev den største forskjellen som tilgjengelighet, ved at veilederne gjennom insentivpakken hadde bedre tid. En fosterfar som mottok insentivpakken fra innflytting fortalte: *“En har jo gjort seg opp noen tanker om at den burde vært obligatorisk, den tette oppfølgingen, en gang i uka, for alle nye fosterforeldre de første månedene. (...) ha noen som du kan ta kontakt med utover saksbehandleren, som jo skal følge opp 18 andre fosterfamilier (...) jeg skjønner ikke hvorfor ikke alle har det.”* Mens en fostermor beskrev det på denne måten: *“det er den jeg føler jeg har fått av insentivpakken, at det er noen som kommer hit for meg og hører på meg. Og jeg som liksom har regien, og det får vi ikke av et kommunalt hjelpeapparat, for det er for dårlig tid.”* En annen fostermor fortalte om hva hun hadde savnet i oppfølgingen fra barneverntjenesten før de mottok insentivpakken, og også her var tid sentralt: *“Det er jo å ha tid til å sette seg ned og reflektere, og faglig påfyll. For det blir jo begrenset hva de rekker, saksbehandlerne. Ja, så å gå litt i dybden på det vi driver på med i hverdagen, ja, å sette av tid. Sette seg ned og, ok, her har vi to timer som er øremerket til meg.”*

Flere av fosterforeldrene opplevde insentivpakken som en positiv forskjell når det gjaldt tilgjengelighet og tid, men ikke nødvendigvis i forhold til en annen kvalitet. En fostermor beskrev det slik: *“Hun vet jo hva det er som rører på seg i mye større grad enn barneverntjenesten, nettopp for at vi har mer kontakt. (...) For det er så mye som skjer, også å skulle prøve å forklare alt hele tiden, og at hun vet hva som rører seg, så du kan nesten bare begynne rett på (...) Og så at hun på en måte har kunnet være et bindende ledd mellom oss og barneverntjenesten da.”* Mens en annen fostermor opplevde det på denne måten: *“Vi synes det har vært kjempebra, alle fosterhjem burde egentlig hatt noen, for barneverntjenesten har jo det altfor travelt til å sitte og høre på (...) De har jo ikke sjans til det vet du, om dem vil eller ikke (...) så det med å følge opp familiene og jobbe tett på. Det tror jeg kunne vært med på at flere kunne klart å stått i jobben sin og.”* Fostermor påpeker her at saksbehandler har det for travelt, men at han/hun har et ønske om å være mer tilstede. Resultatene viser at fosterforeldrene er opptatt av saksbehandlerens rammebetingelser, og det kommer tydelig frem at de opplever at saksbehandlerne ikke har mulighet til å være så tilgjengelige, fleksible og tett på som de kanskje skulle ønske. Fostermor antyder også at saksbehandlerens arbeidsmengde og tidspress gjør det vanskelig å stå i jobben over tid, noe som igjen påvirker fosterforeldrene og barna som må bytte saksbehandler. Denne betraktningen er interessant med tanke på ivaretagelse av både saksbehandler og fosterforeldrene, og antyder at insentivpakken kan ha fordeler for begge parter.

En annen fostermor fortalte at de har to sidestilte og dyktige saksbehandlere, slik at uansett hvem av de hun ringte var de oppdatert: *“de er to stykker og overlapper hverandre (...) Vi treffer dem på telefonen og vi kan nå dem hele tiden, vi kan sende meldinger, ja de er på tilbudssiden (...) Når det butter imot så må man ha noen å snakke med som har litt peiling og kan komme med gode råd og veiledning.”* Disse beskrivelsene antyder at “insentiv-veiledningen” også kunne vært gitt fra den kommunale barneverntjenesten, dersom politiske føringer og rammebetingelser hadde lagt til rette for en slik arbeidsmengde og tidsbruk.

En annen sentral forskjell mellom å motta veiledning og oppfølging fra insentivpakken og barneverntjenesten er at barneverntjenesten snakker med barnet. Dette innebærer at veilederen som er tettest på fosterforeldrene ikke kjenner barnet eller har barnets stemme med seg inn i veiledningsprosessen. Noen av veilederne har heller ikke møtt barna de veileder fosterforeldrene i forhold til, noe som må kunne anses som en svakhet. Fosterforeldrene ga gjennom intervjuene uttrykk for at flere av fosterbarna ikke vet at de mottar insentivpakken, noe som ble illustrert slik av en fostermor: *"Nå har vi holdt gutten utenfor den her insentivpakken vi da, og ikke fortalt han noe om det. Han har nok med seg selv og sine problemer."*

6 Diskusjon

Gjennom mine analyser kommer det frem at opplæring, veiledning (herunder anerkjennelse og tilgjengelighet), samarbeid og rammebetingelser er viktige faktorer for fosterforeldre for å klare å stå i sitt oppdrag. Insentivpakken tilbyr, i følge de intervjuede fosterforeldrene, dette i stor grad. Veilederne oppleves som til stede, tilgjengelige og anerkjennende, med høyt fokus på fag og veiledning. Fosterforeldrene opplever ordningen som fleksibel og justerbar ut i fra deres spesifikke behov, og gjennom insentivpakken er rammebetingelser som avlastning og frikjøp lettere tilgjengelig for dem.

Alle fosterforeldrene snakker om god opplæring som vesentlig for at de skal klare å stå i oppdraget. Selv om opplæring ikke er en del av insentivpakken viser resultatene at det utgjør et viktig grunnlag for den videre oppfølgingen og veiledningen som gis gjennom insentivpakken. Fosterforeldrene har alle deltatt på PRIDE-kurs og resultatene viser at fosterforeldrene opplever opplæringen som nyttig, selv om noen nevner ulike aspekter som kunne vært utbedret. Dette støttes av forskning på området som antyder at opplæring av fosterforeldre gir bedre forutsetninger for god fosterhjemsomsorg, samt fungerer som en viktig faktor for å unngå brudd (Dorsey et al., 2008; Solomon et al., 2016; Whenan et al., 2009). Flere av fosterforeldrene ønsker større fokus på praktiske eksempler, og Kaasbøll et al. (2019, s. 40) fremhever viktigheten av å ta fosterforeldrenes opplevelser på alvor i utviklingen og oppgraderingen av et opplæringsprogram. Dette for å sikre økt kvalitet i fosterhjemsomsorgen. Kaasbøll (2019, s.39) påpeker dessuten at kompleksiteten og de potensielle utfordringene ved å være fosterforeldre vanskelig kan dekkes kun gjennom opplæring før innflytting.

Mye av forskningen på utilsiktede flyttinger innen fosterhjemsfeltet fokuserer, som nevnt tidligere, på barnets vansker (Backe-Hansen, 2013). Forskningen viser også at svært mange fosterbarn strever med psykisk helse (Havnen et al., 2009; Lehmann et al., 2013), samt at mange har tilknytningsvansker (Minnis et al., 2006, Boris et al., 2004). Dette innebærer at fosterforeldre må evne å stå i krevende omsorgsoppgaver. De er derfor avhengige av å motta god nok opplæring, oppfølging og veiledning. Fosterforeldrene gir uttrykk for at de gjennom insentivpakkens oppfølging og veiledning lærer om barns normalutvikling, hvordan de skal forstå og møte barnet og barnets atferd, samt hvordan bli bevisst egne reaksjoner og reaksjonsmønstre. Dette er tema fosterforeldrene opplever som nyttige på generelt grunnlag, men som enda mer formålstjenlig som en del av veiledningen rettet mot deres spesifikke barn og familie.

Insentivpakkens veiledning tar sikte på å gjøre nettopp dette, noe fosterforeldrene i stor grad bekrefter at den klarer.

Veiledningen fosterforeldrene mottar gjennom insentivpakken består av både formell og mer uformell veiledning. Flere fosterforeldre beskrev en formalisert veiledning der problemstillingen var avtalt på forhånd og veileder tok utgangspunkt i familiens særlige behov. Veileder hadde da mulighet til å forberede seg, og kunne ta utgangspunkt i ulike veiledningsmodeller ut i fra hvilke problemstillinger som var aktuelle. Gjennom intervjuene kom det ikke tydelig fram om veiledningen foregikk etter klart definerte modeller, men flere av fosterforeldrene refererte til toleransevinduet som hyppig brukes gjennom ulike veiledningsmodeller. Dette kan komme av at eventuelle modeller ikke ble direkte etterspurt i intervjuene, at fosterforeldrene ikke har tenkt på å nevne det eller at veilederen ikke har brukt en spesifikk modell. Flere av fosterforeldrene beskrev et behov for å tømme seg, og signaliserte dermed at de ønsket fokus på det de er opptatt av der og da, altså en mer ad hoc tilnærming til veiledningen. Denne typen veiledning gjør at veileder ikke får forberedt seg på samme måte, og veileder er derfor helt avhengig av å ha ulike veiledningsmodeller godt integrert i egen praksis dersom de skal kunne brukes på en hensiktsmessig måte. Analysene viser at fosterforeldrene var opptatt av å bli sett for den jobben de gjør og at de trenger hjelp til det de står i per nå, og det vil derfor være naturlig for veilederen å dykke inn i aktuell problemstilling sammen med fosterforeldrene. Bruk av veiledningsmodeller kan, også ved ad hoc veiledning, være nyttig for å sikre et felles mål, holde en rød tråd i veiledningen, samt sette fosterforeldrenes læring og utvikling i sentrum. Gjennom å øve seg innenfor en modells struktur, vil man på sikt kunne bevege seg friere i veiledningen (Carson og Birkeland, 2009, s.67). Ulike veiledningsmodeller er ikke nevnt i særlig grad av fosterforeldrene, men et par av fostermødrene nevner ulike teoriaspekter de har lært gjennom veiledningen, som for eksempel toleransevinduet. Kjennskap til ulike teorier kan gi fosterforeldrene nyttig kunnskap eller verktøy til bruk i hverdagen, men også større utbytte av veiledningen. Teorier om mestring, mestringstro og mestringskompetanse (Tveiten, 2019; Bandura, 1997) antyder at fosterforeldrene vil trygges i sine roller gjennom veiledning og anerkjennelse. Om vi overfører dette til bruk av veiledningsmodeller som utgangspunkt for refleksjon, vil fosterforeldrene dermed kunne trygges på bruken av lært teori, samt integreringen av de ulike komponentene i sitt tankemønster og samspill med barna.

I mine analyser fremhever alle fosterforeldrene veileders tilgjengelighet som essensiell, noe Paulsen og Ytrelands (2022, s. 30) også finner i sin undersøkelse. Det de beskriver handler i stor grad om opplevd tilgjengelighet, og en trygghet om at de har noen å kontakte som kan gi dem støtte og råd knyttet til de utfordringen de står i. Denne tilgjengeligheten beskrives som en klar styrke ved insentivpakken. Kaasbøll et al. (2019) finner at flere fosterforeldre mener at mangel på opplæring og oppfølging er en av hovedgrunnene til at de avsluttet oppdraget, og det er naturlig å stille spørsmål ved om den mangelfulle oppfølgingen blant annet omhandler for lite og utilgjengelig oppfølging.

Fosterforeldrene er også opptatt av å bli møtt med anerkjennelse og bekreftelse på at de gjør en god jobb, noe Handal og Lauvås (2014) beskriver som en essensiell del av veiledning. Dette henger også i stor grad sammen med utvikling og ivaretagelse av fosterforeldrenes mestringstro og mestringskompetanse. Bandura (1997) fremhever verbal overtalelse, implisitt bekreftelse og anerkjennelse, som et viktig verktøy for å bygge mestringstro. Vance og Brandon (2017) hevder at foreldre som opplever

mestringstro gjennom å føle seg trygge i foreldrerollen i større grad oppfatter seg som kompetente og dermed har større sannsynlighet for å lykkes. Opplevd mestring og mestringstro er en forebyggende faktor i forhold til brudd, og fosterforeldrenes opplevelse er at insentivpakkens veiledere bidrar til nettopp dette. Resultatene peker også på at barnas utfordringer og hvordan fosterforeldrene møter dem, påvirker deres evne og kapasitet til å stå i oppdraget. Både Gabler et al. (2014, s.491) og Kvello (2015, s. 81) omtaler hvordan omsorgspersonenes sensitivitet og stressnivå påvirker barnas tilknytningsmønster gjennom manglende eller tilstrekkelig støtte til utvikling og selvregulering. Dette understreker nok en gang behovet for tett oppfølging og veiledning, slik fosterforeldrene har beskrevet.

Tidligere forskning viser at det er størst fare for utilsiktede flyttinger i startfasen av en plassering (Backe-Hansen, 2013). Dette er også et tema som blir omtalt av de intervjuede fosterforeldrene, og som betyr at tett veiledning ved innflytting er et viktig virkemiddel for å unngå brudd, samt sikre dialog og samarbeid i en avgjørende fase, noe Backe-Hansen (2009) også påpeker. Dette antyder at insentivpakken og dens tette oppfølging og veiledning bør være på plass allerede ved innflytting, slik at fosterforeldrene best mulig kan nyttiggjøre seg fordelene.

Både de tidligere omtalte føringene fra EMD og mine analyser antyder at økt fokus på tilbakeføring, samvær og samarbeid med biologisk familie kan bli et viktig fokusområde i veiledningen fosterforeldre skal motta fremover. Dette for å sikre at fosterforeldrene er godt rustet til å støtte barna både ved gjennomføring av samvær, men også ved en eventuell tilbakeføring. Dette bør også ses i sammenheng med at flere studier viser at samarbeidet med biologisk familie oppleves utfordrende for en del familier, noe som delvis støttes av mine analyser.

Mine analyser viser et behov for tettere oppfølging og veiledning av fosterhjem enn det loven krever og som er den kommunale standarden. Jeg har intervjuet fosterforeldre som har mottatt insentivpakken, og selv om dette er familier som er vurdert til å ha større fare for brudd enn ordinære fosterhjem, så har veldig mange barn og unge i fosterhjem omfattende oppfølgingsbehov. Man kan også anta at det er noe tilfeldig hvem som har fått tilbud om insentivpakken i forsøksregionen, samtidig som man vet at det er mange fosterhjem utenfor regionen med lignende utfordringer. Det er derfor nærliggende å anta at behovet for slik tett veiledning og fosterhjemsoppfølging er gjeldende for veldig mange fosterhjem over hele landet. Kaasbøll et al. (2019) finner i sin litteratursammenstilling at flere studier viser at fosterforeldre rapporterer at de får for lite oppfølging fra barnevernet. Dette sammenfaller med mine resultater, med tanke på det fosterforeldrene forteller om tidligere erfaringer med veiledning fra barneverntjenesten. Det vil derfor være viktig med en enda større bevisstgjøring i kommunene i forhold til kvalitetssikring av fosterhjemsoppfølging i etterkant av barnevernsreformen, dette for å sikre gode og stabile fosterhjems plasseringer, samt unngå utilsiktede flyttinger. For at dette skal være mulig må kommunene, og politikerne, legge til rette for bedre rammebetingelser for saksbehandlerne. Viktigheten av dette bekreftes både av mine analyser, som viser at fosterforeldrene opplever at saksbehandlerne har for høyt arbeidspress, men også av Bufdir (2022) sin undersøkelse vedrørende turnover blant ansatte i barnevernet. Undersøkelsen (Bufdir, 2022, s.65) peker på høyt arbeidspress, lav lønn i forhold til ansvar og belastning, lav lønn i forhold til alternative arbeidsgivere, samt at arbeidet i seg selv er for psykisk belastende som årsaker til høy turnover. I tillegg finner den at ledelse har stor betydning, og da særlig

mangelfulle rutiner for debriefing og veiledning, samt manglende støtte og anerkjennelse fra leder. Dette gir tydelige føringer for hvilke tiltak og rammebetingelse som kan være nyttige forebyggende faktorer. Når det gjelder fosterhjemsoppfølging spesifikt kan mer spesialiserte arbeidsoppgaver kombinert med ansvar for færre barn og familier være et effektivt tiltak. Paulsen og Ytrelands (2022) studie viser at høy turnover blant ansatte påvirker barneverntjenestens muligheter til å følge opp fosterbarn og deres familier på en god nok måte, da både oppfølgingens og veiledningens kvalitet er avhengig av saksbehandlernes erfaring og kompetanse. Dette påvirker også kontinuiteten i fosterfamiliens oppfølging gjennom hyppigere bytter av saksbehandlere. Slike bytter er ofte uheldige da relasjon, tillit og trygghet er viktige beskyttende faktorer det tar tid å bygge opp.

Forutsigbare og trygge rammebetingelser er viktig også for fosterforeldre, og mine analyser viser at det tidvis er avgjørende for at de skal klare å stå i oppdraget sitt. Fosterforeldre har mange krevende hensyn å ta, og for at de skal kunne bruke sin tid og sine krefter på å ivareta fosterbarnet på best mulig måte er det viktig at de får hjelp fra barnevernet til å rydde bort så mange bekymringer og stressfaktorer som mulig. En slik faktor er økonomi, og det er viktig at fosterforeldrenes økonomi blir ivaretatt fullt ut gjennom frikjøp dersom barnet har behov for at en eller begge fosterforeldrene må være hjemme en periode. Det kan være vanskelig for fosterforeldrene å forstå de økonomiske konsekvensene og tap av rettigheter som følge av et frikjøp når de er inne i en krevende periode. Flere av fosterforeldrene antyder at en endring av deres rettigheter som arbeidstakere vil kunne gjøre en forskjell for deres økonomi og bekymringer for fremtiden, og de vil lettere kunne frikjøpes uten å måtte tenke på økonomiske konsekvenser. Resultatene viser at samarbeidet med barneverntjenesten kan påvirkes dersom fosterforeldrene enten ikke får omfanget av frikjøp de opplever at de trenger eller ikke har fått god nok informasjon i forkant av frikjøpet. Et frikjøp er derfor ikke nødvendigvis kun positivt, og dette er noe som bør løftes opp på systemnivå for vurdering av endring. I de periodene fosterforeldre har behov for frikjøp har de ekstra krevende omsorgsoppgaver og de bør derfor ikke utsettes for merbelastninger i form av forhandlinger med barneverntjenesten eller tap av rettigheter.

Et av Paulsen og Ytrelands (2022) resultat var, som nevnt over, at et skille mellom saksbehandler og veileder var nødvendig for å ivareta veiledningen av fosterforeldrene på en best mulig måte. Dette begrunnet de med at saksbehandlerne i hovedsak har ansvar for det praktiske med fosterhjemsoppfølgingen, samt samtaler med fosterbarnet, mens veiledernes oppgave er fokus på veiledning og refleksjon med fosterforeldre. Forfatterne mente at en slik ansvarsfordeling fremstår som helt nødvendig for å sikre reell veiledning til fosterforeldrene i tillegg til den praktiske oppfølgingen og støtten. Dette begrunnet de med viktigheten av veiledningskompetanse, samt god kjennskap til familiens samspill. Med få og sjeldne besøk, i samsvar med lovpålagte tjenester, vil saksbehandler vanskelig kunne få til den dyptgående veiledningen på relasjoner som kreves, og de mener derfor at fosterhjemmene bør ha en profesjonell veileder i tillegg til saksbehandler. I mine analyser finner jeg få eller ingen uttalelser fra fosterforeldrene om det samme. Flere av fosterforeldrene beskriver et godt forhold til sin saksbehandler, og at saksbehandler oppleves som både klok, en god veileder og drøftingspartner, selv om de er alt for presset på tid og dermed ikke har like god kapasitet til å være tett på og følge opp, samt være tilgjengelige. Fosterforeldrene er imidlertid opptatte av om samarbeidet mellom veileder og saksbehandler er godt, slik at saksbehandler hele veien holdes oppdatert, noe som kunne gått automatisk om saksbehandler også hadde stått

for veiledningen. Fosterforeldrene er også opptatt av saksbehandlernes rammebetingelser, og at de ikke har kapasitet til å være så tett på og tilgjengelige som veilederne og som de selv kanskje ønsker. Om man ser nærmere på Paulsen og Ytrelands (2022) studie så er den en sammenfatning av resultater av hva både saksbehandlerne, veilederne og fosterhjemmene opplevde som viktig. Dette kan bety at det var de profesjonelle partene som opplevde behovet for et skille mellom rollene, eller at de fosterhjemmene de intervjuet var opptatt av andre ting enn de jeg intervjuet.

Trondheim Kommune, som er min arbeidsgiver, hadde tidligere en annen ansvarsfordeling for oppfølging av fosterhjem enn de har nå. Fra 2004 og ut 2017 var ansvaret for fosterhjemsoppfølgingen delt mellom Barne- og familietjenestens (BFT) bydelsbarnevern, som var den instansen som hadde ansvar for både plasseringen og saksbehandlingen, og BFT Omsorgsenheten som hadde veiledningsansvar for fosterhjemmene, samt snakket med barna. Denne ordningen tillot større fokus på veiledning og oppfølging av barna og deres fosterhjem, men gjorde samtidig at bydelene som satt på beslutningsansvaret hadde stor avstand til de berørte barna og fosterhjemmene. Dette var et av de største ankepunktene da BFT Omsorgsenheten tok over helhetlig ansvar for fosterhjemsoppfølgingen og saksbehandlingen knyttet til den. Målet var da å få samlet beslutningsmyndigheten og spesialkompetansen på oppfølging/veiledning i en enhet. En ordning som den Paulsen og Ytreland (2022) foreslår vil med stor sannsynlighet gjøre avstanden mellom barnet og fosterhjemmene og beslutningstakerne større, noe som vil kunne føre til dårligere funderte beslutninger og at saksbehandlerne i for stor grad vil være avhengige av andres vurderinger i sine vurderinger og beslutninger. En potensiell fordel ved at saksbehandler er den som veileder og er tettest på fosterforeldrene, er at det er samme person som er tett på både fosterforeldrene og de biologiske foreldrene. Det kan gjøre det lettere å ta begge parter perspektiv og skape økt forståelse for begge standpunkt og behov. Kommunikasjonen vil også kunne flyte lettere da den ikke skal via en ekstern veileder.

En annen faktor, som fremheves i intervjuene, ved bruk av ekstern veileder gjennom insentivpakken, er barnets rett til medvirkning. Veilederen, som er tettest på fosterhjemmet, har i utgangspunktet kun dialog med fosterhjemmet, mens det er saksbehandler som snakker med barna. Selv om veileder og saksbehandler samarbeider tett, vil barnets stemme inn i veiledningsprosessen lett kunne bli svakere når veileder ikke har kontakt med barnet. En løsning på det kunne vært at veileder også snakker med barnet, men mange barn i fosterhjem er lei av å snakke med ulike voksne om seg selv og det å være fosterbarn, så det vil kunne bli en ekstra belastning for allerede sårbare barn. En styrke ved en deling av rollene vil være at fosterforeldrene har en ren veiledningsrelasjon til sin veileder i stedet for en sammenblanding. Det kan være vanskelig å være sårbar og fortelle om episoder, tanker og følelser som fosterforeldrene opplever som negative til saksbehandler som er den som, i samarbeid med sin barneverntjeneste, vurderer om fosterhjemmet gjør en god nok jobb med å ivareta fosterbarnet.

Mine resultater viser at det er flere faktorer som påvirker risikoen for brudd i fosterhjem. Manglende opplæring, oppfølging, veiledning, tilgjengelighet og anerkjennelse, dårlige rammevilkår og utfordringer i samarbeidet er hovedpunktene. Brudd i fosterhjem skaper ulike følgeeffekter, slik som økte vansker hos barnet (Tarren-Sweeney, 2008; Jones et al., 2011; Munro & Hardy, 2006; Newton et al., 2000) og fosterfamilien, samt behov for å rekruttere og lære opp nye fosterfamilier (Paulsen og Ytreland, 2022, s. 22). Paulsen

og Ytreland (ibid.) omtaler gjentatt rekruttering og opplæring av nye fosterforeldre som ressurskrevende arbeid. De peker på at tiltak for å hindre brudd derfor kan føre til positive effekter som bedre livskvalitet for fosterbarna, men også spart ressursbruk i form av rekruttering og opplæring av nye fosterfamilier.

Gjennom implementeringen av barnevernsreformen har kommunene og saksbehandlerne fått økt ansvar for flere arbeidsområder enn tidligere uten at det er øremerket ressurser eller stillinger til det, da også i forhold til fosterhjemsomsorgen. Kommunene har nå selv betalingsansvaret for både spesialiserte fosterhjem og institusjonsplasser (Stortingsmelding 17, 2015-2016; Prop. 73 L 2016-2017), noe som påvirker både økonomien og prioriteringene. Høyt arbeidspress og vanskelige prioriteringer i forhold til økonomi kan påvirke ansattes arbeidshverdag og deres mulighet til å utføre jobben sin på den måten og med den yrkesstoltheten de ønsker. Noe som igjen kan føre til en økning i tidligere beskrevet turnover. Både økt arbeidspress og høyere turnover vil kunne få konsekvenser for fosterhjemsomsorgen i form av lavere tilgjengelighet, utvanning av kompetanse og brutte relasjoner i form av ytterligere utskiftninger av kontaktpersoner for barna og fosterfamiliene. Trondheim Kommunes barnevernsstrategi (Trondheim Kommune, 2022), favner flere av målene med barnevernsreformen, og har som mål at flest mulig barn skal vokse opp i sin familie og i sitt nærmiljø, samt å utvikle tiltak for å hindre utilsiktede hasteflyttinger. I den sammenhengen er Paulsen og Ytrelands (2022) funn fra insentivpakkens forprosjekt, samt mine resultater, spesielt interessante, og kan forhåpentligvis bidra i positiv retning til kommunens helhetlige ansvar for oppfølging av fosterforeldre.

7 Oppsummering/konklusjon

Insentivpakken er nå i ferd med å bli avsluttet, ett år etter at kommunene fikk økt ansvar for fosterhjemsoppfølgingen, jf. barnevernsreformen. Dette opplever både fosterforeldre og saksbehandlere som utfordrende. Mine resultater peker på hva vi kan lære av erfaringene med insentivpakken og hva som bør videreføres med tanke på å unngå brudd.

7.1 Videre forskningsbehov og implikasjoner for praksis

Denne masteroppgaven bidrar med økt kunnskap om og forståelse for fosterforeldres behov for oppfølging og veiledning fra barneverntjenesten, men også på organisasjonsmessig og politisk nivå. En slik økt forståelse kan bli et viktig verktøy i videreutviklingen og eventuelt oppgraderingen av fosterhjemsoppfølgingen i Norge, for igjen å sikre økt kvalitet i fosterhjemsomsorgen for både barn og unge, og fosterhjemmene.

Denne masteroppgaven søker samtidig å gi en forståelse av hva insentivpakken er, hvorfor tiltaket ble iverksatt, samt hvordan tiltaket opplevdes av fosterforeldrene som mottok den. Dette for å gi en pekepinn på hva som vil være nyttig å ta med seg videre fra prosjektet i oppfølging og veiledning av fosterforeldre. Som nevnt tidligere har det vært en nedgang i antall utilsiktede flyttinger i region Midt-Norge. Denne nedgangen har vært merkbar siden igangsettelsen av insentivpakken, og selv om man ikke automatisk kan tillegge denne nedgangen insentivpakkens oppfølging alene, er det verdt å merke seg at det har vært en reduksjon i antall utilsiktede flyttinger på ca. 50 % etter at insentivpakken ble satt i gang i 2018 (Paulsen og Ytreland, 2022). Paulsen og Ytreland (2022, s. 35) påpeker i sin artikkel et *"behov for mer kvalitativ forskning som belyser ulike erfaringer hos både fosterforeldrene, barna/ungdommene og samarbeid og oppfølging fra barnevernet og andre instanser"*. Dette for å identifisere potensielle risiko og suksessfaktorer ved fosterhjems plasseringer, noe denne masteroppgaven er et bidrag til. De etterlyser også videre oppfølgingsstudier for å se på effekten over tid, samt involvering av barnets stemme og perspektiv for å sikre gode og stabile fosterhjems plasseringer. Den kommunale barneverntjenesten er stadig utsatt for innsparinger og det er derfor essensielt at ressursene prioriteres til tiltak som virker. En fornying av fosterhjemsoppfølgingen bør derfor forankres i forskning, slik at man kan sikre positiv effekt så langt det lar seg gjøre. Jevnlige evalueringer og undersøkelser er nyttige verktøy for å sikre fortsatt positiv effekt, og dermed at de tilmålte ressursene brukes på en best mulig måte. Insentivpakken er et slikt tiltak, som kan bidra til innsparing på sikt. Det vil derfor være viktig å utnytte de forskningsrapportene som kommer knyttet opp mot insentivpakken og effekten av den, med mål om å videreføre de tiltakene som viser positiv effekt.

Når nye veiledningsprogram og oppfølgingsrutiner skal lages, eller allerede eksisterende program skal oppdateres, har man en gylden anledning til å evaluere de som allerede brukes og til å forske på hva som fungerer og hva deltakerne opplever som nyttig. Fosterforeldres opplevelser og erfaringer er viktig kunnskap for praksisfeltet og kan

benyttes ved nye fosterhjems plasseringer, både når det gjelder forberedelser/opplæring, men også for å sikre stabile plasseringer og unngå unødvendig slitasje og brudd.

7.2 Studiens begrensninger

Denne masteroppgaven gir kun et innblikk i seks tilfeldige fosterfamilier og deres erfaringer med insentivpakken. Selv om studien gir en pekepinn på hva fosterfamiliene har behov for for å stå i oppdraget, gir den ikke generaliserbare svar som er gyldige for alle fosterfamilier.

Andre svakheter ved studien kan være at det kun ble gjennomført digitale intervju, noe som kan gjøre det utfordrende å dele personlige erfaringer, eller at informantene snakket bred dialekt, noe som tidvis gjorde transkriberingen utfordrende. Jeg gjennomførte også analysen alene, noe som ikke er vanlig ved større forskningsprosjekt. Det kunne derfor styrket studien om vi var flere som deltok i analysearbeidet, for å sikre så korrekt forståelse og tolkning som mulig. Jeg har imidlertid diskutert analysene grundig med min veileder, som har også har deltatt i prosjektet og har god kjennskap til empirien.

Referanseliste

- Akin, B. A., Yan, Y., McDonald, T. & Moon, J. (2017). Changes in parenting practices during Parent management training Oregon model with parents of children in foster care. *Children and Youth Services Review*, 76, 181–191.
<https://doi.org/10.1016/j>
- Backe-Hansen, E. (2009). Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem? Oslo. NOVA/ Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern
- Backe-Hansen, E., Bakketeig, E., Gautun, H., & Grønningsæter, A. B. (2011). Institusjonsplassering - siste utvei?: betydningen av barnevernsreformen fra 2004 for institusjonstilbudet. Oslo. rapport nr 21/11 NOVA.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2013). Utilsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling. Oslo: Rapport nr 2/13 NOVA
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A.B. (2013). Fosterhjem for barns behov: rapport fra et fireårig forskningsprogram. Oslo: Rapport nr 16/13 NOVA
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Barnett, E. R., Jankowski, M. K., Butcher, R. L., Meister, C., Parton, R. R. & Drake, R. E. (2018). Foster and Adoptive Parent perspectives on needs and services: A mixed methods study. *The Journal of Behavioral Health Services and Research*, 45(1), 74–89.
<https://doi.org/10.1007/s11414-017-9569-4>.
- Biehal, N. (2010). *Belonging and permanence: outcomes in long-term foster care and adoption*. London: British Association for Adoption & Fostering.
- Boris, N. W., Hinshaw-Fuselier, S. S., Smyke, A. T., Scheeringa, M. S., Heller, S. S., Zeanah, C. H. (2004). Comparing criteria for attachment disorders: Establishing reliability and validity in high-risk samples. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2004, 43:568–577.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Brandtzæg, I., Torsteinsson S. & Øiestad (2013). *Se barnet innenfra*. Oslo: Kommuneforlaget
- Brandtzæg, I., Smith, L. & Torsteinsson, S. (2011). *Mikroseparasjoner – Tilknytning og behandling*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Braun, V. & Clarke V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2):77-101
https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology
- Brown, J.D., Sintzel, J., St- Arnauld, D. & George, N. (2009). Confidence to foster across cultures: Caregiver perspectives. *Journal of Child and Family Studies*. 18(6): p. 633-642.

- Bufdir (2016). Metoder som kan styrke tilknytning mellom fosterbarn og fosterfamilie. Bufdir-rapport nr. 01/ 2016
- Bufdir (2020) Barnevernstatistikk.
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_fosterhjem/
- Bufdir (2021)
https://bufdir.no/Familie/foreldrestotte/tiltaksliste/pride_parent_resources_for_information_development_and_education/
- Bufdir (2022)
<https://ny.bufdir.no/fosterhjem/prosess/>
- Bufdir (2022). Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover.
https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/turnover_blaant_ansatte_i_barnevernet_hvorfor_slutter_sa_mange_en_nasjonal_omfangsundersokelse.pdf?_gl=1*_1idirm8*_ga*NDM3NjMyOTEwLjE2NDIwNzk2MDQ.*_ga_F0HBE1SMJD*MTY2MzY3NTQxOC4yOC4xLjE2NjM2NzUONTUuMC4wLjA.
- Bufetat (2018) Brev til kommunale barneverntjenester i region Midt-Norge, datert 22.03.2018.
- Bufetat (2019) Vedlegg til 2019/58646-3 Fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og deres sosiale rettigheter, Vedlegg til fosterhjemsavtalen 2019.
<https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2020/11/revidert-vedlegg-til-fosterhjemsavtalen-fosterforeldres-arbeidsrettslige-stilling-og-sosiale-ret.pdf>
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Carson, N. & Birkeland, Å. (2009) Veiledning for førskolelærere. Høyskoleforlaget
- Chipungu, S. S., & Bent-Goodley, T. B. (2004). Meeting the challenges of contemporary foster care. *The Future of Children*, 75–93.
- Christiansen, Ø. & Anderssen, N. (2010). From concerned to convinced: Reaching decisions about out-of-home care in Norwegian child welfare services. *Child Fam Soc Work*, 15:31–40.
- Christiansen, Ø. (2011). Når barn plasseres utenfor hjemmet: beslutninger, forløp og relasjoner. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen
- Cooley, M. E., Thompson, H. M., & Newell, E. (2018). Examining the influence of social support on the relationship between child behavior problems and Foster Parent satisfaction and challenges.
- Cooper, A., Hetherington, R., & Katz, I. (2003). *The risk factor: making the child protection system work for children*. London: Demos.
- De Maeyer, S., Vanderfaeillie, J., Robberechts, M., Vanschoonlandt, F. & Van Holen, F. (2015). Foster parents' coping style and attitudes toward parenting. *Children and Youth Services Review*, 53, 70–76.
- Dorsey, S., Farmer, E. M. Z., Barth, R. P., Greene, K. M., Reid, J. & Landsverk, J. (2008). Current status and evidence base of training for foster and treatment foster parents. *Children and Youth Services Review*, 30(12), 1403–1416.

- <https://psycnet.apa.org/record/2008-15161-008>
- Dozier, M., Stovall, K. C. & Bates, B. (2001). Attachment for infants in foster care: the role of caregiver state of mind.
<https://doi.org/10.1111/1467-8624.00360>
 - Drange, N., Hernæs, Ø. M., Markussen, S., Oterholm, I., Raaum, O. & Slettebø, T. (2021). Rapport Delprosjekt 1: Beskrivende analyser – Barn og familier i barnevernet. Rapport 4/2021. Rapport fra prosjektet "Barn, unge og familier i barnevernet – en longitudinell registerstudie", finansiert av Barne, ungdoms- og familiedirektoratet.
 - Egelund, T. (2006). Sammenbrud i anbringelser: en forskningsmessig belysning. København: Socialforskningsinstituttet.
 - Egelund, T. & Vitus, K. (2007): Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos de unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, rapport nr. 07:24.
 - Eggebø, H. (2020). Kollektiv kvalitativ analyse. Norsk sosiologisk tidsskrift nr. 2-2020, s. 106–122 . Universitetsforlaget.
 - Espnes, G. A. & Smedslund, G. (2009) Helsepsykologi. Gyldendal Akademisk. Oslo.
 - Festinger, T., & Baker, A. J. L. (2013). The quality of evaluations of foster parent training: An empirical review. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 2147–2153.
<https://psycnet.apa.org/record/2013-42162-030>
 - Forskrift om fosterhjem
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-18-1659>
 - Gabler, S. Bovenschen, I., Lang, K., Zimmermann, J., Nowacki, K., Kliwer, J & Spangler, G. (2014). Foster Children's attachment security and behavior problems in the first six months of placement: associations with foster parents' stress and sensitivity.
<https://doi.org/10.1080/14616734.2014.91175>
 - Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E. & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet* 2009, 373:68–81.
 - Havik, Toril (2003): Barnets beste – har vi noen holdepunkter? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80, 4, 14-17.
 - Havik, T., & Christiansen, Ø. (2009). Plassert av barnevernet - Får barna en situasjon preget av stabilitet? *Norges Barnevern*, 86(1), 28-39.
 - Havik, T. (2013). Å være fosterforeldre. I Backe- hansen m.fl. *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram.* Oslo: Rapport 16/13 NOVA
 - Havnen, K. J. S., Jakobsen, R. og Stormark, K. M. (2009). Mental Health Problems in Norwegian School Children Placed Out-of-home: The Importance of Family Risk Factors. *Child Care in Practice*, 15 (3), 235-250.
<https://doi.org/10.1080/13575270902891115>
 - Helsetilsynet (2015). Tilsyn med oppfølging av barn i fosterhjem. Landsomfattende tilsyn. Hentet fra:
https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/tiilsynsmelding/2014/tiilsyn_med_oppfoelging_av_barn_i_fosterhjem.pdf

- Hewitt, J. (2007). Ethical Components of Researcher- Researched Relationships in Qualitative Interviewing. *Qualitative Health Research* 17, 8, 1149-1159.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax.
- Hoza, B., Owens, J.S., Pelham, W. E., Swanson, J. M., Conners, C. K. & Hinshaw, S. P. (2000) Parent cognitions as predictors of child treatment response in attention-deficit/hyperactivity disorder. 28(6), 569–583. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28(6), 569–583.
DOI: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1005135232068>
- Hyde, J., & Kammerer, N. (2009). Adolescents' perspectives on placement moves and congregate settings: Complex and cumulative instabilities in out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 31(2), 265-273.
- Jacobsen, H., Ivarsson, T., Wentzel-Larsen, T., Smith, L. & Moe, V. (2013) Attachment security in young foster children: continuity from 2 to 3 years of age.
<https://doi.org/10.1080/14616734.2013.850102>
- Jee, S. H., Conn, A-M., Szilagyi, P. G. Blumkin, A., Baldwin, C. D. & Szilagyi, M. A. (2010). Identification of social-emotional problems among young children in foster care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.
<https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2010.02315.x>
- Johansen, I. (2014). Turnover i det kommunale barnevernet.
- Jones, A. S., & Wells, S. J. (2008). *PATH/Wisconsin - Bremer Project: Preventing Placement Disruptions in Foster Care Available from www.cehd.umn.edu/SSW/g-s/media/Final_report.pdf*
- Jones, R., Everson-Hock, E. S., Papaioannou, D., Guillaume, L., Goyder, E., Chilcott, J., Cooke, J., Payne, N., Duenas, A., Sheppard, L. M. & Swann, C. (2011). Factors associated with outcomes for looked-after children and young people: a correlates review of the literature. *Child Care Health Dev* 2011, 37:613–622.
- Kaasbøll, J., Lassemo, E. og Melby, L. (2018) *Modulbasert opplæring for fosterhjem -En kunnskapssammenstilling. Åpen rapport*. 2018:00183
- Kaasbøll, J., Lassemo, E., Paulsen V., Melby, L., & Osborg, S. O. (2019). Foster parents' needs, perceptions and satisfaction with foster parent training: A systematic literature review *Children and Youth Services Review* 101, 33–41
- Koh, E., Rolock, N., Cross, T. P., & Eblen-Manning, J. (2014). What explains instability in foster care? Comparison of a matched sample of children with stable and unstable placements. *Children and Youth Services Review*, 37, 36–45.
- Knudsen, L., & Egelund, T. (2011). *Effekter af slægtspleje. Børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. København: SFI.
- Kočovská, E., Puckering, C., Follanc, M., Smillie, M., Gorski, C., Barnes, J., Wilson, P., Young, D., Lidstone, E. & Pritchett, R. (2012). Neurodevelopmental problems in maltreated children referred with indiscriminate friendliness. *Res Dev Disabil*, 33, 1560–1565.
- KS (2021) *Barnevernsreformen*

<https://www.ks.no/fagomrader/barn-og-unge/barnevern/barnevernsreformen2/barnevernsreformen/>

- Kvale, S og Brinkmann, S (2019) Det kvalitative forskningsintervju. Oslo: Gyldendal forlag
- Kvello, Ø. (2015) Barn i risiko. Gyldendal Akademisk
- Lauvås, P. & Handal, G. (2015). Veiledning og praktisk yrkesteori (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Lehmann, S., Havik, O. E., Havik, T. og Heiervang, E. R. (2013). Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors.
- Lieberman, A. (2003). The treatment of attachment disorder in infancy and early childhood: reflections from clinical intervention with later-adopted foster care children.
<https://doi.org/10.1080/14616730310001596133>
- Lov om barneverntjenester (Barnevernloven) LOV-1992-07-17-100
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Løvlie Schibbye, A. L. (2009). Relasjoner. Universitetsforlaget. Oslo.
- Malterud, K. (2013). Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring. Oslo: Universitetsforlaget
- Miller, L., Randle, M. & Dolnicar, S. (2019) Carer Factors Associated with Foster-Placement Success and Breakdown, March 2019 British Journal of Social Work 49(2):503-522
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcy059>
- Millward, R., Kennedy, E., Towlson, K. & Minnis H. (2006). Reactive attachment disorder in looked-after children. Emot Behav Difficulties 2006, 11:273–279
- Minnis, H., Everett, K., Pelosi, A. J., Dunn, J. & Knapp, M. (2006). Children in foster care: Mental health, service use and costs. Eur Child Adolesc Psychiatry 2006, 15:63–70.
- Morse, J., & Richards, L. (2002) Coding. In J. Morse & Richards (Eds.), Read me first for a user's guide to qualitative methods (pp. 111–128). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Munro, E. R., & Hardy, A. (2006). Placement stability: a review of the literature.
- Murray, L., Tarren-Sweeney, M., & France, K. (2011). Foster carer perceptions of support and training in the context of high burden of care. Child & Family Social Work, 16(2), 149–158.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00722.x>.
- National Library of Medicine
<https://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html>
- Newton, R & Litrownik, A. J. (2000) Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements.
DOI:[10.1016/S0145-2134\(00\)00189-7](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00189-7)
- Norsk Fosterhjemsforening (2022). Høringsinnspill fra Norsk Fosterhjemsforening til NOU 2022: 7 Et forbedret pensjonssystem.
https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2022/11/horingsinnspill-til-nou-2022-7-et-forbedret-pensjonssystem-.pdf?fbclid=IwAR0KzlpmmUuVBjX3YNYZXogX_G22W3TaE03J8Dr6mAIU0zJHLX00TJmIlfc

8

- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E. & Moules, N. J. (2017) Thematic Analysis: Striving to Meet the Trustworthiness Criteria. <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Oosterman, M., Schuengel, C., Wim Slot, N., Bullens, R. A. R., & Doreleijers, T. A.H. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29(1), 53-76.
- Pajares, F. (1997). Current directions in self-efficacy research i M. Maehr & P. R. Pintrich (red.). *Advances in motivation and achievement* 10, 1-49. Greenwich, CT: JAI Press.
- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J. & Caspersen, J. (2020) Ettervern -en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring. NTNU Samfunnsforskning <https://samforsk.brage.unit.no/samforsk-xmlui/bitstream/handle/11250/2660047/Ettervern+-+en+god+overgang+til+voksenlivet+WEB.pdf?sequence=2>
- Paulsen, V. & Ytreland, K. (2022). Tett oppfølging for å hindre utilsiktede flyttinger i fosterhjem. *Norges barnevern*, 1, 20-26, Universitetsforlaget <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.3>
- Postholm, M.B. (2010). Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier. Oslo: Universitetsforlaget.
- Prilleltensky, I. & Prilleltensky, O. (2021) *How people matter -Why it affects health, happiness, love, work, and society*. Cambridge University Press.
- Prop 73 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven (barnevernsreform) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-73-l-20162017/id2546056/>
- Pösö, T., Skivenes, M. & Hestbæk, A-D. (2013). Barnevernet i den Danske, Finske og Norske velferdsstaten -på tide med et barnefokus? <https://doi.org/10.1080/13691457.2013.829802>
- Rambøll. (2012). Forvaltningsreformen, deloppdrag E. Oslo. <http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Nyheter/Endelig%20rapport.pdf>
- Randle, M., Miller, L. & Dolnicar, S. (2017). What can agencies do to increase foster carer satisfaction? *Child & Family Social Work*. <https://doi.org/10.1111/cfs.12402>
- Rork, K. E., & McNeil, C. B. (2011). Evaluation of foster parent training programs: A critical review. *Child and Family Behavior Therapy*, 33(2), 139-170. <https://psycnet.apa.org/record/2011-12046-003>
- Schofield, G., & Beek, M. (2008). *Achieving permanence in foster care*. London: BAAF.
- Schofield, G. & Beek, M. (2014) *Promoting Attachment and Resilience A guide for foster carers and adopters on using the Secure Base model*. British Association for Adopting & Fostering (BAAF)
- Sinclair, I. (2005). *Fostering now: messages from research*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Sinclair, I., Baker, C., Lee, J. & Gibbs, I. (2007). *The pursuit of*

permanence: a study of the English child care system. London: Jessica Kingsley.

- Sinclair, I. (2010). What Makes for Effective Foster Care: Some Issues. In E. Fernandez & R. P. Barth (Eds.), How does foster care work?: international evidence on outcomes (pp. 189-203). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Skaalvik, E & Skaalvik, S (2012). Skolen som arbeidsplass: trivsel, mestring og utfordringer. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, L. (2006) Bowlbys teori om barnets bånd og empiriske studier av tilknytning. I: Guldbrandsen, L.M.(red) Oppvekst og psykologisk utvikling. Oslo: Universitetsforlaget
- Solomon, D. T., Niec, L. N. & Schoonover, C. E. (2017). The impact of Foster Parent training on parenting skills and child disruptive behavior: A meta-analysis. Child Maltreatment, 22(1), 3–13.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27909237/>
- Stang, E. G. (2007). Det er barnets sak: Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stefansen, K. & Hansen, T. (2014). En god forberedelse til å bli fosterforeldre. Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE. NOVA rapport 3/14. research report [Norwegian].
- Store medisinske leksikon, søkeord: rammebetingelser.
<https://sml.snl.no/.search?query=rammebetingelser>
- Storhaug, A. S. & Ulfseth, L. A. (2018). Foreldres forståelse av barnas psykiske problemer. Tidsskrift for velferdsforskning. Årgang 21, nr. 3-2018, s. 241–256. Universitetsforlaget.
<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2018-03-04>
- Stortingsmelding 17 (2015-2016). Trygghet og omsorg. Fopsterhjem til barns beste.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20152016/id/2478130/?ch=2>
- Sundt, H, (Red.). (2016). Fosterhjemshåndboka. Kommuneforlaget. Oslo
- Tarren-Sweeney, M. (2008). Retrospective and concurrent predictors of the mental health of children in care. Child Youth Serv Rev 2008, 30:1–25.
- Thagaard, T. (2013). Systematikk og innlevelse. Bergen: Fagbokforlaget
- Tjora, A. (2020). Kvalitative forskningsmetoder. 4. utg. Oslo: Gyldendal Norsk
- Trondheim Kommune (2022). Fremdriftsplan. Helhetlig gjennomgang av BFT.
Hentet den 21.22.2022:
https://www.trondheim.kommune.no/contentassets/904f122272944fca9cf772e987bb92c6/arbeids-og-sosialkomiteen/fremdriftsplan-helhetlig-gjennomgang-bft-og-oppvekst_barnevernreformen---orientering-ask.pdf/
- Tveiten, S. (2019). Veiledning -Mer enn ord. Fagbokforlaget
- Vance, A. J. & Brandon, D. H. (2017) Delineating among Parenting Confidence, Parenting Self-Efficacy and Competence. ANS Adv Nurs Sci. 2017 Oct-Dec; 40(4): E18–E37.

doi: 10.1097/ANS.0000000000000179

- Vanderfaeillie, J., Goemans, A., Damen, H., Van Holen, F. & Pijnenburg, H. (2018). Foster care placement breakdown in the Netherlands and Flanders: Prevalence, precursors, and associated factors. *Child & Family Social Work*, 23(3), 337–345.
- Vanerwill, L. A., Salazar, A. M., Jenkins, G. & De Larwelle, J.(2020) Systematic literature review of foster and adoptive caregiver factors for increasing placement stability and permanency.
<http://dx.doi.org/10.1080/15548732.2020.1760176>
- Vassenden, A. (2018). Produktive anomalier. Teoriutvikling i empirisk sosiologi. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(2), 145–163.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-02-03>
- Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Berlin, M. (2017). Placement breakdowns in long- term foster care—a regional Swedish study. *Child & Family Social Work*, 22(1), 15–25.
- Whenan, R., Oxlad, M. & Lushington, K. (2009). Factors associated with foster carer well being, satisfaction and intention to continue providing out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 31(7), 752–760.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2009.02.001>.
- Winokur, M., Holtan, A. & Valentine, D. (2009). Kinship care for the safety, permanency, and well-being of children removed from the home for maltreatment (Review)
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19160287/>

Vedlegg (skjemaer, godkjenninger e.l.):

1. Intervjuguide
2. Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjektet "Evaluering av Insentivpakke fosterhjem"
3. Brev til kommunale barneverntjenester i region Midt-Norge, datert 22.03.2018. (Bufetat, 2018)

Temaliste intervju – Fosterforeldre

Tema 1: Bakgrunnsinformasjon om fosterfamilien

- Om familien – egne barn? alder? Hvis egne barn – bor de hjemme?
- Alder på barn/ungdom som bor der i fosterhjem
- Hvor lenge har dette/disse barna bodd hos dere?
- Motivasjon for å bli fosterforeldre
- Hvor lenge har dere vært fosterhjem?
- Har dere hatt tidligere fosterbarn?
 - o Varighet på plasseringen?

Tema 2: Opplæring

- Hvordan opplevde dere PRIDE-opplæringen og godkjenningsprosessen?
- Opplevde dere at opplæringen står i forhold til de oppgavene man står overfor som fosterforeldre?
- Var det noe dere har savnet/noe som manglet i opplæringen?

Tema 3: Erfaring med å være fosterforeldre

- Kan dere si litt om hvordan dere har opplevd det å være fosterforeldre?
- Hvilke utfordringer har dere møtt i rollen som fosterforeldre?
- Hvordan har samarbeidet med biologiske foreldre vært?
 - o Hva opplever dere at fungerer godt i dette samarbeidet? (Suksesskriterier)
 - o Er det noe dere savner i samarbeidet?
- Hvordan har samarbeidet med barnevernet vært?
 - o Hva opplever dere at fungerer godt i dette samarbeidet? (Suksesskriterier)
 - o Er det noe dere savner i samarbeidet?
- Hvordan har samarbeidet med andre instanser vært? Eks skole, BUP, PPT etc
 - o Hva opplever dere at fungerer godt i dette samarbeidet? (Suksesskriterier)
 - o Er det noe dere savner i samarbeidet?
- Hvordan har samarbeidet med tidligere fosterhjem/beredskapshjem/institusjon vært?
 - o Hva opplever dere at fungerer godt i dette samarbeidet? (Suksesskriterier)
 - o Er det noe dere savner i samarbeidet?
 - o Har dere søkt støtte hos tidligere plasseringer, f.eks. fosterhjem/beredskapshjem/institusjon når dere har kommet i utfordrende situasjoner med ungdommen?
- Har du et nettverk du kan søke støtte hos om du opplever utfordringer, eller trenger råd og hjelp?
 - o Hvem?
 - o Hvilken type støtte?
 - o Føler du at du får tilstrekkelig støtte? Hvis nei – hvordan kan dette forbedres?

Tema 4: Oppfølging før insentivpakke ble igangsatt

- Hvordan opplever dere at oppfølgingen var før insentivpakken ble igangsatt?

- Fikk dere nok oppfølging?
- Hvor ofte hadde dere oppfølging?
 - o Fra barneverntjenesten
 - o Fra veileder i Bufetat/andre
- Er det noe dere vil fremheve som spesielt viktig i oppfølgingen dere fikk før insentivpakken ble igangsatt?
- Skulle dere ønske at noe var annerledes i oppfølgingen?

Tema 5: Oppfølging etter insentivpakken ble igangsatt

- Opplever dere en endring i tilbudet dere får fra bufetat sammenliknet med tidligere?
- Hvordan har oppfølgingen vært?
 - o Fra hvem?
 - o Hvor ofte?
 - o Hva har det vært fokus på i oppfølgingen?
- Hvordan har veiledningen vært innrettet?
 - o Hva er det fokus på? Hvordan snakker dere om utfordringene etc?
 - o Er veiledningen lik/annerledes sammenliknet med den dere fikk før?
 - o Er det noen deler av oppfølgingen dere ser på som spesielt viktig/nyttig?
 - o Er det noen deler av oppfølgingen dere tenker kunne vært utelatt?
 - o Er det noe dere savner i oppfølgingen dere får gjennom insentivpakken?
- Har noe vært annerledes etter insentivpakken ble igangsatt? Evt hva?
- Har insentivpakken bidratt til noen endring i familien, og evt på hvilken måte?
 - o Har det vært brudd i fosterhjemmet etter deltakelse i insentivpakken? Evt. anser dere faren for et potensielt brudd som større eller mindre etter deltakelse i insentivpakken?
- Er det andre ting som har bidratt til endring i denne perioden?

Avslutning: Hva tenker du er det viktigste som må på plass for å sikre at fosterforeldre klarer å stå i oppdraget som fosterforeldre?

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjektet

"Evaluering av Insentivpakke fosterhjem"

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et intervju i et forskningsprosjekt, hvor formålet er å evaluere tiltaket *Insentivpakke fosterhjem*. I dette brevet vil vi gi informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Bufetat region Midt har satt i gang et tiltak som heter Insentivpakke fosterhjem, og vi på RKBU – Regionalt Kunnskapssenter for barn og unges psykiske helse Midt-Norge skal evaluere hvordan tiltaket har fungert. Målet med prosjektet er å undersøke hvordan tiltaket oppleves og om tiltaket har ønsket effekt. Vi vil samle informasjon om erfaringer med tiltaket, hva tiltaket er og hvordan det fungerer i dag. Vi vil undersøke hvordan tiltaket oppleves av både fosterforeldre, fosterbarn, biologiske barn, veiledere og kommunale saksbehandlere. Vi vil bruke dette for å gi anbefalinger til eventuell videre drift av tiltaket i region Midt og anbefalinger for oppfølging av fosterhjem generelt.

Vi vil skrive artikler fra prosjektet og formidle funn til relevante aktører, eksempelvis Bufetat og kommunale barneverntjenester. I tillegg vil masterstudenter ved NTNU, Institutt for psykisk helse, skrive sin masteroppgave basert på den informasjonen som kommer frem i prosjektet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

RKBU v/NTNU– Norges Tekniske Naturvitenskapelige Universitet er ansvarlig for prosjektet som utføres i et samarbeid med Bufetat – Barne-, ungdoms- og familieetaten i region Midt-Norge.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir invitert til å delta i dette prosjektet fordi du har erfaring med Insentivpakke fosterhjem og vi ønsker å høre din opplevelse av tiltaket. Vi vil intervjuer fosterforeldre i flere familier som mottar eller har mottatt Insentivpakke fosterhjem.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du ønsker å delta i prosjektet innebærer det at du deltar på et intervju (tar inntil 1 time) om tiltaket og dine opplevelser av dette som fosterforelder. I noen av spørsmålene vil vi be deg om å snakke litt om fosterbarnet ditt -og din oppfatning av hvordan tiltaket og opplevelsen har vært for han/henne. Hvis vi intervjuer fosterbarnet ditt, vil vi også spørre han/henne om å uttale seg om hvordan han/hun tror det har vært for deg. Intervjuene vil bli tatt opp på en lydopptaker for senere å kunne transkriberes, i transkriberingen vil eventuelle sensitive eller personidentifiserbare opplysninger fjernes og opptakene vil slettes ved prosjektslutt.

Intervjutema:

- Bakgrunnsinformasjon om familien
- Opplæring
- Erfaring med å være fosterforeldre
- Oppfølging *før* insentivpakke ble igangsatt
- Oppfølging *etter* insentivpakken ble igangsatt

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke ditt samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernlovgivningen. Vi vil kun publisere sammenstillinger og oppsummeringer av informasjonen vi har fått fra alle informantene. I skriftlige publikasjoner fra prosjektet vil alle deltakere anonymiseres og enkeltpersoner vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjoner fra prosjektet. Det er kun prosjektgruppa bestående av ansatte ved RKBU som vil ha tilgang på opplysningene. For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene, vil de oppbevares på låst datamaskin

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31. desember 2023. *Alle personopplysninger, lydopptak og koblingsnøkler vil da slettes.*

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å få innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra RKBU – Regionalt kunnskapssenter for barn og unges psykiske helse og barnevern har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Veronika Paulsen, Førsteamanuensis, er prosjektleder og kan nås på epost: veronika.paulsen@samfunn.ntnu.no eller telefon: 97073357
- Kristin Ytreland, Forsker, er prosjektkoordinator og kan nås på epost: kristin.ytreland@ntnu.no eller telefon: 90118776
- Thomas Helgesen, er vårt personvernombud og kan nås på epost: thomas.helgesen@ntnu.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost: personverntjenester@nsd.no eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektleder

Veronika Paulsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Evaluering av Insentivpakke fosterhjem, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i prosjektet og intervjues om mine erfaringer med Insentivpakke fosterhjem:

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 31.12.2023

Jeg samtykker også til at mitt barn (biologisk barn) kan intervjues dersom han/hun ønsker dette selv

Signert av prosjektdeltaker

Sted og dato

Bufetat

Til kommunale barneverntjenester i region Midt-Norge.

Bufetat region Midt-Norge har påstartet et samarbeidsprosjekt rundt oppfølging av fosterhjem. Prosjektet benevnes som *insentivpakker* som inkluderer veiledning fra Bufetat sine ansatte.

Målet med prosjektet er å forebygge utilsiktede brudd i fosterhjem. Begrunnelsen for samarbeidsprosjektet er at vi ser at mange av henvisningene som kommer til fosterhjemtjenesten skyldes brudd i fosterhjem.

Tilbudet vil bli gitt til fosterhjem hvor det er plassert barn/ungdom som tidligere har opplevd brudd i plassering og fosterhjem hvor det vurderes at det er fare for brudd i plasseringen. Omfanget av tilbudet er pr dato ikke av en slik størrelse at det vil kunne gis til alle med behov.

Vi presiserer at dette ikke omfattes av Bufetat sin bistandsplikt til kommunene og vil dermed ikke kunne søkes om på ordinært vis. Fosterhjemtjenesten vil gjøre en utvelgelse ut fra de fosterbarn og fosterhjem vi jobber med.

Innholdet i insentivpakke

- Tilbudet baseres på kommunens kartlegging av barnets særskilte behov og fosterhjemtjenestens kartlegging av fosterhjemmets behov for å kunne ivareta barnet
- Omfang og innhold i individuell opplæring og veiledning avklares i samarbeid mellom barneverntjenesten, fosterhjemtjenesten og det aktuelle tiltak. Tilbudet har en høyere intensitet i starten, og avtar etter behov (fra ukentlig til månedlig), kan foregå i fosterhjemmet og/eller i tiltakets lokaler.
- Skal alltid gi tilbud om familieråd/nettverksmøter for å styrke barnets medvirkning og familienettverkets involvering i barnets situasjon.
- På lik linje med ordinære fosterhjem tilbys det 1 års generell gruppeveiledning, med oppstart i løpet av de første 6 måneder etter plassering. Oppstart tilpasses individuell opplæring/veiledning.
- Det skal utarbeides en beredskapsplan for de plasseringene *hvor dette er et behov*. Den skal beskrive hvordan kommunen og veiledningstiltaket skal ivareta hjemmets behov for støtte/veiledning dersom kritiske/krevende situasjoner/perioder oppstår.
- Tiltaket skal evalueres hver 3. mnd.
- Tiltakets varighet er på to år

Ansvarsfordeling:

Kommunene har ansvar for oppfølging av fosterhjemmet og fosterbarnet og alle tiltak som barnet og fosterhjemmet trenger.

- Dette innebærer å bistå fosterforeldrene i kontakten med andre offentlige etater som skole, Nav eller helsemyndigheter.

- o Kommunen skal hjelpe og støtte fosterbarnet og iverksette de tiltak eller foreta de endringer som til enhver tid viser seg nødvendige.

Bufetat ved fosterhjemtjenesten skal invitere til oppdragsmøte, følge opp veiledningstilbudet, lage evalueringsplan og invitere til evalueringsmøter.

Bufetat ved veileder har ansvar for å samarbeide med kommunen om å veilede fosterhjemmet i tråd med kommunens tiltaksplan, samt utarbeide handlingsplaner på bakgrunn av oppdragsavtalen og kommunens tiltaksplan

Kapasitet

Opplæring-/veilederkapasiteten i Bufetat er begrenset og vi kan derfor ikke gå inn i alle aktuelle saker. Det vil bli tatt en individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Økonomi:

Bufetat dekker omkostninger av insentivpakker. Kommunen betaler egenandel tilsvarende egenandel for fosterhjem.

Fra 01.01.2020 iverksettes ny betalingsordning i barnevernet, jfr. prop. 73 L, og Stortingets behandling av denne. Refusjon av utgifter til forsterkningstiltak i ordinære fosterhjem opphører fra dette tidspunktet.

Innholdet i insentiv-pakken for øvrig (som beskrevet i eget avsnitt over), fullføres i henhold til utarbeidet handlingsplan også etter dette tidspunktet.

Trondheim, 22.03.2018

Vennlig hilsen

Jonny Berg
regiondirektør

